

Soteriológia – vykupiteľské dielo Ježiša Krista

Úvod

Soteriológia (gr. sotéria - záchrana) je náuka o vykupiteľskom diele Ježiša Krista.

Všeobecná kresťanská viera, ktorá žije vo všetkých kresťanských cirkvách, je viera v Ježiša Krista ako Boha; viera, že on „je tu“ pre spásu sveta (Tomáš Akvinský, +1274; por. *Theologická summa* III., 61, 3). Prísľub Božieho odpustenia a zbožštenie ľudí je konečný a nenahraditeľný (Karl Rahner, +1984).

Vykúpiť znamená znovu získať niečo stratené zaplatením príslušnej ceny. V náboženskom zmysle vykúpiť znamená zachrániť ľudstvo z biedy hriechu. Vykúpenie v náboženskom zmysle má dve stránky:

1. Negatívna stránka – oslobodenie od hriechu.
2. Pozitívna stránka – znovuzískanie milosti.

Prostredníkom, čiže sprostredkovateľom, medzi Bohom a ľuďmi môže byť jedine Kristus. On v sebe hypostaticky spojil božstvo s človečenstvom, aby tak urobil skutočný most spájajúci Boha s človekom. Všetci ostatní, ktorí medzi Bohom a ľuďmi sprostredkovali a budú sprostredkovať Kristove milosti až do konca čias, sú iba druhoradými prostredníkmi z milosti Ježiša Krista, hlavného prostredníka. Títo ľudia pracovali buď na príprave zmierenia ľudstva s Bohom alebo Kristove zásluhy v procese posväcovania sveta rozdeľujú.

Človek môže charakterizovať svoj vzťah ku Kristovi ako vzťah k absolútnemu (eschatickému) nositeľovi spásy. Spásou sa rozumie Božie sebazjavenie ako najvnútornejšia sila a cieľ ľudskej existencie (Karl Rahner, +1984).

V otázke spásy sa Cirkev držala vždy podstatných vecí.

1. Človek potrebuje spásu.
2. Človek spásu nezíska sám.
3. Spásu sveta zaslúžil Pán Ježiš.
4. Pán Ježiš svetu ponúka spásu cez svoju Cirkev.

Boh – Spasiteľ, židokresťanská idea

Zo zjavenia (*Starý i Nový zákon*) vyplýva – a človek to skúša – , že ľudské dejiny sú len jedny a že v nich vládne solidarita, vzájomné ovplyvňovanie sa (Karl Rahner, +1984). Tento princíp solidarity tvorí základ spasiteľskej idey. Žiadne iné náboženstvo sveta (alebo filozofia či kultúra) nepozná takúto koncepciu Boha a spásy ako židokresťanstvo (Česlav Stanislav Bartník).

Ježiš Kristus, vtelený Syn Boží, nie je žiaden „pre seba“ – on prišiel, aby bol „pre druhých“. Byť pre druhých je jeho podstatou (božskou a božsko-ľudskou, por. *Mk* 14, 22n; *Lk* 22, 19n; *Mt* 20, 28) i podstatou jeho kráľovstva (por. *Jn* 6, 51n; *2 Kor* 5, 14-21; *Hebr* 4, 15). Ježiš Kristus – Boh je príklad a sila pravého altruistu.

Najsvätejšia Trojica a vykúpenie

Vykúpenie je dielom celej Najsvätejšej Trojice, ktorá „prichádza“ (vtelenie, zoslanie Ducha), aby sa opäť zmocnila stvorenia (Jean Daniélou, +1974). Trojičný plán vykúpenia má svoj stred v Kristovi, por. *Ef* 1, 3-4: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske.“

Trojičný plán vykúpenia v trojnásobnej perspektíve odhaľuje tajomstvo Trojice: - obdobie Otca; - obdobie Syna; - obdobie Ducha Svätého. Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že len vďaka náuke o Trojici možno správne pochopiť dôvod spásy sveta – vnútrobžské pochádzanie (por. *Theologická summa* I., 32, 1).

Rozvoj soteriológie

V patristickom období vo všeobecnosti prevládala dynamický pohľad na vykúpenie. Otázka spásy bola často formulovaná pojmami „boja“ medzi dobrom a zlom. Vykúpenie sa chápalo ako Bohom aktivovaný proces, v ktorom by sa ľudská prirodzenosť mala otvoriť spásu. Tento pohľad sa však časom zmenil.

V stredovekej teológii – okolo r. 1000 – vystúpila do popredia istá „statika“. Vykúpenie sa javilo ako obnova svetového poriadku rozvráteného hriechom a spása sa chápala ako odpustenie hriechov. Pritom sa zaužívali výrazy právnického charakteru (Anzelm, +1109). Pozitívum bolo v tom, že sa poukázalo na potrebnú zainteresovanosť človeka na svojej spásu. Klasická systematická teológia rozdelila vykúpenie (Pavol Kandra, +2004; Česlav Stanislav Bartnik):

1. Objektívne vykúpenie alebo tzv. aktívne vykúpenie – dielo Vykupiteľa.
2. Subjektívne vykúpenie alebo tzv. pasívne vykúpenie – privlastnenie si Kristovho vykúpenia človekom (ľuďmi).

Človek má prijať to, čo Kristus získal a dal. Ak to človek prijme, tak bude spasený. Vykúpení sú totiž všetci, ale nie všetci budú spasení.

Po Druhom vatikánskom koncile (1962-65) došlo k novej formulácii vieroučných právd. V súvislosti s výročím Chalcedónskeho koncilu (1951) začal Karl Rahner (+1984) hovoriť o novom vysvetlení (interpretácii) dogiem. Dôraz sa začal klásť na soteriologické zameranie kristológie. Záujem o Krista mal byť vyvolaný tým, že sa poukáže, čo veľké a jedinečné pre svet urobil. Správne pochopené Ježišovo spasiteľné dielo nevyhnutne sústreďuje pozornosť na jeho osobu (Karl Rahner, Eduard Schillebeeckx, +2009).

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v encyklike *Redemptor hominis* z r. 1979, napísal, že s blízcami sa koncom druhého tisícročia treba zamerať nášho ducha, náš rozum, vôľu a srdce na Krista, Vykupiteľa človeka, na Krista, Vykupiteľa sveta (RH 7).

Cirkev aj proti všetkému nepochopeniu sveta, zotráva pri podstate soteriológie a opäť sa vracia k prvotnému dynamickému pohľadu na vykúpenie. Prvým aktérom vykúpenia „je“ a „môže byť“ len Boh. Vedľa božského vykúpenia niet žiadneho spoluvykúpenia, iba ak v rámci trinitárneho posielania. Jedine tu, z dôvodu trojičnej ekonómie, možno rozlišovať medzi jednotlivými poslaniami božských osôb, a potom označiť Ducha Svätého ako Prostredníka Kristovej milosti, ako Spoluvykupiteľa.

Soteriologická terminológia

Soteriológia používa tri kľúčové termíny na opísanie nábožensko – duchovnej záchrany (gr. sotéria) človeka a sveta: **vykúpenie** (redemptio), **ospravedlnenie** (iustificatio) a **spasenie** (salvatio).

Vykúpenie

Vykúpenie (lat. redemptio) je zbavenie viny, oslobodenie spod obvinenia (exkulpácia). Vo všeobecnosti vykúpiť znamená znovu získať niečo stratené zaplatením príslušnej ceny. Vykúpiť v náboženskom zmysle znamená zachrániť svet z biedy hriechu. Vykúpenie je jedinečné dielo bohočloveka Ježiša Krista: „Boli ste vykúpení nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale drahou krvou Krista, bezúhonného a nepoškvrneného Baránka“ (1 Pt 1, 18-19).

Vykúpenie, ktoré získal Kristus svojou smrťou a zmŕtvychvstaním, musí človek prijať – zo-subjektívniť (por. Lk 13, 3; Sk 3, 19). Prijatie vykúpenia sa dosahuje cez ospravedlnenie, cez živé spojenie s Kristom pomocou krstu, pokánia a dokonalej ľútosti. Tak veriaci spoluúčinkuje na vlastnej spásu – a potom na spásu blízkych. Spoluúčinkovanie má cenu zo zásluh Ježiša Krista (Jn 15, 5). Každý učeník Krista (svätý) je „spotrebiteľom“ i „distribútorom“ Božích milostí (Jn 7, 37-38).

Subjektívne vykúpenie má dve neoddeliteľné stránky: negatívnu – oslobodenie od hriechu (*Ef* 2, 5-6); pozitívnu – znovuzískanie milosti (2 *Pt* 1, 4). Univerzalita Kristovho vykúpiteľského diela sa vzťahuje na objektívne vykúpenie (*Tim* 2, 6). Subjektívne vykúpenie je závislé na splnení určitých podmienok zo strany jednotlivca, sú to najmä: viera (*Mk* 16, 16); poslušnosť Ježišovi Kristovi (*Hebr* 5, 9); stála snaha, vytrvalosť (2 *Pt* 1, 10).

Ospravedlnenie (ospravodlivenie)

Ospravedlnenie (lat. *iustificatio*) je proces očistenia a posvätenia. Je počiatkom spásy jednotlivca, akoby jeho prvou fázou. Boh, iniciátor spásy (por. *Theologická summa* II-1., 113, 7, 8; III., 64, 3), udeľuje človeku svoju spravodlivosť skrze Krista v Duchu Svätom (2 *Kor* 5, 19; *Jn* 3, 5) prostredníctvom krstu, pokánia a dokonalej ľútosti. Prijatie ospravedlnenia u dospelého je podmienené jeho slobodnou spoluprácou s pomáhajúcou milosťou (*I Kor* 15, 10). Slobodná spolupráca vzbudzuje vieru, ktorá je nevyhnutná k posväteniu (*Ef* 1, 13-14). Ospravedlnenie je nielen odpustenie hriechov, ale aj posvätenie a vnútorné obnovenie človeka (*Rim* 7, 22; *Ef* 3, 16) podľa pôvodného Božieho plánu svätosti. Je to vytvorenie spravodlivosti (stvorenej svätosti) v ľudskej duši (*Ef* 1, 3-4). Ospravedlnenie však neodstraňuje všetky následky dedičného hriechu (por. *Ef* 2, 3; *Jak* 1, 14).

Z Božieho rozhodnutia sa ospravedlnenie realizuje v cirkevnom spoločenstve (*Lk* 10, 16; *Mk* 16, 16). *Gaudium et spes* (12) učí: „Človek je totiž vo svojej najhlbšej podstate spoločenským tvorom a bez stykov s inými nemôže žiť ani rozvíjať svoje vlohy.“

O očistení človeka od hriechu a o jeho posvätení pojednáva graciológia.

Spasenie

Spasenie (lat. *salvatio*), ako najširší pojem, zahŕňa vykúpenie, ospravedlnenie i finálnu nadprirodzenú existenciu (Česlav Stanislav Bartník).

Spása pochádza z iniciatívy Božej lásky (*I Jn* 4, 10). Boh v Ježišovi (Ježiš v hebr. znamená „Boh spasí“) zjednocuje ako v hlave celé dejiny spásy v prospech ľudí (*Mt* 1, 21; *I Tim* 2, 5; por. *Theologická summa* III., 61, 3).

V spáse človeka, čiže v osobnom privlastnení si Kristovho vykúpenia, sa obdivuhodne prejavuje aj Božie milosrdenstvo (schopnosť stať sa Božím dieťaťom, *Jn* 1, 12) aj Božia spravodlivosť (človek musí s Bohom slobodne spolupracovať, *Zjv* 3, 20). Spásu možno získať dvojako: - len zásluhou Krista (tí, ktorí neužívajú rozum); - vlastnou zásluhou pripojenou k zásluhe Krista (por. *Theologická summa* II-2., 124, 1, 1).

Avšak preto, že život viery dostáva človek prostredníctvom Cirkvi (*Lk* 10, 16; *Mk* 16, 16), Cirkev je matkou a vychovateľkou viery: „Veríme v Cirkev akoby v matku znovuzrodenia, a nie v Cirkev, akoby bola pôvodkyňou spásy“ (por. *KKC* 169). Všetka spása pochádza od Krista Hlavy prostredníctvom Cirkvi, ktorá je jeho telom, a v tomto zmysle platí, že „mimo Cirkvi niet spásy“. Toto tvrdenie sa nevzťahuje na tých, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Krista a jeho Cirkev (*KKC* 847; *Lumen gentium* 16).

O večnom živote, o dosiahnutí spásy, podrobnejšie pojednáva eschatológia.

Dve dimenzie spásy

Božia spása má dve úzko prepojené dimenzie: - večnú (nebeskú, „spása duše“); - dočasnú (pozemskú, „spása tela“). Obe dimenzie spásy pôsobia transformáciu celého človeka počnúc jeho pozemským bytím až do večnosti (Franjo Kuharič).

V tradičnom judaizme neexistoval žiaden rozdiel medzi spásou pozemskou a nebeskou – práva spása sa musela prejavovať aj v pozemskom živote človeka.

V helenizme prevládlo presvedčenie, že spása existuje len vo sfére nebeskej, duchovnej a nedotýka sa pozemského života človeka.

Kresťanstvo začalo učiť o spáse ako o „zbožštení“ človeka už tu na zemi, por. „Boh sa stal človekom, aby sa človek stal Bohom“ (Irenej, +202).

Scholastickí teológovia učili dvojako. Jedni zdôrazňovali, že Boh sa vteliť pre spásu človeka; čiže „vtelenie je liekom“ proti hriechu (Tomáš Akvinský, +1274; Bonaventúra, +1274; Kajetán, +1547). Druhá (menšia) časť učencov tvrdila, že Boh by sa vteliť, aj keby človek nezahrešil, čiže vtelenie nie je len liekom proti hriechu, ale má aj (bytosťne) doplniť stvorenie (Izák z Ninive, +7. stor.; Rupert, +718; Albert Veľký, +1280; Ján Duns Scot, +1308).

Súčasní teológovia (Česlav Stanislav Bartnik, Krištof Gózdž, Mirosław Kowalczyk) preferujú personalistické stanovisko. Učia, že medzi pozemskou spásou (telo) a nebeskou spásou (duša) „je“ a zároveň aj „nie je“ súvislosť (dvojohňová elipsa). Ku spojeniu oboch dimenzií spásy dochádza v tajomstve osobného „ja“ človeka. Na zemi neexistuje jedna dimenzia bez druhej, hoci každá dimenzia je autonómna, por. *Gaudium et spes* 36, 41, 56, 76. Kresťanská spása nie je izolovaná od pozemských skutočností, ona ich zdokonaľuje k lepšiemu bytiu (ad melius esse).

Soteriologické teórie (pohľady spásnych akcentov)

Zjavenie jednoznačne učí, že Ježiš Kristus vykúpil svet. Božia spása v Kristovi však otvára široký priestor pre početné teologické (soteriologické) teórie (najmenej dvadsať; Česlav Stanislav Bartnik), a to z hľadiska spásneho akcentu (dôrazu). Najznámejšie teórie sú:

1. Teória posvätenia; Boží Syn je „vydaný“, „posvätený“, za hriechy sveta.
2. Teória (tajomstva) kríža; Boží Syn z lásky – k Otcovi a k ľuďom – zomiera na kríži.
3. Teória liturgická (kultová); Boží Syn prináša pravú (kultovú) obeť.
4. Teória paschálna; Boží Syn je pravý „Baránok“ zachraňujúci svet.
5. Teória diabolského nevoľníctva; Boží Syn premáha diabla a vyslobodzuje ľudí z jeho moci.
6. Teória vtelenia; Boží Syn povyšuje svet; povýšenie všetkého začal vtelением, umocnil svojím zmŕtvychvstaním a završí všeobecným zmŕtvychvstaním.
7. Teória oslobodenia; Boží Syn spásou oslobodzuje celého človeka (dušu i telo; morálna i sociálna oblasť) z moci hriechu a smrti.
8. Teória osobnej omegalizácie; Boží Syn umožňuje človeku osobnostne „dozrieť“ do neho, do Krista, do bodu „Omega“.

Potrebnosť Kristovho vykúpenia

O potrebe vykúpenia možno hovoriť iba zo strany sveta – stvorenia, nie zo strany Boha. Boh absolútne nič nepotrebuje od stvorenia (ani samo stvorenie). Človek však aj po hriechu neprestal byť „stvorený na Boží obraz“ (*Gn* 1, 26-27) a schopný otvoriť sa Božej sláve (por. *Rim* 3, 23-25).

Sväté písmo

Ez 18, 20: „Ten zomrie, kto zhreší. Syn neponesie vinu otca a otec neponesie vinu syna. Spravodlivosť spravodlivého bude na ňom a bezbožnosť bezbožného bude na ňom.“

Rim 3, 23-24: „Ved' všetci zhrešili a chýba im Božia sláva. Ale sú ospravedlnení zadarmo jeho milosťou, vykúpením v Kristovi Ježišovi.“ Por. *Rim* 5, 19.

Jn 6, 44: „Nik nemôže prísť ku mne, ak ho nepritiahne Otec, ktorý ma poslal. A ja ho vzkriesim v posledný deň.“ Por. *Jn* 6, 65; 14, 6; *Lk* 16, 26; 18, 19; *Ef* 2, 8n.

Mk 2, 7: „Kto môže okrem Boha odpúšťať hriechy?“

I Kor 15, 3: „Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písma.“

Boží plán spásy skrze Spravodlivého Služobníka bol vopred zvestovaný v *Písme* ako všeobecné vykúpenie, ktoré vyslobodzuje ľudí z otroctva hriechu (por. *KKC* 601).

Pojem „vykúpenie“ označuje privilegovaný prostriedok záchrany, nie „kúpu“ od niekoho (niečoho). Táto metafora končí tým, že vykúpení sú osobitným vlastníctvom Boha. Nikde v zjavení nie je reč o osobe, ktorá by prijímala cenu kúpy.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117): „Od Sýrie až po Rím, na zemi i na mori, v noci i vo dne bojujem so zverou, pripútaný k Desiatim leopardom, ako sa nazýva vojenský oddiel. Čím viac sa im robí dobre, tým sú horší. No ich príkoria ma zošľachtujú, ale to ma neospravedľuje“ (*List Rimanom* V., 1).

Barnabášov list (neznámy žido-kresťanský autor, spísané po r. 135) 5, 4: „Oprávnené zahynie človek, ktorý pozná cestu spravodlivosti, ale ide cestou temnosti.“ *Barnabášov list* 7, 2: „Keď teda Boží Syn, Pán a budúci sudca živých i mŕtvych trpel, a jeho utrpenie nám dalo život, verme, že Boží Syn nemohol trpieť kvôli niekomu inému, iba kvôli nám.“

Augustín (+430): „Mohli sa predať, nemohli sa však znova vykúpiť“ (*Enarrationes in Psalmos* 96). „Mimo tejto cesty (spása v Kristovi), ktorá nikdy nechýbala ľudským pokoleniam (Božie vykúpenie bolo predpovedané, uskutočnené a je hlásané)..., nikto nebol oslobodený, nikto nie je oslobodený a nikto nebude oslobodený“ (*De civitate Dei* 10, 32, 2).

Augustín vystupoval proti pelagianizmu (Kartáginská synoda, r. 418), ktorý učil o samospasiteľnosti človeka. V 19. a 20. stor. racionalizmus znížil náboženské „vykúpenie“ poukazom na „viacej mydla a viac škôl“. V druhej polovici 20. stor. – v duchu marxizmu – sa vykúpenie spájalo s teológiou oslobodenia (Leonardo Boff). Koncom 20. stor. hnutie New age obnovuje pelagianizmus (neopelagianizmus).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že ospravedlnenie hriešneho človeka je väčšie Božie dielo ako stvoriť svet (vzhlľadom na cieľ), lebo ospravedlnenie dáva účasť na božstve, por. *Theologická summa* II-1., 113, 9; (stvorené je väčšie dielo len v spôsobe konania – „z ničoho niečo“).

Smrteľný hriech je radikálna možnosť ľudskej slobody, podobne ako láska. Smrteľný (ťažký) hriech má za následok stratu Božej lásky a zbavuje posväcujúcej milosti, por. *KKC* 1854-1855. Ak nie je napravený ľútosťou a Božím odpustením, spôsobuje vylúčenie z Božieho kráľovstva a večnú smrť v pekle, pretože ľudská sloboda má moc robiť definitívne rozhodnutia, por. *KKC* 1861. Vnútorňý dôvod absolútnej potreby vykúpenia hriešnych ľudí spočíva:

1. V nekonečnosti viny (konečný čin hriešnika je nekonečnou vinou, pre nekonečnú dôstojnosť urážaného Boha).
2. V absolútnej nadprirodzenosti stavu svätosti.

Prvotným hriechom v raji bola „postavená“ trojnásobná hradba, ktorá oddeľovala ľudí od Boha. K „hradbe“ prirodzenosti sa pridali aj hriech aj smrť. Vykupiteľ všetky tri hradby odstránil; hradbu prirodzenosti zdolal vtelením, hradbu hriechu vykúpením na kríži, hradbu smrti zmŕtvychvstaním (Raniero Cantalamessa).

Magistérium

Dogma: „Človek sám seba nemôže pred Bohom ospravedlniť.“

Por. *Jn* 6, 44; *Ef* 2, 8n; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1551.

Boh je hlavnou príčinou ospravedlnenia človeka; záslužnou príčinou je vykupiteľské dielo Krista a nástrojovou príčinou sú sviatosti Cirkvi, por. *Theologická summa* III., 64, 3. Nikto nemôže byť spasený bez Krista, por. *Theologická summa* III., 61, 3.

Kresťania neveria v samospasiteľnosť človeka. Človek sám nemôže vykúpiť hriech, lebo hriech nie je len previnenie proti zákonitostiam tohto sveta (hriech nie je len neekologické správanie sa). Hriech je slobodné „nie“ voči Božej láske. Preto všetci ľudia potrebujú Spasiteľa. „Pýcha uvádza človeka do klamstva a mení zem na peklo“ (Josef Zvěřina, +1990).

Katolíci chápu ospravedlnenie (ospravodlivenie) ako vnútornú pozitívnu zmenu a nielen ako vonkajšiu zmenu, zakrytie neprávosti, por. *Theologická summa* II-1., 1, 5, 6.

Božia starostlivosť a veľkodušnosť

Boh sa neustále stará o to (tzv. Božia prozreteľnosť), aby ľudia všetkých čias vedeli, ako dôjsť k spásu (por. *Theologická summa* II-2., 174, 6) a aby mali k tomu aj príležitosť (por. *Theologická summa* II-1., 87, 2, 1).

Bludy proti potrebnosti vykúpenia

1. Pelagianizmus (4.-5. stor.). Bretónsky mních Pelágus (+ c. 420), žijúci v Ríme, bol podľa novoobjavených spisov *Expositiones XIII. epistularum Pauli* ortodoxnejší, ako ho poznali dejiny. Ukázalo sa, že jeho žiaci, najmä Celestín (+ c. 431) a Julián z Eklanu (+ c. 454), učili nesprávne o samospasiteľnosti človeka. Vraj človek je vo svojom jadre dobrý a nepokazený (tzv. kresťanský optimizmus) a Kristus je len vzorom mravného života (vonkajšia milosť). Pelagianisti vytýkali Augustínovi (+430), že jeho učenie o pekle a o dedičnom hriechu je pesimistické. Pelagianizmus bol odsúdený na africkej synode v Kartágu r. 418, *DH* 222n.
2. Sociáni (najmä 20. stor.). Meno je z lat. societas - spoločnosť, združenie, spoločenstvo. Tzv. „moderní“ kresťania, najmä z Talianska, Švajčiarska, Nemecka a Holandska, pokladali Krista len za dobrého učiteľa, vzor a príklad pre ľudskú spoločnosť.
3. Liberáli (od 19. stor.). Meno je z lat. liber - slobodný. Pre týchto kresťanov, najmä protestantských, je Kristus tlmočníkom Božej lásky; zároveň sa ukázal ako hrdina, ktorý za svoje ideály podstúpil smrť. Zníženie osoby a diela Krista len na „príkladne konajúceho človeka“ sa v podstate odchyľuje od kristologickej reality.

Skutočnosť Kristovho vykúpenia

Sväté písmo

V *Starom zákone* je viacero predobrazov vykúpenia, napr.: vyslobodenie Izraelitov z Egypta (*Ex* 14); záchrana prvorodených skrze veľkonočného baránka (*Ex* 12); záchrana Židov v Perzskej ríši (*Est* 6-9).

Iz 41, 14: „Ja ti pomáham, hovorí Pán, tvoj vykupiteľ je Svätý Izraela (Jahve).“ Por. *Iz* 53, 7.

Jn 10, 17-18: „Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem. Nik mi ho neberie, ja ho dávam sám od seba. Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať. Taký príkaz som dostal od môjho Otca.“

Mt 20, 28: „Syn človeka prišiel slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých.“

I Pt 1, 18-19: „Boli ste vykúpení nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale predrahou krvou Ježiša Krista, bezúhonného a nepoškvrneného baránka.“

I Tim 2, 5-6: „Lebo je jeden Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“

Tradícia

Liturgické modlitby mali v 2.-3. stor. (Vincent Malý, +2008) v závere: „skrze Krista nášho Pána“; alebo „skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna...“ Takto bol pestovaný charakter Kristovho prostredníctva: Kristov vzťah k ľuďom – Pán; Kristov vzťah k Otcovi – Syn.

Znak „ryby“ jestvoval ako starokresťanský symbol od 2. stor. (Anton Bagin, +1992). Gr. slovo ICHTHYS má päť začiatkových písmen z piatich slov základného vierovyznania: Ježiš – Kristus – Boží – Syn – Spasiteľ.

Ignác Antiochijský (+117): „Buďte pevne presvedčení, že náš Pán je – naozaj z Dávidovho rodu podľa tela (por. *Rim* 1, 3); Božím Synom podľa vôle a moci Božej (por. *Jn* 1, 13); opravdivo narodený z Panny... On bol skutočne v tele pribitý na kríž za vlády Poncia Piláta..., skutočne trpel a takisto skutočne vstal zmŕtvych“ (por. *List Smyrňanom* I.-II.).

Quadratus (+ po r. 125), apoštolský žiak, najstarší apologéta, napísal o. r. 125 obranný kresťanský spis cisárovi Hadriánovi: „Boh, ktorý poslal svojho Syna ako vykupiteľa, pošle ho opäť ako sudcu“ (por. *List Diognetovi* VII, 4-6).

Aristides z Atén (+ c. 140): „Ježiš Kristus v Duchu Svätom zostúpil z neba, aby spasil ľudí a narodený zo svätej panny bez semena a bez jej porušenia si vzal telo..., aby ľudí oslobodil z bludu polyteizmu“ (*Apologia* 15).

Irenej (+202): „Boh sa stal človekom, aby sa človek stal Bohom“ (*Adversus haereses* III., 18, 1, 7). „Kristus sám v sebe spojil všetku krv vyliatu všetkými spravodlivými, ktorí od počiatku existovali“ (*Adversus haereses* V., 14, 1). Kristus je teda „hlavou“ spaseného ľudstva.

Atanáž (+373): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obetu a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9).

Augustín (+430): „Kristus bol a je náš prostredník, lebo ako bohočlovek mohol ako človek trpieť a umrieť a ako Boh mohol týmto úkonom dať nekonečnú cenu a za nás plne zadost'učiniť“ (*De civitate Dei* 9, 15). „(Ježiš Kristus) na kríži urobil veľký obchod, tam za nás zaplatil mešec výkupného: keď mu vojak kópiou otvoril bok, vyteklo z neho výkupné za celý svet“ (*Sermo* 329). „Pre vás som biskupom, s vami som kresťanom. Ak mi teda pôsobí väčšiu radosť to, že som spolu s vami vykúpený, než to, že som vašim predstaveným, podľa Pánovho príkazu sa budem ešte väčšmi usilovať slúžiť vám, aby som nebol nevďačný voči tomu, kto ma vykúpil za takú cenu, ktorá ma urobila vašim spolusluhom“ (*Sermo* 340, 1). „Či nám mohla svitnúť väčšia milosť, ako nám dal Boh, keď svojho jednorodného Syna urobil Synom človeka a človeka zas urobil Božím synom?“ (*Sermo* 185). „Ten, ktorý na začiatku pôsobí, aby sme chceli, pomáha tým, čo (už) chcú, pri dovŕšení“ (*De gratia et libero arbitrio* 17, 33). „Ten, kto ťa stvoril bez tvojho vedomia, ospravedlní ťa len s tvojím súhlasom“ (*Sermo* 169, 11, 13).

Peter Chryzológ (+c.450): „Buď, človeče, buď Božou obetou i kňazom! Nestrať to, čo ti dala a dovolila Božia moc! Zaodej sa rúchom svätosti, prepáš sa opaskom čistoty! Kristus nech je pokrývkou tvojej hlavy. Kríž na čele nech je tvojou trvalou záštitou. Na hrud' si prilož tajomstvá Božej múdrosti! Stále zapaluj voňavé kadidlo modlitby! Chop sa meča Ducha! Zo svojho srdca urob oltár! A tak prinášaj Bohu s dôverou svoje telo na obetu!“ (*Sermo* 108).

Gennadius z Marsilie (+c.500): „Začiatkom našej spásy je milosrdný Boh; prijatie jeho spásnej výzvy zostáva v našej moci. Aby sme dosiahli to, po čom túžime vďaka prijatiu pripomenutia, je darom Božím. Aby sme neupadli v dosiahnutom dare spásy, je vecou našej starosti a na úrovni pomoci nebies; aby sme upadli, je vecou našej moci a lenivosti“ (*De ecclesiasticis dogmatibus* 21).

Rozumová úvaha

Vykúpenie spočíva na bohočlovečenstve Ježiša Krista; spojenie božskej a ľudskej prirodzenosti je základom vykupiteľského prostredníctva.

1. Kristus, ako človek, konal skutky prostredníka.
2. Kristus, ako Boh, tieto skutky aj prijal.

Všetci ostatní (anjeli a ľudia), ktorí medzi Bohom a svetom sprostredkujú zmier, sú iba prostredníkmi z milosti a na základe zásluh hlavného prostredníka – Krista. Títo ostatní buď zmierenie Boha s ľudstvom pripravovali (patriarchovia, proroci, starozákonní svätí), alebo Kristove zásluhy rozdávali (novozákonní svätí, kňazi...).

Cirkev prosí Boha Otca o zoslanie Ducha Svätého, aby urobil zo života veriacich živú obetu Bohu: - ich duchovným pretvorením na obraz Krista; - ich starosťou o jednotu Cirkvi; - ich účasťou na jej poslaní svedectvom a službou lásky (por. *KKC* 1109).

Magistérium

Dogma: „Ľudské pokolenie je vykúpené skrze Ježiša Krista.“

Por. *I Pt* 1, 18-19; Nicejský koncil, r. 325, *DH* 125; Efezský koncil, r. 431, *DH* 261; Trientský koncil, r. 1546, *DH* 1513.

Synoda v Quiersy (r. 853, *DH* 624) túto pravdu vyjadrila slovami: „Nie je, nebol a ani nebude nijaký človek, za ktorého by nebol (Kristus) trpel.“ *Katechizmus Katolíckej cirkvi* (571) z r. 1992 a vyhlásenie *Dominus Iesus* (11) z r. 2000 zdôrazňujú, že iný vykupiteľ okrem Ježiša Krista nebol, nie je, ani nebude. Samostatný – nejaký všeobecnejší – spásonosný poriadok Ducha Svätého neexistuje (*Dominus Iesus* 12).

Vykúpenie ľudského pokolenia pozostáva v tom, že Ježiš Kristus – jediný prostredník, ako druhý Adam – svojím zadosťučinením a zásluhami znovu získal pre ľudí stratenú milosť – Boží život.

Ježiš je Kristus

Prví kresťania hneď v apoštolskej dobe stotožnili očakávaného starozákonného mesiáša s Ježišom z Nazareta, por. *Jn* 1, 41. 45n. Hebr. mašijah (mesiáš), gr. christos (kristus) znamená „pomazaný“. V *Starom zákone* to bol najvýznamnejší titul kráľa, proroka a kňaza. V *Novom zákone* sa titul „Kristus“ vyskytuje najčastejšie zo všetkých titulov, viac ako päťsto krát.

Dva dôvody viedli Ježišových nasledovníkov k menu „Kristus“ (Česlav Stanislav Bartník). Ježiš naplnil, ba vysoko prekročil všetky mesiášske predpovede. Hebr. titul Mesiáš ho na jednej strane spájal so židovskými očakávaniami (akosi poukazoval na jeho človečenstvo) a gr. titul Kristus, na strane druhej, poukazoval na prekročenie starých predpovedí (akosi poukazoval na jeho božstvo). Okrem toho v helenistickom svete bol hebr. titul „Mesiáš“ slabý a málo zrozumiteľný na vyjadrenie nových Ježišových dimenzií (duchovný, morálny, vyvýšený nad všetko, spásny, paruziálny...).

Boh a zlo (utrpenie)

Na otázku, prečo jestvuje zlo, keď Boh je dobrý, sa nedá rýchlo odpovedať. Kresťanská viera len „ako celok“ dokáže dať čiastočnú odpoveď na túto otázku (por. *KKC* 309, 314, 324).

Boh slobodne stvoril svet (dogma; por. Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002 – 3025). Filozofia delí slobodu na vonkajšiu a vnútornú. Vonkajšia sloboda (alebo nesloboda), sa na Boha nemôže vzťahovať, lebo je absolútne Bytie. Dotýkať sa ho môže (aj to primerane) iba uvažovanie o vnútornej slobode, ktorá má tri dimenzie: - sloboda výkonu (konať alebo nekonať); - sloboda výberu (dobré alebo lepšie); - sloboda protikladu (dobré alebo zlé).

U Boha nemôže byť sloboda protikladu, lebo Boh nehreší (ani hrešiť nemôže). Preto vnútorná Božia sloboda má, z pohľadu filozofie, len dva rozmery – slobodu výkonu a slobodu výberu – a obe boli zaangažované pri stvorení sveta. Boh stvoril svet v stave napredovania. Svet sa musí vyvíjať k dokonalosti (por. *KKC* 310). Znamená to, že svet mohol byť aj – do určitej miery – lepší. Tomáš Akvinský (+1274) duchapne rozlíšil, že Boh mohol stvoriť svet lepší (stupeň dobra), ale nie lepšie (spôsob), por. *Theologická summa* I., 25, 2, 10. Zlo vo všeobecnosti je nedostatok povinného dobra (absencia dokonalosti), teda samo o sebe nejestvuje, nie je bytie.

Od čias Augustína (por. *De libero arbitrio* 1, 1, 1) sa zlo delí na fyzické a morálne. Fyzické zlo je tam, kde je bytosť zbavená tej dokonalosti, ktorú vo fyzickom poriadku má mať (napr. kde chýba zdravie, je choroba). Toto zlo je prirodzene podmienené. Hmotný predmet nikdy nič nebolí, preto je potrebné odmietat' sklon premietat' ľudské pocity do prírody a nazývať zlom niečo, čo v skutočnosti je prirodzené. Každá bytosť – všetko, čo je – je dobré a zlým sa nazýva len preto, že nemá nejakú dokonalosť. Boh kvôli nejakému vyššiemu dobru, teda nepriamo, chce fyzické zlo. Odporovalo by Božej добрote, keby fyzické zlo chcel priamo.

Morálne zlo alebo hriech je urážka Boha. Hriech je vlastné a opravdivé zlo, oveľa horšie ako fyzické zlo. Morálne zlo je spôsobené vždy slobodným rozhodnutím tvora proti Bohu, ktorý je tvorca všetkého dobra. Morálne zlo nie je len nedostatok dobra, ale je aj jeho výslovné popretie. Boh nemôže chcieť morálne zlo ani priamo ani nepriamo, odporovalo by to jeho svätosti. Boh morálne zlo iba pripustí. Pripustí ho preto, lebo ľudia (i anjeli) majú slobodnú vôľu (por. *KKC* 311). Hriech začal existovať, až keď sa v stvorení objavilo vedomie.

Vtedy, keď sa Boh zjavil ako Spasiteľ, dal najavo, že on víťazí (a raz celkom zvíťazí) nad každým zlom. A tak, v soteriologickej perspektíve zlo už nie je nešťastím. V iných náboženstvách (a

filozofiách) si trpiaci môže myslieť, že jeho boh na neho zabudol a opustil ho. No v kresťanstve, v pohľade novozákonnej záchrany sveta, si trpiaci uvedomuje (je si istý), že Boh, ktorý trpel v Kristovi, mu je nablízku (Dietrich Bonhoeffer, +1945; Vittorio Messori).

Prítomnosť zla vo svete však ostáva tajomstvom. Hoci kresťan, keď si volí život s Kristom a poslúcha vanutie Ducha Svätého, sa zrieka zla. A veľkosť Božej dobroty sa mocne prejavuje aj v tajomstve zla, keďže všetko môže poslúžiť na dobré tým, ktorí ho milujú (por. *Rim* 8, 28).

Ekonomia spásy a dejiny spásy

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu používajú oba termíny. Časť teológov je tej mienky, že ide o dve veci (Vincent Granat, +1979). Podľa nich ekonomia spásy je Boží plán spásy (*Ef* 3, 9) a dejiny spásy predstavujú uskutočňovanie Božieho plánu v čase (Gustave Thils, +2000). Druhí teológovia, opierajúc sa o početnejšie svedectvá *Písma* a otcov, tvrdia, že ide o totožné veci (Oscar Cullmann, +1999).

Jediné dejiny spásy obsahujú všetky cesty (epochy, spôsoby, bytia, prúdy) záchrany celého stvorenia v Kristovi (Česlav Stanislav Bartnik), por. *Sk* 4, 12: „V nikom inom niet spásy, lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení.“

Vlastnosti dejín spásy

Dejiny spásy nie sú „dejinami“ v profánnom zmysle slova. Dejiny spásy sú „paradejinné“ (dejinám-podobné) a majú tieto hlavné vlastnosti:

1. Transcendentné, tajomné; vykúpenie presahuje skúsenostné, vedecko-technické poznanie.
2. Božsko-ľudské (teandričné); jedinečné spojenie dvoch prirodzeností vo Vykupiteľovi.
3. Trojičné; vykúpenie je dielom celej Trojice a spasení sú zapojení do života Trojice.
4. Pneumatické; vykúpenie i spása sa realizuje v Duchu Svätom.
5. Eschatologické; spása (Božie kráľovstvo) sa naplní až na konci čias.
6. Ekleziálne; v časopriestore je Kristova Cirkev riadnou cestou k spáse – k Bohu.

Vykonanie vykúpenia

Ježiš Kristus vykúpil svet dvojjediným úkonom: zástupným zadosťúčením a zásluhami (Pavol Kandra, +2004). Zadosťúčinenie a zásluha sa od seba vecne neodlišujú, lebo tým istým dobrým skutkom možno aj zadosťúčiť aj zasluhovať.

Zástupné zadosťúčinenie

Sám Spasiteľ – namiesto hriešnikov – urobil Bohu zadosť za hriechy. Urobiť zadosť je uspokojenie nejakej požiadavky. Ak zadosťúčinenie nedáva samotný vinník, ale niekto iný, ide o zástupné zadosťúčinenie.

Sväté písmo

Písmo nehovorí o zástupnom zadosťúčení slovne ale vecne.

Iz 53, 5: „On však bol prebodnutý pre naše hriechy.“

Jn 10, 15: „Aj svoj život položím za ovce.“ Por. *Jn* 3, 16; *Hebr* 9, 11-14.

Lk 5, 31-32: „Odpovedal im Ježiš: Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov, aby sa kajali.“ Por. *Jn* 10, 17-18.

Ef 2, 4-9: „Boh, bohatý na milosrdenstvo, pre svoju nesmiernu lásku, ktorou nás miluje, hoci sme boli pre hriechy mŕtvi, oživil nás s Kristom – milosťou ste spasení – a s ním nás vzkriesil a daroval nám miesto v nebi v Kristovi Ježišovi, aby ukázal v budúcich vekoch nesmierne bohatstvo svojej

milosti dobrotou voči nám v Kristovi Ježišovi. Lebo spasení ste milosťou skrze vieru; a to nie je z vás, je to Boží dar: nie zo skutkov, aby sa nik nevystatoval.“

1 Pt 2, 24: „Sám vyniesol naše hriechy na svojom tele na drevo, aby sme zomreli hriechu a žili pre spravodlivosť.“

Tradícia

Myšlienka zástupného zadost'učinenia bola otcom známa.

Ignác Antiochijský (+117): „Majte teda na pamäti iba slávenie Eucharistie; pretože je iba jedno telo nášho Pána Ježiša Krista a iba jeden kalich k spojeniu s jeho krvou, iba jeden oltár“ (*List Filadelfičanom IV.*).

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Z lásky sa nás ujal Pán; z lásky, ktorú mal k nám, dal Pán Ježiš podľa Božej vôle svoju krv a svoje telo za naše telá a svoju dušu za naše duše“ (*List Korinťanom 49, 6*).

Barnabášov list (po r. 135) 7, 3: „(Syn Boží) sa preto sám rozhodol za naše hriechy obetovať nádobu ducha, aby tak splnil predobraz, ktorý bol daný v Izákovi položenému na oltár.“

Hilár (+367) patrí medzi prvých, ktorí teologicky rozpracovali termín zadost'učinenie: „Jeho smrť zadost'učinila za naše hriechy a spôsobila zmierenie s Bohom“ (*Tractatus in Psalmos 64, 4; 129, 9*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Kristus si dal klincami prebit' nepoškvrnené nohy a ruky a znášal bolesť; a mne, čo som nepoznal bolesť ani námahu, dáva účasťou na svojich bolestiach spásu“ (*Catecheses mystagogicae 20, 4-6*).

Ambróz (+397) zaviedol do teológie termín zadost'učinenie.

Augustín (+430): „Obetou jeho samého sú zničené naše hriechy“ (*Enarrationes in Psalmos 62, 13*). „Diabol pokúšal Krista. Ale v Kristovi pokúšal teba, lebo Kristus mal z teba pre seba telo, zo seba pre teba spásu. Z teba mal pre seba smrť, zo seba pre teba život; z teba pre seba potupu, zo seba pre teba slávu; teda z teba mal pre seba pokušenie, zo seba pre teba víťazstvo“ (*Enarrationes in Psalmos 60, 3*).

Fulgentius Ruspenský (+553): „Na konci modlitby hovoríme: Skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána... A toto Katolícka cirkev nevyhlasuje bez dôvodu, ale pre to tajomstvo, že prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi sa stal človek Ježiš Kristus, kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (*Epistula 14, 36*).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus oveľa viac zadost'učinil Bohu, ako vyžadovali všetky hriechy sveta; jeho zadost'učinenie bolo nadbytočné: - pre veľkosť jeho lásky, - pre hodnotu života Bohočloveka, - pre veľkosť jeho utrpenia, por. *Theologická summa III.*, 48, 2; 48, 4.

Ježiš sa pri zástupnom zadost'učinení nestal hriešnikom hodným trestu. Hriech sveta (všetkých čias) prijal v tom zmysle, že dobrovoľne prijal zaň trest.

Aby niekto mohol dať zadost'učinenie za iného, treba povolenie urazeného. Kristus Boží súhlas mal (por. *Jn 3, 16*). Tomáš Akvinský (+1274) vysvetlil, že Boh vôbec nevydal Ježiša Krista proti jeho vôli, ale mu vnukol vôľu, aby z lásky k nám trpel. Kristus urobil zadost'učinenie; ako človek trpel a ako Boh spolu s Otcom a Duchom Svätým toto zadost'učinenie prijal.

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus svojim utrpením a smrťou zadost'učinil Bohu za hriechy ľudí.“

Por. *Hebr 9, 11n; 1 Pt 2, 24*; Efezský koncil, r. 431, *DH 261*; Tridentský koncil, r. 1545-1563, *DH 1528*; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *Collectio lacensis 7, 566* (zbierka materiálov, aj nepublikovaných).

Utrpenie nevinného

Utrpenie nevinných „je skalou ateizmu“. Zdá sa, že obžalovaným je v tomto prípade Pán Boh. Utrpenie, čo len jedného nevinného, je niečo také čisté a tajomné, že sa nedá obsiahnuť nejakým „vysvetlením“. Preto javí ako problém, „ktorý nikdy nepominie“ (Philip Yancey).

Kresťanskí filozofi ponúkajú isté riešenie, ktorým je pohľad „nad“; napr. krátkodobé zlo môže byť užitočné z dlhodobého hľadiska; prirodzené zlo môže viesť k nadprirodzenému úžitku... Ateizmus sa týmto filozofom ukazuje ako „lacná“ odpoveď na otázku existencie zla; kde by sa podľa nich vzala miera pre „dobro a dobré“, keby nebolo Boha?

Avšak najlepšia kresťanská reakcia na problém nevinného utrpenia je zhrnutá do jediného mena: Ježiš Kristus! V skutočnosti iba Boh, keď trpí, trpí ako Nevinný v absolútnom zmysle. Ježiš neprišiel, aby dal odborné vysvetlenie utrpenia, on ho zobral na seba – a tým ho premenil! Zo znameňa kľatby urobil nástroj vykúpenia a najvyšší stupeň veľkosti na tomto svete.

Utrpenie teda: - netreba vysvetľovať; - netreba zvyšovať (zlými skutkami, zanedbaniami); - treba uľavovať (Raniero Cantalamessa).

Zásluha

Sväté písmo

Jn 1, 12: „Ale tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *Jn 4, 13n*.

Rim 5, 15: „Ale s darom to nie je tak ako s previnením. Lebo ak previnením jedného zomreli mnohí, tým väčšími sa milosťou jedného človeka, Ježiša Krista, v mnohých rozhojnila Božia milosť a dar.“ Por. *Rim 5, 20-21*; *I Kor 1, 4*; *Ef 4, 7-8*.

I Pt 1, 3-4: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojom veľkom milosrdenstve vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre neporušiteľné, nepoškrvnené a nevädnuce dedičstvo.“

Jn 1, 16-17: „Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou. Lebo ak zákon bol daný skrze Mojžiša, milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista.“

Lk 2, 52: „Ježiš sa vzťahoval v múdrosti, vo veku a v obľube u Boha i u ľudí.“ Exegéza: Pred Bohom získaval zásluhy; pred ľuďmi zjavoval svoj majestát.

Tradícia

Didaché (Nauka dvanástich apoštolov z obdobia okolo r. 100): „Vzdávame ti vďaky, svätý Otče,... za poznanie a vieru i nesmrteľnosť, ktorú si nám zjavil skrze Ježiša, tvojho služobníka“ (10, 2).

Klement Rímsky (+101): „Skrze svojho milovaného Syna Ježiša Krista... nás pozval z temnoty do svetla, z nevedomosti k poznaniu jeho slávneho mena“ (*List Korint'anom 36, 2*).

Tertulián (+224): „Telo je základom spásy“ (*De carnis resurrectionem VIII, 2*).

Atanáž (+373): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum 5-9*).

Augustín (+430): „Či nám mohla svitnúť väčšia milosť, ako nám dal Boh, keď svojho jednorodeného Syna urobil Synom človeka a človeka zas urobil Božím synom?“ (*Sermo 185*).

Rozumová úvaha

Zásluha je ovocím čnosti spravodlivosti (*KKC 2006*). Morálna bytosť si svojimi skutkami zaslúhuje buď pozitívnu odmenu (za dobrý skutok), ktorá sa v užšom zmysle slova volá aj zásluha, alebo negatívnu odmenu (za zlý skutok), čiže trest.

Záslušnosť Kristových skutkov pred Bohom poznať zo zjavenia (por. *Hebr 9, 11-14*) a možno ju odvodiť aj špekulatívne, lebo boli splnené všetky podmienky vlastnej a pravej zásluhy (de condigno - zo spravodlivosti).

1. Skutok musí byť slobodný (*Sir 31, 10*; *Mt 19, 17*; *I Kor 9, 17*).

2. Musí byť mravne dobrý (*Ef* 6, 8).
3. Musí byť z nadprirodzeného úmyslu, teda kvôli Bohu (*Mk* 9, 40); najzaslužnejší skutok je z aktuálnej lásky k Bohu (*1 Kor* 13, 2-3).
4. Človek musí prirodzene žiť, teda byť „v stave skúšky“ (*Kaz* 9, 10; *Jn* 9, 4; *2 Kor* 5, 10).
5. Človek musí nadprirodzene žiť, byť v stave posväcujúcej milosti (*Jn* 15, 4; *Sk* 13, 43).
6. Boh zaň prisľúbil odmenu (napr. *Mt* 5, 3n – blaženosť; *Mt* 19, 29 – odmena; *Tít* 1, 2 – život).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus utrpením zaslúžil ľuďom vstup do Božieho kráľovstva, lebo ich oslobodil aj od dedičného aj od osobných hriechov, por. *Theologická summa* III., 49, 5.

Magistérium

Dogma: „Kristus svojím utrpením a smrťou zaslúžil od Boha odmenu.“

Por. *Hebr* 9, 11n; *Jn* 1, 12; Tridentský koncil, r. 1545-1563, *DH* 1528.

Kristovo vykupiteľské dielo je zároveň zadosťučiniace a záslužné, nakoľko na jednej strane odstránilo dlžobný vzťah medzi Bohom a človekom a na druhej strane odôvodnilo nárok na odmenu zo strany Boha.

Zásluhy Ježiša Krista ako pravého Boha a pravého človeka – veľkňaza budúcich darov (*Hebr* 9, 11) – nielen v stupni ale aj v podstate prevyšujú všetky iné zásluhy (anjelov či ľudí) a majú neko-nečnú hodnotu (*Hebr* 2, 10).

Spása a sloboda človeka

Človek má dvojakú slobodu: - slobodu voľby (prirodzená, ľudská); - eschatologickú slobodu (nadprirodzená, božská). Sloboda voľby sa volá aj metafyzicko-psychologická sloboda a obsahuje slobodu: - výkonu, - výberu, - protikladu. Sloboda voľby sa nestráca ani prvotným hriechom ani ťažkým osobným hriechom.

Eschatologická sloboda je sloboda Božích detí. Má ju len ten, kto žije v posväcujúcej milosti.

Sväté písmo

Písmo zdôrazňuje oba základné faktory pre uskutočnenie spásy: aj Božej milosti aj faktor ľudskej vôle.

Zdôrazňovaná Božia milosť

Nár 5, 21: „Obráť nás k sebe, Pane, a obrátíme sa.“

Rim 9, 14-18: „Boh sa zmilúva, nad kým chce, a zatvrdzuje koho chce.“ Exegéza: Pavol poukazuje na zvrchovanú Božiu slobodu (nie na nejakú jeho zlobu).

Ef 1, 3-6: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. Ved' v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske; on nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.“

Zdôrazňovaná sloboda človeka

Dt 30, 19: „Za svedkov proti vám volám nebo i zem. Predložil som vám život i smrť. Požehnanie i kliatbu. Vyvoľ si život, aby si ostal nažive ty i tvoje deti.“

Zach 1, 3: „Obráťte sa ku mne a ja sa obrátim k vám.“

Mt 23, 37: „Jeruzalem, Jeruzalem koľkokrát som chcel zhromaždiť tvoje deti, a nechceli ste.“

Vyzdvihnuté oba faktory – milosť aj sloboda človeka

Gal 5, 1. 13: „Túto slobodu nám vydobyl Kristus. Stojte teda pevne a nedávajte sa znova zapriať do jarma otroctva. Lebo vy ste povolaní pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!“ Por. 2 *Kor 3, 17-18.*

1 Kor 15, 10: „Z Božej milosti som tým, čím som. A jeho milosť nebola vo mne márna. Ved' som pracoval viac ako oni všetci; vlastne ani nie ja, ale Božia milosť so mnou.“

Tradícia

Quadratus (+ po r. 125): „(Boh) z dobroty a lásky ako Kráľ poslal Syna Kráľa; poslal ho ako Boha i ako človeka k ľuďom. Poslal ho, aby zachraňoval, presvedčoval, nenútil násilím. Boh totiž nepoužíva násilie. Poslal ho, pretože volá a neprenasleduje; miluje a nesúdi“ (*List Diognetovi VII, 4-5*).

Augustín (+430) v spise *De gratia et libero arbitrio* z r. 426-427 zastával aj Božiu milosť nutnú k spásu (proti pelagiánom) aj ľudskú slobodu (proti tým, čo zastávali osudovosť – fatalizmus). „Ten, ktorý ťa stvoril bez teba, neospravedlní ťa bez teba“ (*Sermo 169, 11, 13*). „Vo všetkom nás predchádza tvoje zmilovanie. Súhlasiť, alebo nesúhlasiť s Božím volaním je záležitosťou vlastnej vôle“ (*De spiritu et littera 34, 60*). „Ved' hriechy neodstraňuje nič, iba milosť viery činná skrze lásku“ (*Expositio in Epistulam ad Galatas; Praefatio*). „Kristova krv je spásou pre toho, čo chce. Tomu, čo nechce, je trestom“ (*Sermo 344, 4*).

Ján Zlatoústý (+407): „Keď chýba naša spolupráca, ani Boh nemôže pomôcť“ (*In Matthaicum homilia 50*). Autor vyznáva, že Boh všetko môže, ale pri spásu rešpektuje ľudskú slobodu.

Rozumová úvaha

Sloboda vôle patrí k prirodzenosti človeka. Ani hriech, ani milosť slobodu neodstránia. Inak by odmena a trest nemali zmysel. Milosť umocňuje prirodzenosť – dvíha ju. Hriechom sa síce stráca eschatologická sloboda, ale nie sloboda voľby, hoci sa oslabí.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Veriť je úkon rozumu, ktorý súhlasí s Božou pravdou na príkaz vôle, ktorú pohl Boh milosťou“ (*Theologická summa II-2., 2, 9*).

Spása človeka je obdivuhodným dielom dvoch subjektov. Je predovšetkým dielom milosrdného Boha a potom aj dielom človeka. „Sloboda nie je na to, aby človek robil, čo sa mu páči. Iné používanie slobody sa síce neprotiví povahe slobody ako takej, ale sa protiví zmyslu jej prirodzenosti“ (Michael Schmaus, +1993).

Magistérium

Tridentský koncil (1545-1563) potvrdil učenie starovekých synod v Arlés o. r. 475 a Orange r. 530. Presne rozlíšil slobodu voľby a eschatologickú slobodu. Tridentskému koncilu záležalo na dvoch veciach:

1. Obhájiť ľudskú dôstojnosť vyplývajúcu s ľudskej prirodzenosti, ktorá zostáva aj hriešnikovi.
2. Vyzdvihnúť absolútnu potrebu Božej iniciatívy pre spásu.

Dogma: „Sloboda sa prvým hriechom oslabila a naklonila k zlému, ale nebola zničená.“

Por. *Rim 6, 19-20*; Tridentský koncil, r. 1547, *DH 1521 a 1555*; *KKC 407*.

Dogma: „Ľudská vôľa zostáva pod vplyvom milosti slobodná; môže jej odporovať.“

Por. *Nár 5, 21*; *Zach 1, 3*; Tridentský koncil, r. 1547, *DH 1525 a 1554*; *KKC 1705, 1742*.

Dogma: „Existuje milosť, ktorá je skutočne dostatočná, a predsa zostáva neúčinnou.“

Por. *Prís 1, 24n*; *Rim 7, 22-23*; Tridentský koncil, r. 1547, *DH 1554, 1525*; *KKC 2022*.

Milosť, s ktorou človek spolupôsobí sa volá účinná. Milosť, s ktorou človek odmieta spolupracovať sa nazýva dostatočná. Problémy vznikajú vtedy, ak sa k pojmu účinná milosť pridá okolnosť, že ona neomylnne tiahne človeka za sebou (Štefan Dubravec, +1984).

Individuálny a konkrétny vzťah človeka k Ježišovi Kristovi

Absolútny Boh, ktorý sa k ľuďom znížil v Ježišovi Kristovi, sa v ňom stal „najskutočnejší“ a „najkonkrétnejší“. Spása človeka je jedinečná, lebo každý prijíma Boha ako slobodný jedinec. Každý má ku Kristovi jedinečný vzťah a tento vzťah má aj svoje individuálne dejiny v konkrétnej existencii.

Existencia individuálneho a konkrétneho vzťahu ku Kristovi (dôverná láska) nie je čírou fantáziou ani odvážnou náboženskou náladou ani analgetikom k utišeniu bolestí z iného vzťahu (Karl Rahner, +1984). Teologické vysvetlenie je dvojaké: zhora a zdola.

Zhora: nadčasové zavŕšenie ľudskej prirodzenosti Krista v zmŕtvychvstaní (bezprostredne vidí Boha), sa nedotýka len jeho samého – v ňom sa dotýka celého ľudstva; a tak len on (por. *Hebr* 13, 8) zostáva navždy a pre každého trvalým sprostredkovaním Boha.

Zdola: osobná láska k Ježišovi je najreálnejšie uskutočnenie lásky a trvalé žitie Božej prítomnosti. Keď človek nájde Boha, nestratí sa vo všeobecnosti, ale práve vtedy „sa stane“ celkom jedinečným, lebo získal jedinečný vzťah k Bohu. V ňom je Boh, jeho Boh – a nielen všeobecná spása. Veď spása nie je vec, ale osobná skutočnosť – láskyplné odovzdanie sa človeka sebazjavujúce-mu sa Bohu (Karl Rahner, +1984).

Zapojenie ľudí do spásy ľudí

Písmo učí, že Boh si podľa slobodného a tajuplného rozhodnutia k splneniu svojich spásnych plánov prizýva aj človeka, por. *Jn* 7, 37-38; *1 Tim* 2, 1-3; *1 Kor* 3, 8-9. Boh totiž nerobí dejiny spásy bez ľudí. Vidieť to u starozákonných prorokov, no najmä u verných Kristových nasledovníkov a hlavne u Panny Márie.

Objektívne vykúpenie musia jednotliví ľudia (ako rozumné a slobodné bytosti) prijať – zosubjektívniť. Ak človek vykúpenie prijme, posväť nielen seba, ale aj druhých (svet). Pavol v *Liste Kološanom* (1, 24) napísal: „Vo svojich utrpeniach na vlastnom tele dopĺňam, čo ešte chýba Kristovmu utrpeniu, k dobru jeho tela, Cirkvi.“

Boh teda daruje človeku spásu, nie však ako jednotlivcovi, ale ako členovi Božieho ľudu. Preto sa jednotlivci – podľa osobitného povolania – dostávajú do vzájomne pôsobiaceho vzťahu ľudskej solidarity „byť pre druhého“. Človek, ako bunka celku, nie je pasívnou nádobou Božieho pôsobenia, ale vystupuje aktívne v uskutočňovaní Božej zmluvy a spásy.

Tak veriaci spoluúčinkujú na vlastnej spásy a potom na spásy bližných. Toto spoluúčinkovanie má silu (hodnotu) zo zásluh Ježiša Krista, por. *Jn* 15, 5; obraz viniča. Každý (svätý) učeník Krista je „spotrebiteľom“ i „distribútorom“ Božích milostí. Človek bol vykúpený v solidarite (ako spoločenstvo) a v solidarite (v spoločenstve) bude aj spasený.

Ján Pavol II. v encyklike *Redemptoris Mater* (38), z r. 1987, učil, že aj keď nikdy nijaké stvorenie nemožno prirovnať k vtelenému Vykupiteľovi, jediné sprostredkovanie Vykupiteľa nevyklučuje, ale skôr vyvoláva mnohorakú súčinnosť stvorení, prameniaca z jediného zdroja.

Úloha ľudí v posväcovaní sveta

Boh chce všetko zavŕšiť v Kristovi (por. *Kol* 1, 16. 29; *Hebr* 12, 2), teda aj hmotný svet. Tak, ako ľudia majú úlohu prijať posvätenie pre seba a posväcovať aj bližných, tak majú aj úlohu posväcovať svet (neživý a živý). Svet posväcujú najprv svojím „svätým životom“. Potom – v ešte väčšej miere – ho posväcujú vysluhovaním svätenín a napokon – najviac – ho (nepriamo) posväcujú vysluhovaním sviatostí. Z nich je na prvom mieste Eucharistia, v ktorej sa matéria nielen posväť, ale aj prepoďstatní.

Soteriologický význam ľudskej práce

Okrem vyššie spomenutého „náboženského“ vplyvu na svet, kresťan posväcuje svet aj profánnou vedou, krásnym umením, hospodárstvom a spravodlivým delením dohier. Vďaka vykúpeniu možno hovoriť aj o spásnom význame každodennej práce (Mirosław Kowaczyk). Sám Ježiš vyzdvihol dobré ľudské konanie, por. *Jn* 15, 1-8. Hoci v prvom rade ide o skutky „pre Božie kráľovstvo“,

v druhom rade ide aj o všetky diela vylepšujúce svet: „A počul som hlas z neba; hovoril: Napíš: Blahoslavení sú mŕtvi, ktorí umierajú v Pánovi, už odteraz. Áno, hovorí Duch, nech si odpočinú od svojich námah; veď ich skutky idú s nimi“ (Zjv 14, 13). Por. *Jak* 1, 25; *Zjv* 20, 12.

Z teologického hľadiska nemajú všetky ľudské práce rovnakú spásnu hodnotu, ani ich spásna hodnota nezávisí od pozemských ocenení, por. *I Kor* 3, 10-15. Najhodnotnejšie sú morálne dobré skutky v spolupráci s Božím Synom – z lásky a v láske k Bohu Otcovi, por. *Mt* 7, 21; *Jn* 5, 19; 8, 39-42.

Vnútrotná dokonalosť – kvalita – Kristovho vykúpenia

Článok o kvalite vykúpenia hovorí o nekonečnej cene (plnohodnotnosti) Kristovho diela a o pedagogickej hodnote práve takéhoto vykúpenia.

Sväté písmo

Kristovo vykúpenie vyrovná každý hriech

I Jn 2, 2: „(Ježiš Kristus) je zmiernou obetou za naše hriechy; a nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta.“

Rim 5, 20: „Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť.“ Por. *Ef* 1, 7-8; *I Pt* 1, 19 – „drahá krv Krista“, viac ako zlato a striebro; *I Kor* 6, 20 – „draho ste boli vykúpení“.

I Tim 2, 6: „(Ježiš Kristus) vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“

Kristovo vykúpenie dokáže povýšiť celý svet k Bohu

Jn 1, 12: „Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“

Rim 8, 16: „Ak sme deti, sme aj dedičia.“

2 Pt 3, 13: „Podľa jeho (Pánovho) prísľubu očakávame nové nebo a novú zem, na ktorých prebýva spravodlivosť.“ Por. *I Pt* 1, 4; *2 Pt* 1, 3-4; *Zjv* 21, 1; 21, 4; *Rim* 8, 19-22.

Sk 4, 12 (Peter pred veľradou): „A v nikom inom niet spásy, lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení.“

Tradícia

Starovekí otcovia zdôrazňovali nadbytok, prehojnosť a moc Kristovho vykúpenia.

Ignác Antiochijský (+117): „(Eucharistia je) liekom nesmrteľnosti, protilátkou, aby sme nezomreli, ale žili večne v Ježišovi Kristovi“ (*List Efezanom* XX., 2).

Irenej (+202): „Keď Pán dával učeníkom moc znovuzrodiť ľudí pre Boha, povedal im: Choďte, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Adversus haereses* III., 17, 1). „On sa stal človekom, aby sme my mohli byť zbožštení“ (*Adversus haereses* IV., 2, 59).

Atanáž (+373): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obetu a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Nespravodlivosť hriešnikov nebola taká veľká, ako spravodlivosť toho, ktorý za nás zomrel. Nezhrešili sme toľko, koľko vynikal spravodlivosťou ten, ktorý za nás dal svoj život“ (*Catecheses illuminandorum* 13, 33).

Ján Zlatoústý (+407): „Kristus oveľa viac splatil, než sme dlhovali, tak viacej, ako nesmierne more prevyšuje malú kvapôčku“ (*Homilia in Epistulam ad Romanos* 19, 2).

Ján Damaský (+750): „Čím je Kristus od prirodzenosti (fysei), tým sú kresťania milosťou (chariti) danou v krste“ (*De fide orthodoxa* 4, 8).

Rozumová úvaha

Dôvod plnej hodnoty Kristovho vykúpenia spočíva v hypostatickej únii. Keby nestačilo to, čo urobil Kristus, kto by bol potom schopný vykúpiť svet?

Hriech je síce nekonečná urážka Boha, ale keďže pochádza od stvorenej osoby, táto nekonečná urážka je skôr vonkajšia, nakoľko sa dotýka Božej velebnosti. Kristus vykúpil svet úkonmi ľudskej prirodzenosti, ktoré však majú sami v sebe nekonečnú vnútornú hodnotu, nakoľko sú úkonmi druhej božskej osoby.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: Kristus oveľa viac zadostučinil Bohu, ako vyžadovali všetky hriechy sveta; jeho zadostučinenie bolo nadbytočné, por. *Theologická summa* III., 48, 2; Kristus raz obnoví celý svet (por. *Theologická summa* IV., 73, 2), lebo svet bol stvorený ako priestor pre ľudí, a preto si „obnova (vzkriesenie) ľudí“ vyžiada aj obnovu sveta, por. *Theologická summa* IV., 74, 1.

Pán Ježiš je začiatok a koniec celého vesmíru. Kristov vykupiteľský vplyv sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha Ježiš Kristus posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrze Krista všetko kráča k zavŕšeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955). Obrazom nového sveta (por. *Zjv* 21), v ktorom bude prebývať večná blaženosť z dokonalej harmónie medzi Stvoriteľom a stvorením (por. *KKC* 1044), je Nový Jeruzalem.

Magistérium

Istá náuka: „Kristovo vykúpenie je plnohodnotné, tvorí nevyčerpatel'ný prameň milostí.“

Por. *Rim* 5, 20; pápež Klement VI. (1342-1352), bula *Unigenitus Dei Filius* z r. 1343, *DH* 1025. Pápež zdôraznil, že malá kvapka Kristovej krvi stačí k vykúpeniu celého ľudského pokolenia. Por. aj *Gaudium et spes* 10 a *Dominus Iesus* 13.

Dogma: „Posväcujúca milosť posväcuje dušu a robí ospravedlneného priateľom Božím.“

Por. *I Sam* 10, 6; *Jn* 1, 12; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1582, 1528.

Hriešnik sa stal svätým nie v tom zmysle, že prestal byť pôvodcom svojho hriechu; nie v tom zmysle, že už nie je pokúšaný a viac nezhréši; ale tak, že jeho vnútorné bytie odzrkadľuje Božiu svätosť. Svätosť Boha a človeka nie je totožná, ale podobná. Ospravedlnenie dáva účasť na Božej prirodzenosti – dogma, por. Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1524, 1552.

Materiálna dogma: „Zavŕšenie spásy ľudí prinesie pokoj celému vesmíru.“

Por. *Kol* 1, 18-20; *Jn* 19, 30; *KKC* 624, 2855; *Lumen gentium* 9.

Dejiny stvorenia nachádzajú svoje transcendentné zavŕšenie v Kristovi (nové nebo a nová zem). Ide o biblické „zjednocovanie ako v hlave“, por. *Ef* 1, 10; ide o dynamický pohyb k zavŕšeniu Božieho plánu, keď bude „Boh všetko vo všetkom“, por. *I Kor* 15, 28; *KKC* 130, 2759-2760.

Teologálne čnosti

Tzv. božské (teologálne) čnosti sú ovocím Kristovho vykúpenia. Je pravdou viery, že spolu s posväcujúcou milosťou Boh vlieva do duše človeka – vieru, nádej a lásku, por. Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1561.

Čnosť je vo všeobecnosti dobrý zvyk; je to trvalá a stála dispozícia konať dobro (*KKC* 1803). Čnosti sa delia na ľudské (morálne) a na božské (teologálne). Ľudské čnosti vzrastajú výchovou a dobrovoľnými činmi, čiže ľudským úsilím (por. *KKC* 1804). Štyri z nich sú základné (kardinálne) – opatrnosť, spravodlivosť, miernosť a odvaha. Hoci sa ľudské čnosti neviažu na svätosť v duši jedinca, predsa Božia milosť ich očisťuje a povznáša (por. *KKC* 1811).

Teologálne čnosti (viera, nádej a láska) sú čnosťami v prenesenom zmysle, lebo sa nenadobúdajú cvičením, ony sú vliate. Sú viac darovanou dispozíciou nadprirodzene konať. Božské čnosti sú základom, dušou a charakteristikou morálneho konania kresťana.

Teologálne čnosti robia človeka schopným konať ako Božie dieťa a zaslúžiť si večný život (por. *KKC* 1813). Božské čnosti majú za svoj materiálny i formálny predmet Boha: - veriť v Boha pre Boha, pre jeho autoritu; - dúfať v Boha pre Boha, pre jeho charakter; - milovať Boha pre Boha, lebo je Láska.

Tak ako prirodzený život dáva človeku schopnosti aj nadprirodzený život dáva človeku isté schopnosti. S božskými čnosťami súvisí pedagogická dokonalosť Kristovho vykúpenia.

Dokonalosť vykúpenia z pedagogického pohľadu

Pedagogická dokonalosť Kristovej záchrany spočíva najmä „v nádeji“, v ktorej je svet vykúpený. Kristovo vykúpenie podnecuje mysliace bytosti k činnosti; očisťuje budúce očakávania ľudí tým, že ich zameriava na nebeské kráľovstvo; ochraňuje skúšaných pred malomyselnosťou; podopiera utrápených vo chvíľach opustenosti; rozširuje ľudské srdce v očakávaní večnej blaženosti. Nadšenie vzbudené nádejou chráni človeka pred egoizmom a vedie ho k radosti z kresťanskej lásky, por. *KKC* 1818. Pavol Apoštol to vyjadril slovami – „bežim a uháňam za tým, čo je predom mnou!“ (por. *Flp* 3, 12-13).

Benedikt XVI. v encyklike *Spe salvi*, z r. 2007, opäť pripomenul, že vykúpenie bolo svetu dané tak, že ľudom bola darovaná odôvodnená nádej, por. *Rim* 8, 24; *Spe salvi* 1.

Spása v nádeji

Rim 8, 22-27: „Vieme, že celé stvorenie spoločne vzdychá a zvíja sa v pôrodných bolestiach až doteraz. A nielen ono, ale aj my sami, čo máme prvotiny Ducha, aj my vo svojom vnútri vzdycháme a očakávame adoptívne synovstvo, vykúpenie svojho tela. Lebo v nádeji sme spasení. Ale nádej, ktorú možno vidieť, nie je nádej. Lebo kto dúfa v niečo, čo vidí? Ale ak dúfame v niečo, čo nevidíme, trpezlivo to očakávame.“

Nádej je formou viery a lásky. Nádej je charakteristická tým, že sa zameriava (Emil Krapka): - na dobro, por. *Jób* 5, 16; - na budúcnosť, por. *Rim* 8, 24; - na neisté (na isté sa len čaká), por. *Lk* 8, 40; - na možné, por. *Pris* 22, 19. Teologálna nádej je potom zameraná: - na najvyššie Dobro (Boha); - na blažené spoločenstvo s ním; - na ľudskou slobodou zneistený a ohrozený cieľ; - na možnosť (s pomocou Božou) dosiahnuť náročný cieľ. Veriaci pritom dôveruje v Kristove prisľúbenia a spolieha sa na pomoc Ducha Svätého, por. *Hebr* 10, 23; *Tit* 3, 6-7; *KKC* 1817. Nádej je teda očakávanie budúceho dobra – šťastia. Kresťanská nádej preberá a završuje nádej vyvoleného národa – Izraela, por. *KKC* 1819.

Podstata nádeje

Dospieť k poznaniu pravého Boha, znamená dostať nádej (*Spe salvi* 3). Podstatou nádeje je viera, por. *Spe salvi* 10.

List Hebrejom (11, 1) podáva istú definíciu viery: „Viera je základom toho, v čo dúfame, dôkazom toho, čo nevidíme.“ Ústredným slovom tejto definície je „hypostasis“. Otcovia a stredovekí teológovia prekladali grécke slovo hypostasis do latinčiny ako substantia - podstata. Tomáš Akvinský (+1274) vysvetľoval, že viera je „habitus“, teda trvalá dispozícia duše, vďaka ktorej v človeku začína večný život a rozum je vedený, aby súhlasil s tým, čo nevidí. Táto „podstata“ je pre vieru ako „zárodok“. Teda „v podstate“ je u veriaceho prítomné všetko to, v čo dúfa – najmä pravý (večný) život. A preto, že samotná vec je už prítomná, prítomnosť toho, čo má prísť, rodí istotu, rodí určité vnímanie (*Spe salvi* 7).

Martin Luther (+1546) nechápal výraz hypostasis-substantia-podstata v objektívnom zmysle (ako skutočnosť prítomnú v človeku), ale v subjektívnom zmysle, ako vyjadrenie vnútorného postoja: „Viera je: byť si istí v tom, v čo dúfame, byť presvedčení o tom, čo nevidíme.“ Toto samo osebe nie je mylné, ale to nie je zmysel biblického textu, pretože výraz použitý v gréčtine (elenchos) nemá subjektívnu hodnotu „presvedčenia“, ale objektívny význam „dôkazu“ (*Spe salvi* 7).

Pravá viera teda nie je len nejaké subjektívne zameranie sa na veci, ktoré majú prísť. Viera (ako objektívny základ) veriacemu už dáva niečo z očakávaného; toto „niečo“ je pre veriaceho „dôkazom“ toho, čo ešte nevidí – večný život. Augustín (+430) ho opísal takto: „V podstate chceme jedinou vec – „blažený život“; život, ktorý je jednoducho život, jednoducho „šťastie““ (*Ad Probam* 14-15). Toto šťastie (por. *KKC* 1818), hoci tu ešte obmedzené, mení aj prítomnosť.

Pravá kresťanská viera je teda nádejou, ktorá udržiava a stváraňuje (formuje) život veriaceho a nielen „informuje“ o novom živote, por. *Spe salvi* 10.

Druhy a vlastnosti nádeje

Nádej je širokospektrálne slovo. Hlavné druhy nádeje tvoria tieto páry:

1. Kresťanská (spojená s Kristom, teologálna, pravá) – a nekresťanská (svetská, ľudská) nádej.
2. Odôvodnená – a planá (prehnaná, neopodstatnená, klamlivá) nádej.
3. Pevná (živá, veľká, neochvejná) – a slabá (malá) nádej.
4. Kolektívna (spoločná) – a individualistická nádej.

Nádej, v ktorej je svet vykúpený, je nádej kresťanská, odôvodnená, pevná a kolektívna.

1. Kresťanská nádej

Ten, kto nepozná Boha, i keď má rôzne nádeje, v podstate je bez nádeje, ktorá podopiera celý život; lebo pravou, veľkou nádejou človeka môže byť jedine Boh, por. *Jn* 13, 1; *Spe salvi* 27.

Ak je kresťanská nádej u človeka na prvom mieste (podľa nej žije), potom majú aj iné nádeje správne miesto v jeho živote. Každý potrebuje nádeje (rozličné v rôznych obdobiach svojho života) – menšie či väčšie –, ktoré ho zo dňa na deň „držia“ na ceste. No bez veľkej nádeje, ktorá musí presahovať všetko ostatné, žiadne svetské nádeje nestačia, por. *Spe salvi* 30-31.

„Aj v našich časoch nemálo je takých, čo skladajú prehnanú nádej do prírodovedeckého a technického pokroku, upadajú do istého druhu modloslužobníctva časných vecí: stávajú sa skôr ich otrokmi než pánmi“ (*Apostolicam actuositatem* 7).

2. Odôvodnená nádej

Peter apoštol poučil kresťanov, že dôvodom ich nádeje je vtelený Boh – Kristus, *I Pt* 3, 15.

Svet a jeho pokrok nemôžu „byť dôvodom“ veľkej životnej nádeje, lebo merateľný pokrok je možný len na materiálnom poli. A vedecko-technický pokrok bez etického pokroku býva tým viac zneužívaný, čím je väčší. V oblasti etického vedomia nie je taký rast ako na materiálnom poli, a to z prostého dôvodu, že ľudská sloboda je stále nová a musí sa stále znova rozhodovať. Sloboda predpokladá, že v základných rozhodnutiach každého človeka a každej generácie bude „dobro“ novým začiatkom. Nové generácie môžu budovať na predošlých skúsenostiach, môžu čerpať z morálneho pokladu celého ľudstva, ale – môžu to aj odmietnuť, por. *Spe salvi* 24.

3. Pevná nádej

Prísľub Božej lásky je taký veľký a istý, že je pevným dôvodom kresťanského sebadarovania. Kresťanskej viere prináleží v dejinách ľudstva práve tá zásluha, že v ľudoch – znova a znova – prebúdza schopnosť dúfať v každom utrpení. Kresťanská viera ukazuje, že pravda, spravodlivosť a láska nie sú len ideály, ale úžasne obsažné skutočnosti. Ukazuje totiž, že Boh, ktorý je osobne Pravda a Láska, chcel trpieť za nás a spolu s nami, por. *Spe salvi* 39.

Božia láska je pre pevnou zárukou, že existuje „skutočný život“, por. *Spe salvi* 31. „Pre zásluhy Ježiša Krista a jeho umučenia nás Boh uchováva v „nádeji“, ktorá „nezahanbuje“ (por. *Rim* 5, 5; *KKC* 1820).

4. Kolektívna nádej

Kresťanská nádej má kolektívny charakter (dimenziu); nie je individualistická. Zjavenie vždy považuje spásu za spoločnú skutočnosť, por. *Hebr* 11, 10. 16; *Ž* 144, 15; *Tim* 1, 5. Spása predpokladá „vystúpenie z vlastného ja“; v otvorenosti človeka sa otvára aj pohľad na zdroj radosti, na samotu lásku – na Boha, por. *Spe salvi* 14 a 48. Byť „pre všetkých“ je súčasťou veľkej nádeje.

Pritom však platí, že táto kolektívna nádej musí „mať miesto“ aj pre jednotlivca. Lebo nádej, ktorá sa netýka mňa osobne, nie je pravá nádej, por. *Spe salvi* 30. Zreteľne sa to ukázalo pri veľkých „politických nádejach“ a „vedeckých nádejach“ na dokonalý svet. Nádej na dokonalý svet sa konečne

zerala veľká a na určitý čas aj zmobilizovala všetky energie človeka – veď veľký cieľ sa zdal hodný veľkého úsilia. Ale nevydržalo to dlho. Možno to bola nádej pre ľudí budúcnosti, ale – keďže sa to netýkalo konajúceho jednotlivca, neuspelo to.

Nádej a Duch Svätý

Teologálne čnosti Boh vlieva do ľudských sŕdc skrze Ducha Svätého, por. *Rim* 1, 5. Okrem toho Duch Svätý učí ľudí modliť sa, por. *Rim* 8, 26; *KKC* 2657. A modlitba – liturgická i osobná – živí v ľuďoch nádej, por. *Ž* 40, 2; *Rim* 15, 13; *KKC* 1820. Nádej sa prejavuje (a živí) celkom osobitne modlitbou *Otčenáš*, por. *KKC* 2772, ktorá je súhrnom všetkého, po čom nádej túži.

Potrebnosť nádeje

Zdôraznenie hlbokaj všeľudskej pravdy, že prítomnosť je znesiteľná len vtedy, ak je budúcnosť istá ako pozitívna skutočnosť (por. *Spe salvi* 2), patrí k jadru spomínanej encykliky. Dnešné ľudstvo (sklamané rôznymi ľudskými nádejami) opäť potrebuje počuť túto životnú pravdu. Človek je naozaj stvorený „pre vyššie veci“, ktoré presahujú tento svet.

Vonkajšia dokonalosť – kvantita – Kristovho vykúpenia

Vonkajšia dokonalosť vykúpenia sa volá aj všeobecnosť vykúpenia. Článok o kvantite vykúpenia odpovedá na otázku, čo všetko Ježiš Kristus vykúpil:

1. Všetkých ľudí.
2. Všetkých anjelov.
3. Svoju ľudskú prirodzenosť, ktorú si vzal pri vtelení.
4. Kozmos, celý vesmír.

Vykúpenie ľudí

Sväté písmo

V *Starom zákone* sa nachádzajú prvky, ktoré prezrádzajú univerzálnosť spásy a vykúpenie všetkých ľudí pravým Bohom.

1. Suverenita Boha voči všetkým ľuďom, národom a krajinám, por. *Jób* 38, 1n; *Jdt* 9, 2n; *Ž* 8, 2; 105, 20; *Múd* 6, 7; *Iz* 10, 23; *2 Mach* 15, 23.
2. Povedomie Izraela byť svedkom jedného a pravého Boha medzi ostatnými národmi, por. *Dt* 4, 35; *Iz* 43, 10; 44, 8; 45, 5; *Mal* 2, 10; *Ž* 34, 4n.
3. Vízia budúcnosti – všetky národy budú tvoriť jeden Boží ľud (predzvest' katolicity Cirkvi), por. *Gn* 18, 18; 26, 4; 34, 22; *Dt* 2, 25; 26, 19; *Joz* 4, 24; *1 Kr* 8, 43; *Tob* 4, 19; 14, 6.

Novozákonná univerzálnosť vykúpenia

Lk 19, 10: „Syn človeka prišiel hľadať a zachrániť, čo sa stratilo.“ Por. *Jn* 3, 16.

1 Jn 2, 2: „On je zmiernou obetou za naše hriechy; a nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta.“

2 Kor 5, 15: „(Kristus) zomrel za všetkých.“

1 Tim 2, 4-6: „Boh chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu. Ježiš vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“ Por. *Sk* 4, 12.

Tradícia

Až do pelagiánskeho bludu (o. r. 400) všetci otcovia tvrdili, že spásna Božia vôľa je všeobecná. Potom boli opatrnejší, aby – nechtiac – nepodporili pelagianistov.

Barnabášov list (po r. 135) 7, 2: „Keď teda Boží Syn, Pán a budúci sudca živých i mŕtvych trpel a jeho utrpenie nám dalo život, verme, že Boží Syn nemohol trpieť kvôli niekomu inému, iba kvôli nám.“

Teofil Antiochijský (+c.186): „Ak on (Boh) chce, aby všetci ľudia boli spasení, aj ty si to musíš želať a napodobňovať tak Boha“ (*In 1 Tim 2, 4*).

Hypolit Rímsky (+235): „Tým, že chcel a túžil všetkých spasiť, chcel všetkých urobiť Božími synmi a povolal všetkých svätých k dokonalosti jediného človeka...“ (*De Antichristo 3*).

Ján Zlatoústý (+407): „Nasleduj Boha. Ak on chce, aby boli všetci spasení, potom je opodstatnené, aby sa jeden modlil za všetkých“ (*Homilia in Epistulam primam ad Timotheum 7, 2*). „Každý z nás má byť Kristovi tak povďačný, ako keby len pre neho samého bol prišiel na zem, lebo On by sa nebol zdráhal aj za jediného podniknúť toľkú námahu a každého človeka zahŕňa takou láskou ako aj celý svet, čo znázorňuje podobenstvom o stratenej ovci“ (*Commentarius in Galatas*).

Rozumová úvaha

Univerzalita Kristovho vykupiteľského diela sa vzťahuje na objektívne vykúpenie. Subjektívne vykúpenie je závislé na splnení podmienok zo strany jednotlivca; o podmienkach učí zjavenie (*Mk 16, 16* – viera; *Hebr 5, 9* – poslušnosť Ježišovi Kristovi; *2 Pt 1, 10* – vytrvalosť).

Obrazné biblické postavenie „domu na skale“ znamená postaviť dom „na Bohu“, žiť pre Boha. Boh je totiž Skalou (por. *Iz 26, 4*; *Dt 32, 4*) a Kristus je „uholný kameň“ (por. *Mt 21, 42*; *Ef 2, 20*). Cirkev je „vybudovaná zo živých kameňov“ (z veriacich) a treba do nej „vstúpiť“.

Pred biblickou potopou boli zachránení len tí, ktorí vošli do archy. Pred „potopou neveriacej doby“, ktorá hltá všetko, sa zachránia iba tí, ktorí vstúpia do novej Archy, ktorou je Cirkev, por. *1 Pt 3, 20* (Raniero Cantalamessa).

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus zomrel za všetkých ľudí.“

Por. *2 Kor 5, 15*; *Gaudium et spes 10*; Tridentský koncil, r. 1545-1563; *DH 1522*; Ján Pavol II., encyklika z r. 1979 *Redemptor hominis 8-10*; *Lumen gentium 16*; *Dominus Iesus 14*.

Dogma: „Kristus neumrel len za predurčených do neba.“

Por. *Jn 3, 16*; *1 Tim 2, 4-6*; Pápež Inocent X. (1644-1655), vyhlásenie z r. 1653, *DH 2005*.

Istá náuka: „Nie je, nebol a ani nebude nijaký človek, za ktorého by nebol (Kristus) trpel.“

Por. *2 Kor 5, 15*; Synoda v Quiersy, r. 853, *DH 624*.

Hominidi (homoidi) a vykúpenie

Hominidi tvoria čeľaď primátov, do ktorej patrí aj vyspelý človek. Hominid je telesným predchodcom rozumného (oduševnelého) človeka. Keďže každé stvorenie (neživé, živé, nerozumné, rozumné) má od Stvoriteľa svoj cieľ, tak každé stvorenie má aj jemu vlastnú kategóriu (formu) spásy. Forma spásy plne zodpovedá stupňu bytia daného tvora (Ctirad Václav Pospíšil).

Vykúpenie a spása slobodných bytostí

	Dobří anjeli	Zlí anjeli	Prví ľudia	Ľudstvo	Mária
Dedičný hriech	nie	nie	nie	áno	nie
Osobný hriech	nie	áno	áno	áno	nie
Vykúpenie	áno	áno	áno	áno	áno
Spása	áno	nie	áno	individuálne	áno

Liturgická obyčaj – za mnohých, za všetkých

Používanie dvoch výrazov v liturgii svätej omše – Kristus zomrel „za mnohých“ (gr. *peri polon*; *polloi* - mnohí) a Kristus zomrel „za všetkých“ (gr. *peri pantón*; *pantes* - všetci) – nie je ovocím teologickej reflexie, ale je výsledkom rôznych liturgických obyčají. Výrazy „mnohí“ a „všetci“ sa v novozákonných knihách viackrát zamieňajú, a preto ich treba chápať podľa semitského teologického zmyslu: Kristus umiera za všetkých, za celý svet.

Vykúpenie anjelov

Sväté písmo

Písmo hovorí o vykúpení anjelov nepriamo, čo súvisí so zameraním celého *Písma*.

Dt 32, 4: „Skalou je: dokonalé je jeho dielo, lebo všetky jeho cesty sú spravodlivé.“

Ž 89, 6-7: „Tvoje zázraky, Pane, oslavujú nebesia a tvoju vernosť spoločenstvo svätých. Lebo kto nad oblakmi je roveň Pánovi? Kto sa z Božích synov podobá Pánovi?“ Por. *Dan* 10, 9-12; *Ž* 29, 1; *Jób* 1, 6; 38, 7. Exegéza: Anjeli dokonalosťou prevyšujú všetky viditeľné stvorenia; svedčí o tom jas ich slávy.

Ef 1, 10: „(Boh Otec si predsavzal) zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“

Kol 1, 16: „Lebo v ňom (Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“ Por. *Jn* 1, 3; *Kol* 1, 20.

Tradícia

Na základe „stvorenia v Kristovi“ a vzhľadom na vznešené biblické výroky o anjeloch väčšina otcov učila, že všetci anjeli boli pri stvorení povýšení do stavu milosti.

Irenej (+202): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses* III., 21, 9).

Bazil Veľký (+379) učil o pozdvihnutí anjelov k nadprirodzenému životu poukazom na Ezechiellovo videnie (*Ez* 28, 12-19), por. *Homilia* 34, 7.

Augustín (+430): „Všetci anjeli bez výnimky boli vybavení habituálnou (posväcujúcou) milosťou na to, aby boli dobrí a stále boli podporovaní aktuálnou (pomáhajúcou) milosťou, aby dobrými mohli zostať“ (*De civitate Dei* 12, 9, 2).

Pseudo Dionýz Areopagita (+ c. 530): „(Serafini, najvyššie postavení anjeli) sú naplnení jedinečným a vznešeným zbožštením“ (*De coelesti hierarchia* VI., 2).

Ján Damaský (+750): „Skrze Logos boli všetci anjeli stvorení a zdokonalení Duchom Svätým vo svätosti; stali sa účastnými milosti a osvietenia ako to zodpovedá ich hodnosti a postaveniu“ (*De fide orthodoxa* 2, 3).

Rozumová úvaha

Isté je, že Boh má vyššiu prirodzenosť ako anjeli. Aby anjeli mohli mať účasť na božskej blaženosti, musia byť do tohto vyššieho stavu povýšení. Scotisti (Ján Duns Scot, +1308; františkánska škola) učili, že všetky milosti sú milosti Krista Hlavy.

Všetci anjeli boli na počiatku stvorení ako dobrí (podľa svojej prirodzenosti) a ako svätí (Božia milosť). Teologicky išlo aj o milosť Boha – Stvoriteľa, lebo všetci anjeli dostali posväcujúcu milosť hneď pri stvorení a zároveň aj o milosť Boha – Vykupiteľa, lebo posväcujúca milosť nie je vlastná anjelom, je to nadprirodzený Boží dar.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že dobrí anjeli si zaslúžili nebo, lebo rozumná bytosť prichádza k poslednému cieľu svojou činnosťou, por. *Theologická summa* I., 62, 4. Aj diabli boli stvorení

ako dobrí a svätí. Nezvládli skúšku a sami sa stali zlými: „Zlí anjeli nikdy nevideli Boha“ (por. *Theologická summa* I., 64, 1, 4). Keby ho boli videli, nikdy by nezhrešili.

Magistérium

Istá náuka: „Boh určil anjelom nadprirodzený cieľ (bezprostredné videnie Boha) a k dosiahnutiu tohto cieľa im dal posväcujúcu milosť.“

Por. *Kol* 1, 16; *Dan* 4, 10; *KKC* 331, 335; *Cirkev žije z Eucharistie* 19.

Anjeli dostali svätosť s tým zámerom, aby si – spolupracujúc s Božou milosťou – zaslúžili nebeskú blaženosť.

Istá náuka: „Dobří anjeli si zaslúžili videnie Boha (nebeskú blaženosť).“

Por. *Mt* 25, 31; *KKC* 350-352.

Dobří anjeli obstáli v skúške a naveky blažene vidia Boha. Teologicky ide o prijatie (naplnenie) milosti Boha – Vykupiteľa, čiže o spásu.

Vôľa anjelov je taká silná a nemeniteľná, že stačilo jedno jediné rozhodnutie anjelov naveky – dobrí anjeli hneď dosiahli nebeskú blaženosť a zlí anjeli hneď upadli do zatratenia a nemôžu sa nijako napraviť (Boh rešpektuje ich zlovoľné rozhodnutie).

Istá náuka: „Zlí anjeli stratili možnosť videnia Boha a už nikdy nebudú spasení.“

Por. *Ez* 28, 14-15; Carhradská synoda, r. 543, *DH* 411; *KKC* 391-393.

Zlí anjeli (diabli) ťažko zhrešili a rozišli sa s Bohom; dogma; por. Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Synoda v Brage, r. 563, *DH* 457. Slobodne odvrhli Kristovo vykúpenie, stratili podarovanú posväcujúcu milosť a už nikdy nebudú spasení.

Všeobecnosť počiatočného posvätenia anjelov

Božia spravodlivosť (por. *Ex* 10, 27; *Dt* 32, 4; *Jn* 17, 25) žiada: - aby všetci anjeli (aj tí, ktorí sa neskôr stali zlými) dostali na začiatku posväcujúcu milosť a nielen nejaká ich časť (*Kol* 1, 16); - aby všetci boli v nadprirodzenom poriadku povolání k videniu Boha.

Anjelský stav (stupeň) nebeskej blaženosti

Stupeň anjelskej blaženosti sa už nezvyšuje. Anjeli už (hneď po skúške) dostali najvyšší stupeň blaženosti, aký mohla ich anjelská prirodzenosť obsiahnuť.

Hoci dobrí anjeli stále konajú nadprirodzené dobro, už za to nezískavajú zásluhy (v teologickom zmysle slova), lebo zasluhovať možno len „v stave cesty“ (por. *Theologická summa* I., 62, 9), a nie v stave blaženého videnia.

Pravdou je, že anjelom sa zväčšuje miera radosti až dokonca sveta – keď vidia nových spasených (ľudí) –, ale toto nezvyšuje ich absolútny stupeň blaženosti, ktorý už majú.

Vykúpenie ľudskej prirodzenosti Krista

Sväté písmo

Lk 24, 26: „Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť a tak vojsť do svojej slávy?“

Flp 2, 8-9. 11: „Uponížil sa..., preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno... Ježiš Kristus je Pán na slávu Boha Otca“ Por. *Ef* 1, 19-23; *Jn* 17, 5.

Hebr 2, 9: „Ten, ktorý bol stvorený len o niečo menší od anjelov, Ježiš, bol ovenčený slávou a ct'ou, lebo pretrpel smrť.“ Exegéza: Menší od anjelov preto, lebo mal hmotné telo.

Jn 20, 17: „Ježiš jej (Márii Magdaléne) povedal: Už ma nedrž, veď som ešte nevystúpil k Otcovi; ale choď k mojim bratom a povedz im: Vystupujem k môjmu Otcovi a vášmu Otcovi, k môjmu Bohu a vášmu Bohu.“ Exegéza: Tajomné slová povedané Márii Magdaléne poukazujú na rozdiel v spôsobe, akým sa prejavuje sláva vzkrieseného Krista a sláva Krista povýšeného do neba.

Tradícia

Biblické výroky o človečenstve Krista boli neraz chápané nesprávne. Ariáni (po r. 315) učili: vykúpil seba (ako osobu), a tak si zaslúžil povýšenie (odsúdené r. 325). Nestoriáni (po r. 428) tvrdili: Kristus si musel ako ľudská osoba zaslúžiť povýšenie k Bohu (odsúdené r. 431).

Didaché (c. r. 100): „Potom svet uvidí Pána prichádzajúceho na nebeských oblakoch“ (16, 8).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Mnoho je svedectiev o Kristovi, ktoré sa zakladajú na pravde... Svedčí aj Olivová hora, z ktorej vystúpil Kristus k Otcovi. Svedčia i tie mračná, ktoré prijali Pána, a o ktorých hovoril žalmista: Zdvihnite, brány, svoje hlavice a vyvýšte sa, brány prastaré, lebo má vstúpiť kráľ slávy“ (*Catecheses illuminandorum* 10, 19).

Cyryl Alexandrijský (+444) vydal o vtelení Slova 12 vysvetľujúcich anatém, por. *DH* 252n. Správny výklad znie, že Kristus nevykúpil seba samého (svoju osobu), ale zaslúžil (vykúpil) povýšenie svojej ľudskej prirodzenosti.

Fulgentius Ruspenský (+553): „Kristus teda ostáva Bohom, Božím Jednorodným, a prinášame mu obety tak, ako Otcovi. Ale vzal si prirodzenosť sluhu a stal sa kňazom, skrze ktorého môžeme prinášať živú, svätú a Bohu milú obeť“ (*Epistula* 14, 37).

Rozumová úvaha

O vykúpení Kristovho človečenstva (celej ľudskej prirodzenosti) treba hovoriť preto, lebo je isté, že božská prirodzenosť a jej sláva je nekonečne vyššia, ako je prirodzenosť človeka. Aby ľudská prirodzenosť Krista (telo i duša) mohla mať účasť na božskej sláve, musela byť do tohto vyššieho stavu povýšená.

Tomáš Akvinský (+1274) učil o štvornásobnom povýšení ľudskej prirodzenosti Krista: - sláva vzkriesenia, - sláva nanebovystúpenia, - sláva a moc miesta po pravici Boha Otca, - sláva parúzie a moc súdu, por. *Theologická summa* III., 49, 6.

Magistérium

Istá náuka: „Ježiš si zaslúžil oslavu svojho tela a povýšenie svojho mena.“

Por. *Hebr* 2, 9; *KKC* 272, 449, 648.

Podľa Tomáša Akvinského je povýšenie a oslava Ježišovho človečenstva otázkou spravodlivosti (por. *Rim* 4, 4; *Theologická summa* III., 49, 6, 2), lebo bolo z lásky podrobené utrpeniu (nástrojom vykúpenia).

Zjavenie (*Jn* 20, 17) poukazuje aj na to, že je rozdiel v spôsobe, akým sa prejavuje sláva vzkrieseného Krista a sláva povýšeného Krista v nebi. Nanebovystúpenie, ktoré je zároveň historickou a súčasne i transcendentnou udalosťou, vyjadruje prechod z jednej slávy do druhej, por. *KKC* 660.

Večitosť oslávenia Kristovho človečenstva

Oslávenie ľudskej prirodzenosti Krista súvisí s hypostatickou úniou. Hypostatická únia je teologický termín, ktorým sa vyjadruje tajomné spojenie božskej a ľudskej prirodzenosti Ježiša Krista v druhej božskej osobe. Hypostatické spojenie je spojenie pôvodné (začalo vtelením), nerozlučné (neprešlo sa ani počas Ježišovej smrti) a večité (Kristus už nikdy neodloží svoje človečenstvo). Preto aj sláva Kristovho človečenstva je večitá.

Vykúpenie celého vesmíru – sveta, hmoty

Sväté písmo

Rim 8, 20-21: „Lebo stvorenie bolo podrobené márnosti – nie z vlastnej vôle, ale z vôle toho, ktorý ho podrobil a dal mu nádej, že aj samo stvorenie bude vyslobodené z otroctva skazy, aby malo účasť na slobode a sláve Božích detí.“ Exegéza: Podrobené márnosti – človek zneužíva prírodu na morálne zlo, zneužívaná hmota napomáha hriechu.

Kol 1, 16: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“

Kol 1, 20: „Skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj všetkému, aj čo je na zemi aj čo je na nebi.“

Ef 1, 10: „(Boh Otec si predsavzal) zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“

2 Pt 3, 13: „Podľa jeho (Pánovho) prísľubu očakávame nové nebo a novú zem, na ktorých prebýva spravodlivosť.“ Por. *Zjv 21, 1; 21, 4*.

Tradícia

Dualizmus (filozofia o dvoch základných princípoch) vo viacerých podobách – manicheizmus (3. stor.), dualistický gnosticizmus (2. až 5. stor.), albigenci a katari (12. a 13. stor.) – popieral kresťanskú náuku o stvorení hmoty, ale nie o vykúpení hmoty.

V ranej kresťanskej eschatológii dominovali štyri momenty (por. *Hermasov Pastor; Visio III.*, 8, 9; apokalyptické dielo vznikalo v r. 90-140; sústredilo starú ústnu tradíciu; už nenesie ozvenu „blízkej parúzie“):

1. Parúzia.
2. Všeobecný súd.
3. Vzkriesenie tiel.
4. Katastrofálna premena sveta.

Klement Rímsky (+101): „Pozrime na Kristovu krv a poznajme, ako je drahocenná Bohu Otcovi, lebo keď bola preliata za našu spásu, priniesla celému svetu milosť pokánia“ (*List Korintňanom 7*, 4).

Hermas (+ c. 160): „Tento svet zanikne v krvi a ohni“ (*Pastier; Visio IV.*, 3, 3).

Irenej (+202): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses III.*, 21, 9). „Lebo treba, aby (vesmír) – uvedený do pôvodného stavu – bez prekážky slúžil spravodlivým“ (*Adversus haereses V.*, 32, 1).

Cyprían (+258): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De Dominica oratione 19*).

Rozumová úvaha

Ježiš Kristus – ako Boh a človek – je začiatok a koniec celého stvorenia (hmoty, vesmíru). Materiálny svet sa tvoril miliardy rokov, keď sa nakoniec objavil vo svete duch – v človekovi. A to všetko preto, aby neskôr do takto „pripraveného“ sveta viditeľne vkročil Boh – v Ježišovi.

Kristov vplyv vo svete sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrze Krista všetko kráča k završeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955) – k večnosti, ktorá sa pre verných stane blaženým nekončiacim prebývaním.

Na konci sveta vyhlási Boh svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú úplný zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristovým príchodom bude obnovený celý svet, por. *Theologická summa IV.*, 73, 2. Potom budú spravodliví navždy kraľovať s Kristom a hmotný vesmír sa pretvorí. Boh bude všetko vo všetkých (por. *1 Kor 12, 6; Ef 4, 6*).

Magistérium

Istá náuka: „Kristova obeta zmierila celý vesmír s Bohom.“

Por. *Rim* 8, 20-21; *KKC* 1042; *Lumen gentium* 48; *Gaudium et spes* 2, 39.

Kristus špeciálne „priblížil“ hmotu (svet, vesmír) k Bohu tak, že sa vtelil a v zmŕtvychvstaní aj nanebovystúpení oslávil hmotu svojho tela.

Zapojenie ľudí do spásy hmotného sveta

Z Božej veľkodušnosti dobrí ľudia posväcujú nielen seba, ale posväcujú aj svet (neživý a živý). Ide o spásu sveta v analogickom zmysle slova. Ľudia posväcujú svet dvojako:

1. Náboženským konaním (svojím „svätým životom“, vysluhovaním svätenín, vysluhovaním sviatosťami).
2. Profánnym konaním (vedou, krásnym umením, hospodárstvom, spravodlivým delením dobier, dennou prácou), ak ho robia podľa Božej vôle – v Pánovi, por. *Zjv* 14, 13.

Zvieratá a vykúpenie

Obdivuhodná a bohatá ríša všetkých živočíchov patrí k plnosti stvoreného Božieho diela. A keďže každé stvorenie (neživé, živé, rozumné) má od Stvoriteľa svoj cieľ, tak aj zvieratá majú vlastnú kategóriu (formu) spásy. Hoci ide o spásu v analogickom zmysle slova, možno tvrdiť, že zvieratá budú patriť a tvoriť prostredie (kulisu) nového nebeského Jeruzalema (Jan Houkal). Toto vytváranie „nového“ prostredia naplní ich bytie a zvieratá budú plne spokojné.

Tajomstvo Kristovho vykúpenia

Existujú najmenej štyri dôvody, pre ktoré je vykúpenie tajomstvom (Pavol Kandra, +2004): ide v ňom o nadprirodzenú oblasť, o konanie Bohočloveka, o Božie rozhodnutie a Božiu motiváciu.

Nadprirodzenosť vykúpenia

Skutočnosť vykúpenia presahuje hranice prirodzeného ľudského poznania. Vykúpenie je tajomstvom viery známe zo zjavenia, por. *1 Kor* 1, 23-24. Vykúpenie obsahuje aj ďalšie tajomstvá – Najsvätejšia Trojica, hriech (vina), vtelenie Boha, zlo vo svete...

Vidieť vykúpenie len ako pozemský rozvoj (spoločnosti, vedy, umenia, techniky), nie je kresťanské vykúpenie. Skutočné vykúpenie má v prvom rade nadprirodzenú dimenziu.

Činnosť Vykupiteľa

Činnosť vteleného Slova je tajomstvom. V pohľade na vykúpenie (náprava viny) existujú podstatné rozdiely medzi kresťanstvom a pohanstvom:

- a) Hriech.** Pohania chápu hriech ako fyzické zlo. Oslobodenie od hriechu znamená oslobodiť sa od fyzických ťažkostí. Kresťania chápu hriech ako morálne previnenie, urážku Boha.
- b) Obeta.** Pohanské národy prinášajú obety božstvám. Hoci to odráža hlboké vedomie viny človeka a túžbu uzmierniť božstvo, nikdy to nedosiahne silu (cenu) Kristovej obety (viď nižšie: *Kristova obeta – tajomstvo viery*). Boh v *Starom zákone* zjavuje, že si nepraje ľudské obety (neprijal obetovanie Izáka, por. *Gn* 22, 12). Zjavenie učí, že človek má obetovať Bohu svoje srdce – teda zmýšľanie, lásku..., por. *Iz* 29, 13; *Ex* 35, 5n; *Dt* 29, 18n; *1 Sam* 16, 7; *2 Krn* 34, 27; *Ž* 12, 3.
- c) Božstvo.** Pohanské obety mali za cieľ obmäkčiť „urazené a nahnevané“ božstvo. Kresťanské náboženstvo však ráta so svätou spravodlivosťou milosrdného Boha.
- d) Mystériá.** Mystické obrady pohanstva majú základ v ľudských bájkach. Základom kresťanských obradov je historická skutočnosť – Ježiš Kristus vyslobodil „nový Izrael“ z otroctva hriechu.

Slobodné rozhodnutie Boha

Vykúpenie pochádza zo slobodného rozhodnutia Boha. Boh sa rozhodol vykúpiť ľudstvo od večnosti (por. *Ef* 1, 4), v plnosti času (por. *Gal* 4, 4) a z lásky (por. *Jn* 3, 16). Boh nebol nútený ani zvnútra (súciť) ani zvonka, aby vykúpil svet.

Bolo by zužovaním Božej všemohúcnosti, keby sa vtelenie pokladalo za jediný možný prostriedok vykúpenia. Tomáš Akvinský (+1274; por. *Theologická summa* III., 1, 2) a Augustín (+430) tvrdili, že Boh mohol vykúpiť svet aj inak. Tomáš Akvinský učil, že by bolo možné:

1. Vykúpenie bez akéhokoľvek zadosťučinenia.
2. Vykúpenie s neadekvátnym zadosťučinením.
3. Vykúpenie na základe vnútornej ľútosti človeka.
4. Vykúpenie s osobným zadosťučinením každého človeka.
5. Všeobecné vykúpenie mohol urobiť nejaký anjel.
6. Všeobecné vykúpenie mohol urobiť z Božieho poverenia nejaký človek.

Vtelenie Boha bolo absolútne nutné len v tom prípade, keď si Boh slobodne vybral vykúpenie na spôsob plnohodnotného zadosťučinenia.

Božia motivácia vtelenia

Teológovia si kladú špekulatívne otázky, čo podnietilo (pohlo, stimulovalo, iniciovalo) Boha k vteleniu Syna? Došlo by k vteleniu Boha, keby ľudstvo nezehrešilo? Bolo Bohom predvídané padnutie ľudstva motívom vtelenia?

Každá motivácia pôsobí na slobodu. Filozofia delí slobodu na vonkajšiu a vnútornú. Vo vzťahu k Bohu nemožno hovoriť o vonkajšej motivácii, lebo Boha – jeho rozhodovanie – nič vonkajšie nemôže ovplyvniť. Vo vzťahu k Bohu možno hovoriť len o vnútornej motivácii. Boh je motivovaný, iniciovaný len svojimi vnútornými pohnútkami.

Sväté písmo

Písmo poskytuje dva druhy výrokov súvisiacich s vtelením Syna: výroky o (historickom) vykúpení a výroky o Božej sláve.

Vtelenie kvôli vykúpeniu

Iz 35, 3: „Sám (Boh) príde a spasí vás.“

Mt 1, 21: „(Jozef), dáš mu meno Ježiš, lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov.“

Lk 2, 11: „Dnes sa vám v Dávidovom meste, narodil Spasiteľ, Kristus Pán.“

Vtelenie kvôli Božej sláve

Lk 2, 14: „Sláva Bohu na výsostiach.“

Kol 1, 16: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“

Ef 1, 10: „Boh si v Kristovi predsavzal zjednotiť ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“

Por. aj *Ž* 97; *Iz* 6, 1-3; *Jn* 17, 24; *Lk* 2, 14; *I Kor* 6, 19-20; *Rim* 11, 36; *Hebr* 2, 10; *Zjv* 1, 8.

Tradícia

Vo všeobecnosti (až do 13. stor.) prevládalo stanovisko, že Boh sa vtelil pre spásu človeka, čiže vtelenie je liekom proti hriechu.

Klement Rímsky (+101): „Pán ho (Krista) vydal za naše hriechy a on neotvoril svoje ústa“ (*List Korintánom* 16, 7).

Augustín (+430): „Keby sa človek nebol zatratil, Syn Boží by nebol prišiel. Teda zatratil sa človek, prišiel Boh – človek a bol nájdený človek“ (*Sermo* 174).

Albert Veľký (+1280) a Ján Duns Scot (+1308) nadviazali na uvažovanie Izáka z Ninive (+7. stor.) a otvorili otázku: „Učí *Písmo* iba o tomto motíve?“ Neskôr sa Pierre Teilhard de Chardin (+1955) postavil za mienku Jána Duns Scota, že prvoradým motívom vtelenia je Božia sláva, čo tradícia tiež odobruje.

Didaché (c. r. 100): „Lebo tvoja (Otče náš) je moc a sláva naveky. Takto sa modlite trikrát denne“ (8, 2-3). Por. aj *Didaché* 9, 2-4; 10, 2.

Klement Rímsky (+101): „Uskutoční všetko – kedy a ako chce, a nič nezanikne z toho, čo nariadil. Všetko vidí, nič nie je skryté jeho poriadku. Nebesia hlásajú jeho slávu a moc, obloha ohlasuje dielo jeho rúk“ (*List Korinťanom* 27, 5-6). Por. aj *List Korinťanom* 32, 4; 34, 6; 38, 4; 43, 6.

Atenagoras (+ c. 190): „Keď hľadáme na prvý a širší dôvod je jasné, že Boh bol pohnutý k stvoreniu človeka sebou samým, svojou dobrotou a múdrosťou, ktorá sa javí vo všetkých jeho dielach. Keď hľadáme na užší dôvod, ktorý je stvoreným ľuďom akosi vnútorný, vidíme, že Stvoriteľ ustanovil, aby ľudia poznaním svojho tvorcu, jeho moci a múdrosti a zachovávaním zákona a spravodlivosti večne žili“ (*De resurrectione mortuorum*).

Tertulián (+224) zdôrazňoval, že Boh učinil svet „ako ozdobu svojej slávy“ (*Apologeticum* 17).

Augustín (+430) prikazoval veriacim, aby mali správny úmysel pri každej činnosti: „Hľad', prečo to robíš. Ak to robíš preto, aby si oslávil seba – to Boh zakázal. Ak všetko robíš preto, aby bol oslávený Boh – to Boh prikázal“ (*Enarrationes in Psalmos* 55).

Rozumová úvaha

Absolútne Božie bytie je dôvodom absolútnej Božej slobody. Svet je (v prvom rade) stvorený „pre Boha“, pre jeho česť a slávu.

Božia sláva je dvojaká: vonkajšia a vnútorná. Vnútorná Božia sláva pozostáva v tom, že Boh večne poznáva a miluje seba, svoju dokonalosť. K tejto nekonečnej sláve nijaké stvorenie nemôže nič pridať. Boh ako taký „nepotrebuje“ chválu (slávu, česť) stvorenia.

Vonkajšia Božia sláva je však cieľom stvorenia; delí sa na objektívnu a na subjektívnu. Objektívnu Božiu slávu robí celé tvorstvo – svojím jestvovaním; dokonca aj zlý duch (tým, že existuje). Subjektívnu Božiu slávu vzdávajú dobré rozumné tvory plniac Božiu vôľu. Hriech nejakého stvorenia (anjela, človeka) sa dotýka len vonkajšej Božej slávy; preto hriech Boha „uráža“.

Z *Písma* a Tradície vyplýva, že historická teória vysvetľujúca Božiu motiváciu vtelenia Božieho Syna (a tým aj stvorenia) nie je jediná. Existuje aj transhistorická teória, ktorá postupne získava viac zástancov. A obe teórie sú prípustné:

Magistérium

Dogma: „Syn Boží sa stal človekom, aby nás vykúpil.“

Por. *Mt* 1, 21; Nicejsko-carhradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150.

Dogma sa nepopierateľne drží historickej skutočnosti a neodpovedá na hypotetickú otázku, čo by sa stalo, keby nedošlo k hriechu. Preto transhistorická teória je hypoteticky možná.

Dogma: „Boh stvoril svet slobodne – bez vonkajšieho donútenia a vnútorného nátlaku.“

Por. *Zjv* 4, 11; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002-3025; Florentský koncil, r. 1442, *DH* 1333; *KKC* 1.

Dogma: „Prvotným cieľom stvorenia je sláva Božia.“

Por. *Kol* 1, 16; *Jn* 12, 28; *Ef* 1, 5-6; *Ž* 19, 2; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

Ide o tzv. vonkajšiu Božiu slávu. Vnútornú slávu nijaké stvorenie nemôže ovplyvniť.

Dogma: „Druhotným cieľom stvorenia je blaženosť tvorstva.“

Por. *Ef* 1, 5. 11; *Jak* 1, 12; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3028.

Vhodnosť Kristovho vykúpenia

Teológia poukazuje na vhodnosť Kristovho historického vykúpenia z troch hľadísk: zo strany Boha, zo strany človeka, zo strany ďalších okolností (Pavol Kandra, +2004).

Vhodnosť vykúpenia zo strany Boha

1. Ukázala sa Božia láska – Boh sa daroval človeku.
Jn 3, 16: „Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“
2. Ukázala sa Božia všemohúcnosť v hypostatickej únii a vo víťazstve nad hriechom a smrťou.
1 Tim 2, 5-6: „Lebo je jeden Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“
3. Ukázala sa Božia múdrosť – najprimeranejší spôsob vykúpenia vo vtelení Ježiša Krista.
1 Kor 1, 23-24: „My však ohlasujeme ukrižovaného Krista, pre Židov pohoršenie, pre pohanov bláznovstvo, ale pre povolanych, tak Židov ako Grékov, Krista – Božiu moc a Božiu múdrosť.“
4. Ukázala sa Božia spravodlivosť – vykúpenie je pre všetkých; spása je len pre tých, ktorí chcú.
Rim 3, 5: „A čo povieme na to, že naša nepravosť dáva vyniknúť Božej spravodlivosti? Je vari Boh nespravodlivý, keď stíha hnevom? Hovorím to po ľudsky. Vonkoncom nie! Ved' ako potom bude Boh súdiť svet?“
5. Ukázalo sa Božie milosrdenstvo – človek dostal novú príležitosť spojiť sa s Bohom.
Lk 1, 77-78: „A poučíš jeho ľud o spáse, že mu náš Boh z hĺbky svojho milosrdenstva odpustí hriechy.“

Vhodnosť vykúpenia zo strany človeka

1. Ježiš ľuďom ukázal, že človek žijúci na tejto zemi môže byť svätý (proti dualistom).
Jn 9, 46: „Kto z vás ma usvedčí z hriechu? Prečo mi neveríte, keď vám hovorím pravdu?!“
2. Vtelený Boží Syn sa stal vzpruhou v čnostiach (učí a pomáha, ako byť svätý).
Jn 13, 14-15: „Keď som teda ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám.“

Vhodnosť vykúpenia zo strany ďalších okolností

1. Povýšenie hmoty – Boh prijatím ľudskej prirodzenosti povýšil duchovné i hmotné tvorstvo.
Jn 1, 14. 16: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami. Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou.“
2. Obraz synovstva – vtelenie umožnilo ľuďom stať sa adoptovanými deťmi Boha.
Ef 1, 5-6: „On (Boh Otec) nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.“
3. Obraz bratstva – Syn Boha Otca sa stal ľudským synom, a tak sa stal pre ľudí bratom.
Hebr 2, 11: „Lebo aj ten, čo posväcuje, aj tí, čo sú posväcovaní, všetci pochádzajú z jedného. Preto sa nehanbí volať ich bratmi.“
4. Plnosť času – duchovný stav Izraela (kryštalizácia názorov), grécka filozofia (rozum a vôľa morálnej bytosti), jednotná Rímska ríša (právo, pokoj, náboženská tolerancia, technika cestovania a komunikácie) vytvorili najvhodnejšiu dobu na vtelenie Boha.
Gal 4, 4-5: „Ale keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo.“

Trojité úrad Krista Vykupiteľa

Kristus uskutočnil vykúpenie splniac tri úlohy: kráľovskú, učiteľskú, kňazskú, por. *Jn 14, 6.*

1. Cesta. Kristus vedie ľudstvo slovom i príkladom; on je vodca, pastier, kráľ.
2. Pravda. Kristus učí pravde o Bohu, človeku a svete; on je prorok a učiteľ.
3. Život. Kristus sprostredkuje spojenie s Bohom, večný duchovný život; on je jedinečný kňaz.

Teologická reflexia o troch Kristových úradoch pochádza z 18. stor. Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) ju odobril: „Boh nato poslal svojho Syna, ktorého ustanovil za dediča všetkého, aby bol Učiteľom, Kráľom a Kňazom všetkých – Hlavou nového a všeobecného ľudu Božích detí“ (*Lumen gentium* 13); por. aj *Optatam totius* 4, *Presbyterorum ordinis* 1.

Kráľovský úrad Krista – Kristus Kráľ

K základným titulom mesiáša patrili „kráľ“ a „pastier“. Obaja, hoci odlišným spôsobom, plnili úlohu vodcu a spoločníka.

Kráľovský úrad v Izraeli

Izrael bol konfederáciou kmeňov. Kráľovský úrad nepatrí k základným ustanovizniam Izraela. Jeho kmene spájala zmluva s Bohom. Až pod tlakom Filištíncov prorok Samuel pomazal prvého kráľa (11. stor. pr. Kr.). Kráľ v Izraeli mal byť charizmatik vodca, lebo Boh mu dal mimoriadne dary, aby mohol viesť jeho ľud.

Boh prorocťvom Nátana povýšil Dávidovskú dynastiu za nositeľku božích prísľubov, avšak kráľ nebol nikdy povýšený „na boha“. Keďže sa kráľovská funkcia stala rodovou – dynastickou, preto boli aj slabí králi; tým viac sa prorokovalo o budúcom „Božom kráľovi“; najviac v 8. stor., prorok Izaiáš (por. *Iz* 9, 1-6).

Kráľovstvo Júdu zaniklo r. 586 pr. Kr. Od r. 166 pr. Kr. bolo kráľovstvo ešte obnovené Júdom Machabejským (+160 pr. Kr.), ktorý bol vodcom povstania. Ale aj machabejský kráľ Aristobulos I. (+104) sklamal a neobstál v Božích očiach. Jeho otec, Ján Hyrkán (+105) si prial, aby po ňom vládla jeho manželka. Aristobulos I. však strhol vládu na seba, matku uväznil, brata zavraždil a zrušil „teokraciu“, lebo sa vyhlásil za zvrchovaného kráľa. Kráľovstvo však neodolalo sýrskej a najmä rímskej dobyvačnej politike (polovica 1. stor. pr. Kr.).

V časoch Ježiša ľudia očakávali kráľa, ale každý iným spôsobom: inak saduceji (kňazská aristokratická sekta politicky orientovaná na Rimanov), inak farizeji (formálni náboženský horlivci), inak jednoduchí veriaci. Malá časť Izraela očakávala Mesiáša v duchovnom zmysle.

Pastierska služba v Izraeli

Pastier bol v Izraeli – ako v ľude pastierskej civilizácie – všeobecne známou postavou. Pastier plnil úlohu vodcu a spoločníka ešte viac ako kráľ (por. *1 Sam* 17; *Prís* 27, 23; *Iz* 40, 11). V Asýrii a Babylóni titulovali kráľa „Pastier“. Úlohu pastiera Boh v Izraeli akoby prenechával svojim služobníkom (Mojžiš, Dávid). Proroci Ezechiel (8. stor.) a Micheáš (koniec 8. stor.) rezervovali titul „Pastier“ pre budúceho Dávida.

Sväté písmo

Ez 34, 23: „Postavím nad nimi jedného pastiera.“ Por. *Dan* 7, 13 -14.

Mich 5, 4: „(Vladár z Betlehema) vstane a bude pásť silou Pánovou.“ Por. aj *Zach* 9, 9; *Iz* 9, 6.

Jn 10, 11: „Ja som dobrý pastier.“ Por. *1 Pt* 2, 25; 5, 2-4.

Lk 1, 32: „Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kráľovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca.“ Exegéza: V novozákonnej dobe boli „kráľ“ a „pastier“ mesiášskymi titulmi.

Jn 18, 37: „Sám hovoríš, že som kráľ.“ Por. *Mt* 26, 64; *Mk* 16, 19.

Mt 27, 35-37: „Keď ho ukrižovali, hodili lós a rozdelili si jeho šaty. Potom si posadali a strážili ho. Nad hlavu mu dali nápis s označením jeho viny: Toto je Ježiš, židovský kráľ!“
Sk 5, 31: (Ježiša) Boh svojou pravicom povýšil za Vládca a Spasiteľa, aby daroval Izraelu pokánie a odpustenie hriechov.“ Por. *Rim 5, 17; 14, 9; 1 Pt 4, 11; Júd 4*.
Sk 7, 55: „(Štefan) plný Ducha Svätého, uprene sa zahľadel na nebo, uvidel Božiu slávu a Ježiša stáť po pravici Boha.“

Tradícia

Titul „kráľ“

Starovekí otcovia používali titul „kráľ“ z politických dôvodov zriedkavo. Staroveký liturgický dôkaz o kraľovaní Krista je na konci modlitieb: „...lebo on (Ježiš Kristus) žije a kraľuje na veky vekov.“

Klement Rímsky (+101): „Ty, nebeský Pane, večný Kráľ, dávaš ľudským synom (vladárom) slávu, česť i moc nad poddanými“ (*List Korintanom* 61, 2).

Polykarp (+156): „Osemdesiatšesť rokov slúžim Kristovi a nikdy mi neublížil. Ako by som mohol zlorečiť svojmu Kráľovi, ktorý ma spasil?!“ (*Martyrium Polycarpi* 9, 12-13). Smyrňanský biskup Polykarp bol umučený o. r. 156; kresťania zo Smyrny o tom informovali ďalšie obce.

Justín (+165): „Z dreva kríža vládnuci Pán je Kristus Kráľ“ (*Apologia* 1, 41).

Irenej (+202): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses* III., 21, 9).

Acta (6), zápis o mučeníctve biskupa Cypriána: „Blahoslavený Cyprián zomrel mučeníckou smrťou štrnásteho septembra (r. 258) za cisárov Valeriána a Galliéna, ale za vlády nášho Pána Ježiša Krista; jemu česť a sláva na veky vekov. Amen.“

Augustín (+430): „Kristus je pravým kráľom, ktorému bol pri umučení vypísaný titul“ (*Enarrationes in Psalmos* 62, 2).

Quodvultdeus Kartáginský (+453): „Narodilo sa malé dieťa, a predsa veľký kráľ. Hviezda privádza mudrcov zďaleka; prichádzajú sa pokloniť dieťaťu, čo leží v jaslách, a pritom kraľuje na nebi i na zemi. Keď mudrci zvestovali, že sa narodil Kráľ, Herodes bol zmätený a aby nestratil kráľovstvo, chce ho zabiť. Keby však bol v neho uveril, mohol tu spokojne a v onom živote bez konca kraľovať“ (*Sermo 2 de Symbolo*).

Titul „pastier“

Titul „pastier“ bol častý; vyhovoval požadovanému tajomstvu (disciplina arcani), zodpovedal *Písmu*, korešpondoval s helenistickou obyčajou a viac zodpovedal ľudovému zmýšľaniu. V katakombách sa našlo 144 rôznych zobrazení Krista – Dobrého pastiera.

Barnabášov list (po r. 135): „Preto teda (Boží Syn) toto podstúpil... Až budú biť pastiera, zahynú ovce stáda“ (5, 12).

Klement Alexandrijský (+215): „Veď, svätý pastier, svoje duchovné ovečky; veď kráľ, svoje čisté deti. Kristove šľapaje sú cestou k nebu“ (*Paedagogus* III, 12, 101).

Makárius (+334): „Beda duši, ak v sebe nebude mať pravého vodcu Krista, lebo žije na neľútostnom temnom mori, otriasajú ňou privaly vášni a hádzu ňou ako zimmá búrka zlí duchovia, až nakoniec príde k pohrome“ (*Homilia* 28).

Astérius Amazejský (+410): „Napodobujme pastierske spôsoby, ktoré používal Pán“ (*Homilia* 13).

Augustín (+430): „Čím mi ukážeš, že ma máš rád, ak nie tým, že budeš pásť moje ovce? Máš teda čo robiť, ak ma miluješ: Pas moje ovce“ (*Sermo Guelferbytanus* 32).

Rozumová úvaha

Existujú dva svety: fyzický (materiálny, makrokozmos) a duchovný (nadprirodzený, mikrokozmos), ktorý je v každom človeku. Diváci pod krížom žiadali Ježiša, aby ukázal svoju kráľovskú moc. A Ježiš ukázal svoju vládcovskú moc po svojom – kajúcemu zločincovi povedal: „Dnes budeš so mnou v raji“ (Raniero Cantalamessa).

Kristova kráľovská moc má základ vo vtelení, umocnenie vo vykúpení a naplnenie v parúzii. Povaha Kristovho kráľovstva je nateraz duchovná a nadprirodzená, preto prirodzené spravovanie sveta Boh ponecháva v rukách svetskej vrchnosti.

Kráľovská moc obsahuje moc zákonodarnú, sudcovskú a výkonnú: - Ježiš doplnal Božie príkazy: „...bolo povedané, ale ja vám hovorím...“, por. *Mt* 5, 21n. - Ježiš posudzoval správanie svojich rovesníkov, por. *Mt* 23, 15; aj v budúcnosti si nárokuje súdiť, por. *Jn* 5, 22: „Otec sám nikoho nesúdi, celú moc prenechal Synovi.“ - Ježiš pri Poslednej večeri ustanovil novú zmluvu: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás“, por. *Lk* 22, 20.

V starovekom svete zaujímal pastier „hraničné“ postavenie, a tým aj „prostredníctvo“ medzi civilizovaným svetom (obec, mesto) a pustatinou (pašienky, kopce, polopúšte). Ježiš – Pastier robí prostredníka medzi nebeským (svätým) a pozemským (hriešnym) svetom.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Jn* 10, 11; 18, 37; *Sk* 7, 55; Apoštolské vierovyznanie, *DH* 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil utrpením (por. *Ef* 1, 22).

Ježiš raz navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne prihovára za ľudstvo, zosiela naň Ducha Svätého (por. *KKC* 667) a má účasť na Božej sláve (por. *KKC* 663). Kristovo „byť v Božej sláve“ je taká existencia, ktorá mu umožňuje byť prítomným v Cirkvi.

Dogma: „Ježiš Kristus bohočlovek je zákonodarca a sudca ľudí.“

Por. *Mt* 5, 21n; *Jn* 5, 22; Tridentický koncil, r. 1563, *DH* 1571; *Lumen gentium* 14-16; por. Nicejsko-carhradské vierovyznanie (r. 381, *DH* 150).

Ježiš privádza ľudí z omylu hriechu na správnu cestu – k nadprirodzenému cieľu, k Bohu.

Kristus Kráľ v liturgii

Pápež Pius XI. (1922-1939) v r. 1925 zaviedol sviatok Krista Kráľa. Po koncilovej liturgickej reforme pripadá slávnosť Krista Kráľa na 34. (poslednú) nedeľu liturgického roka.

S vtelením Ježiša Krista prichádza na zem Božie kráľovstvo. Pojem Božie kráľovstvo len abstraktne ohraničuje Božiu moc (Boh Stvoriteľ vládne všetkému) a vyjadruje zložitú realitu. *Sväté písmo* predstavuje Božie kráľovstvo v troch fázach (aspektoch), a to ako:

1. Milosť posväcujúca v duši človeka (stvorená svätosť, svätosť stvorení).
2. Nové spoločenstvo ľudí v Bohu (Cirkev).
3. Nebeská blaženosť (nebo).

Učiteľský úrad Krista – Kristus Učiteľ

Prorocký a učiteľský úrad v Izraeli

Starý zákon rozoznáva úlohu učiteľa a proroka. Prorok stál v stupnici učiteľov na prvom mieste, lebo bol nositeľom Božieho zjavenia. Otec rodiny, kňaz aj učiteľ stáli o stupeň nižšie, lebo oni boli len šíriteľmi Božieho zjavenia (por. *Dt* 6, 7; 33, 10; *Kaz* 12, 9; *Sir* 30, 3). Veriaci Izraeliti uznávali za prvého učiteľa len Pána Boha. Celé ich učenie bolo zamerané nábožensky. Prorok Izaiáš predpovedal, že v posledných časoch príde zvrchovaný učiteľ (*Iz* 30, 20n).

Prvým prorokom v Izraeli bol Mojžiš (*Ex* 3; 7; *Nm* 12, 6-8; *Dt* 34). V starozákonnom chápaní bol pravý prorok Božím darom; keď proroka v Izraeli nebolo, ľud to pociťoval ako ujmu. Zákon a proctvo boli v symbióze; prorok užívatel slova zákona.

Sväté písmo

Joel 2, 23: „Synovia Siona, plesajte a radujte sa v Pánovi, svojom Bohu, pretože vám dá učiteľa spravodlivosti.“ Por. *Sir 37, 21-22.*

Jób 36, 22: „Hľa, aj svojou mocou Boh je veľmi vznešený! Ktorý učiteľ je taký ako on?“

Jn 1, 14. 17: „A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn, plný milosti a pravdy... milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista.“ Por. *Jn 8, 32.* Exegéza: Nevedomosť vo vzťahu k Bohu je dôsledkom hriechu a Ježiš Kristus prišiel, aby zmaril diablove skutky, por. *1 Jn 3, 8;* „zmarit“ tu znamená vysvetliť pravdu.

Lk 24, 27: „Počnúc od Mojžiša a všetkých Prorokov, vykladal im (emauzským učeníkom), čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo.“ Por. *Lk 24, 45.*

Mt 23, 10: „Ani sa nedávajte volať Učiteľmi, lebo len jediný je váš Učiteľ, Kristus.“ Por. *Kol 2, 3.*

Hebr 1, 1-2: „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi.“ Exegéza: Vtelením Ježiša sa Boh „priblížil k človeku“, nadviazal s ľuďmi dialóg, aby spoznali Božie pravdy. Ježiša volali učiteľom jeho priateľa i nepriateľa, por. *Mt 8, 19; 12, 38; Mk 10, 17; 12, 14; Lk 5, 5; 9, 38.*

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117): „Neklamnými ústami je Ježiš, ktorými Otec hovoril pravdu“ (*List Rimanom VIII., 2*). „Ježiš Kristus je našim jediným učiteľom“ (*List Magnézanom IX., 1*).

Irenej (+202): „Syn, ktorý bol od počiatku po boku svojho stvorenia, zjavuje Otca všetkým: tým, ktorým Otec chce, kedy chce a ako chce“ (*Adversus haereses IV., 6, 7*).

Klement Alexandrijský (+215): „Gnostikov učí pomocou mystéria, veriacich pomocou nádeje a zatvrdilcov pomocou trestu vedúceho k náprave“ (*Stromata 7, 2, 6; lat. stromata - koberec; pekne rozvinutá prednáška bez systematického spojenia s ostatnými*). „Kristus – Učiteľ lieči všetko v ľudskom rode“ (por. *Paedagogus I., 2, 6*).

Origenes (+253): „Slovo je našim učiteľom, zákonodarcom a vzorom“ (*De principiis 4, 1, 2*). „Kristus je vzorom dokonalého života“ (por. *Contra Celsum 1, 68*).

Cyprián (+258): „Modlime sa teda, milovaní bratia, ako nás naučil božský Učiteľ“ (*De Dominica oratione 3*).

Rozumová úvaha

Zmŕtvychvstanie potvrdilo Ježiša ako najväčšieho a posledného proroka. Zmŕtvychvstanie potvrdilo jeho „zjavenie sa“ ako absolútneho nositeľa Božieho slova. Ježiš považuje svoje poslanstvo za posledné a neprekonateľné. Iní praví proroci nechávali ešte Bohu, ako najvyššiemu, miesto, aby prehovoril – Ježiš nie. Jeho slovo je posledné Božie slovo nie preto, že Boh teraz svojvoľne prestáva hovoriť, hoci by mohol; definitívne je preto, lebo už nemožno povedať viac, keď Boh v Ježišovi dal seba samého (Karl Rahner, +1984).

Ježiš je najdokonalejší učiteľ z troch dôvodov:

1. Ježiš je večná Božia múdrosť – Slovo, čo sa prejavilo aj v jeho relatívnej vševediacnosti.
2. Predmetom jeho učenia sú základné otázky ľudského bytia: človek, večnosť, svet, Boh.
3. V Ježišovi sa láska v pravde stáva tvárou jeho osoby (por. *Caritatis in veritate 1*); on používal najlepší spôsob vyučovania (por. *Theologická summa III., 42, 3*):
 - a) učil vlastným príkladom;
 - b) dával prednosť živému ústnemu prejavu pred písaným slovom;
 - c) jednoducho objasňoval ťažké pravdy (podobenstvá, príklady, prirovnania; spísaných je asi 70 podobenstiev a 50 menších príkladov).

Magistérium

Istá náuka: „Kristus je Starým zákonom prisľúbený prorok a najvyšší učiteľ ľudského pokolenia.“

Por. *Mt 23, 10*; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH 3009; Lumen gentium (35 – veľký prorok; 40 – božský učiteľ)*; encyklika *Cirkev žije z Eucharistie 20*.

Učiteľský úrad Cirkvi (Magistérium) – znaky

Učiteľský úrad (lat. magister - učiteľ) je úloha (funkcia) verne podávať Božie slovo; túto úlohu dal Cirkvi Kristus Pán. Znaky učiteľského úradu:

- poslanie zhora (od Boha; nie z poverenia demokratickej väčšiny): „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás“ (*Jn 20, 21*).
- autorita (oficiálne poverenie a osobné svedectvo): „Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda“ (*Lk 10, 16*). Por. aj *Jn 13, 14-15*.
- potrebnosť (nevyhnutné pre spásu sveta): „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (*Mk 16, 16*).
- nadčasovosť (poznatie presahujúce pozemskú múdrosť): „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (*Mt 28, 20*).

Magistérium môže byť riadne (bežné učenie); mimoriadne (vyhlásenie koncilovej definície) a mimoriadne najvyššie (pápežské „ex cathedra“ za podmienok: - ako hlava; - definitívne; - pre celú Cirkev; - vo veciach viery a mravov).

Podobenstvo – opis, výklad a význam

Podobenstvo je rozšírené prirovnanie, v ktorom sú na základe podobnosti položené vedľa seba dve časti – obraz a pravda. Obraz je zo života a pravda je akýmsi výsledkom obrazu.

Exegetické zásady pri výklade podobenstva:

1. Prihliadať k celému učenia Pána Ježiša.
2. Pozerať na súvislosti, v ktorých sa podobenstvo nachádza; pretože ťažisko výkladu sa mení.

Význam podobenstva:

1. Celé stvorenie, zvlášť človek, nesie charakter podobenstva a odráža Boží majestáť.
2. Hriech čiastočne narušil schopnosť človeka poznať Boha zo stvorených vecí. Ježiš to prišiel napraviť. Bral obrazy zo stvorení a cez ne poukazoval na Božie pravdy.
3. Boh sa zjavuje človeku na úrovni jeho „ľudského“ poznania.

Kňazský úrad Krista – Kristus Kňaz

Kňazský úrad v Izraeli

Praotcovia (Abrahám, Izák) vykonávali rodinné – otcovské kňazstvo. Levitské (Áronovo) kňazstvo bolo ustanovené z Božieho popudu (*Ex 28, 1*). Izraelskí králi sa nikdy nestali kňazmi. V 10. stor. Dávid zreorganizoval kňazskú službu, keď kňazov rozdelil do 24 tried (každá trieda slúžila v chráme jeden týždeň). V 7. stor. kráľ Joziáš opätovne zreformoval kňazstvo. Po nej kráľ už nemohol vstúpiť do svätyne (por. *Ez 44, 1n*). Levitské kňazstvo bolo prísne hierarchické (veľkňaz, kňaz, levita). Izraelskí kňazi konali kňazskú službu v kulte (najmä) a v slove.

1. Kult. Kňazi strážili archu, viedli liturgické zhromaždenia, prinášali obety, žehnali. Po Joziášovej reforme sa mohli obety prinášať už len v Jeruzalemskom chráme.
2. Slovo. Kňazi veštili (tajomné „urim“ a „tumim“ v efóde, por. *Ex 28, 30*), rozsudzovali spory, vyhlasovali za nečistých a najmä učili.

Sväté písmo

Možno konštatovať, že starozákonní kňazi zabezpečili v Izraeli náboženský život.

Ex 28, 1: „Zavolaj k sebe spomedzi Izraelitov svojho brata Árona a jeho synov, aby mi slúžili ako kňazi: Áron a jeho synovia Nadab, Abiu, Eleazar a Itamar.“ Por. *Ex 29, 35*; *Lv 1, 5*; *Ž 99, 6*.

1 Mach 4, 42-43: „Potom (Júda) vybral bezúhonných a Zákonu oddaných kňazov, ktorí očistili svätyňu a odniesli kamene (užívané pri modlárstve) na nečisté miesto.“ Exegéza: R. 164 pr. Kr.

Príchodom Ježiša bolo starozákonné kňazstvo prekonané. Ježiš Kristus nevystupoval počas verejného účinkovania ako kňaz, ale robil činnosti kňaza: modlil sa, prosil za seba i za iných. O Kristovom kňazstve formálne pojednáva *List Hebrejom* – kapitoly 3-10.

Hebr 4, 14: „Keďže teda máme vznešeného veľkňaza, ktorý preniká nebesia, Ježiša – Božieho Syna, držíme sa svojho vyznania.“ Por. *Hebr 7, 24-25*.

1 Tim 2, 5-6: „Lebo jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých, ako svedectvo v pravom čase.“

Tradícia

Klement Rímsky (+101): „Kristus je veľkňazom našich obetných darov“ (por. *List Korintanom 36, 1*).

Ignác Antiochijský (+117): „Sú dobrí kňazi, ale lepší je veľkňaz, ktorému je zverené najsvätejšie“ (*List Filadelfijčanom IX., 1*).

Augustín (+430): „Kristus sa nazýva od krizmy, t. j. od pomazania. Avšak pomazaní boli králi a kňazi. On je pomazaný aj za kráľa aj za kňaza. Ako kráľ bojoval za nás, ako kňaz sa obetoval za nás“ (*Enarrationes in Psalmos 149, 6*).

Fulgentius Ruspenský (+553): „Na konci modlitby hovoríme: Skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána... A toto Katolícka cirkev nevyhlasuje bez dôvodu, ale pre to tajomstvo, že prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi sa stal človek Ježiš Kristus, kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (*Epistula 14, 36*).

Rozumová úvaha

Obraz pravého kňazstva je predstavený v *Starom* i *Novom zákone* (por. *Hebr 5, 1n*):

1. Kňaz je prostredník pri ohlasovaní Božej vôle; sám plní Božiu vôľu.
2. Kňaz je opravdivý zástanca ľudí pred Bohom; nezištne miluje ľudí.
3. Kňaz je reprezentant ľudí pred Bohom; je jeden z nich a je nimi akceptovaný.
4. Kňaz je akceptovaný Bohom; Boh prijíma od neho kňazskú činnosť.
5. Kňaz je prostredník pri obetách; prináša aj obeť svojho vlastného života.

Ježiš dokonale splňa tieto požiadavky. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus, ako kňaz i obeta (*Theologická summa III., 22, 1-2*) je pôvodcom celého kňazstva (*Theologická summa III., 50, 4*). Najvlastnejšou úlohou kňaza je byť prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi (*Theologická summa III., 22, 1*).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus je najvyšší veľkňaz naveky.“

Por. *Hebr 4, 14*; Efezský koncil, r. 431, *DH 261*; Tridentý koncil, r. 1545-1563, *DH 1739*.

Kristovo kňazstvo začalo hypostatickou úniou (por. *Hebr 10, 5*) a už nikdy neskončí: „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky!“ (*Hebr 13, 8*).

Novozákonný kňazský úrad – Kristovo kňazstvo

Úloha kňaza spočíva v prostredníctve. Ježiš je dokonalým prostredníkom v zmysle fyzickom (on v jednej osobe spojil dve prirodzenosti, božskú aj ľudskú, por. *Jn 1, 14*) i v zmysle morálnom (on je poslaný Bohom, por. *Jn 3, 16*, aby zastupoval ľudí a sprostredkoval im odpustenie, por. *Jn 10, 17-18*). Kristus je jediný (veľ)kňaz naveky, lebo stále kňazsky koná:

1. Ježiš sa prihovára za svet u Otca (por. *Jn 14, 16*).
2. Ježiš sprítomňuje vo svätej omši svoju obeť v podobe chleba a vína (por. *Lk 22, 19*).
3. Ježiš privlastňuje ovocie svojej obety nebesťanom (por. *Zjv 7, 17; Hebr 7, 25; Rim 8, 24*).

K úplnosti Kristovho kňazstva patrí aj **spoločné** (všeobecné) a **služobné** (hierarchické) **kňazstvo v Cirkvi**. Účasť na spoločnom kňazstve vyplýva z moci krstu a birmovania; účasť na služobnom kňazstve vyplýva z vysviacky (*Lumen gentium 10; KKC 1141, 1546, 1305*).

Pokrstený človek realizuje spoločné kňazstvo – modlitbou; službou lásky; obetovaním života (nekrvavým i krvavým).

Kristova obeta

V širšom zmysle slova obeta znamená odovzdanie akéhokoľvek dobra. V náboženskom zmysle je obeta dvojakého druhu:

1. Osobná (duchovná, vnútorná) obeta – každý vnútorný akt odovzdania sa Bohu.
2. Liturgická (kultová, náboženská) obeta – verejná bohoslužba (vyjadrenie osobnej obety).

Sväté písmo

Starozákonné obety boli predobrazom Kristovej obety, por. *Iz 53, 5, 7; Hebr 10, 1-10.*

Hebr 10, 8-10: „Najprv hovorí: Obety ani dary, ani obety zápalné, ani obety za hriech si nechcel, ani sa ti nepáčili – a ony sa prinášajú podľa zákona. Potom povedal: Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu. Ruší prvé, aby ustanovil druhé. V tejto vôli sme posvätení obetou tela Krista Ježiša raz navždy.“

Mk 10, 45: „Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých.“ Por. *Jn 17, 4-5; Flp 2, 8; 1 Kor 5, 7; Hebr 10, 12; 1 Jn 2, 2.*

Lk 22, 19: „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás.“

Mt 26, 28: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov.“

Ef 5, 2: „Žite v láske tak, ako aj Kristus miluje nás a vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obetu lúbeznej vône!“ Por. *Rim 5, 19.*

Tradícia

Otcovia od počiatku videli v Kristovej smrti na kríži obetu za hriechy.

Didaché (c. r. 100): „Keď sa teda zhromaždíte v deň Pána, lámte chlieb a vzdávajte vďaky. Ale najprv sa vyznajte so svojich hriechov, aby bola vaša obeta čistá. Ten, kto má spor so svojím blížnym, nech sa s vami neschádza, kým sa nezmieria, aby sa vaša obeta neznesvätila“ (14, 1-2).

Barnabášov list (po r. 135): „(Syn Boží) sa preto sám rozhodol za naše hriechy obetovať nádobu ducha, aby tak splnil predobraz, ktorý bol daný v Izákovi položenému na oltár“ (7, 3).

Augustín (+430): „Obetou jeho samého sú zničené naše hriechy“ (*Enarrationes in Psalmos* 62, 13). „Kristus sa nazýva od krizmy, t. j. od pomazania. Avšak pomazaní boli králi a kňazi. On je pomazaný aj za kráľa aj za kňaza. Ako kráľ bojoval za nás, ako kňaz sa obetoval za nás“ (*Enarrationes in Psalmos* 149, 6).

Rozumová úvaha

Liturgická obeta musí mať štyri prvky (por. Tomáš Akvinský, +1274, *Theologická summa* III., 22, 3; 48, 3):

1. Viditeľný obetný dar.
2. Obetný úkon.
3. Osoba obetujúceho, kňaz.
4. Cieľ obety, zameranie na Boha.

Kristus dokonale spĺňa všetky podmienky obety (por. *Theologická summa* III., 47, 2; 22, 3):

1. Viditeľný obetný dar – historické telo a krv Krista a celý jeho pozemský život.
2. Obetný úkon – poslušnosť a láska k Otcovi.
3. Osoba obetujúceho – sám Ježiš Kristus ako „veľkňaz naveky“.
4. Cieľ obety – oslava Boha.

Liturgickú obeť potrebuje človek (nie Boh). Obeť človeku sprostredkuje – odpustenie hriechov i trestov; milosť; nebeskú slávu (*Theologická summa* III., 22, 2).

Magistérium

Dogma: „Kristus svojou smrťou na kríži priniesol Bohu najdokonalejšiu obeť.“

Por. *Hebr* 10, 10; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; *Commentarius...* napísal Tyrannius Rufinus (tiež Rufinus z Aquileie), +410, taliansky historik, kňaz a teológ, známy prekladateľ gréckych cirkevných otcov do latinčiny. Nicejský koncil, r. 325, DH 125; Efezský koncil, r. 431, DH 261; Tridentský koncil, r. 1563, DH 1754.

Dňom Ježišovej obetnej smrti bol piatok. Astronómovia upresňujú, žeby to mohlo byť dňa 7. apríla r. 30, lebo to bol deň po prvej noci so splnom po jarnej rovnodennosti.

Lekári tvrdia, že Ježiš zomrel z vyčerpania a zadusenia. Nevylučujú ani prasknutie steny srdcebného svalu (*Journal of the Mississippi State Medical Association*, r. 1989). Príčina smrti pri ukrižovaní bola totiž multifaktoriálna, líšila sa od prípadu k prípadu (Karol Bošmanský).

Nesmiernu veľkosť Kristovej smrti možno spoznať a prijať len na základe Božieho zjavenia, je to naozaj „tajomstvo viery“.

Kristova obeť – tajomstvo viery

Kristova obeť predstavuje najväčšie nadprirodzené tajomstvo zo všetkých vykupiteľských úkonov Pána, počnúc od vtelenia – končiac zoslaním Ducha Svätého (Česlav Stanislav Bartník). Vykupiteľská sila Kristovej obety:

1. nepochádza z ľudskej múdrosti (vedy, filozofie) – ale z „bláznovstva kríža“;
2. nepochádza z víťazstva vojska či inej pozemskej sily – ale z obetujúcej sa slabosti;
3. nepochádza z rozvoja života – ale z prijatia smrti;
4. nepochádza z pozemskej krásy a dobra – ale z hrozného a odpudzujúceho kríža;
5. nepochádza z ľudského pokroku a kultúry – ale z Božej milosti.

Kristova obeť vo svätej omši

Kristova obeť sa sprítomňuje (aktualizuje sa v čase a v priestore) v každej svätej omši, ktorá obsahuje štyri podstatné prvky:

1. Viditeľný dar – sviatosťné telo a krv Krista.
2. Obetný úkon – dvojnásobné konsekračné slová.
3. Obetujúca osoba – Kristus a Kristov služobný kňaz, ktorý sprítomňuje Kristovu obeť.
4. Cieľ obety – oslava Boha.

Keďže v omši nenastáva vecné zničenie obetného daru (Ježiša Krista), ide iba o jeho vecný vzťah ku predchádzajúcemu zničeniu na kríži, omša nie je absolútnou, nezávislou obeťou od obety kríža, ale je podstatne vzťahná obeť“ (por. *Theologická summa* III., 83, 2; 83, 5).

Pravoslávny pohľad na Eucharistiu ako obeť

Pravoslávni v duchu *Písma* a tradície hovoria o Eucharistii ako o pamiatke (anamnéza). Omša je sviatosťným a skutočným sprítomnením veľkonočnej obety Krista. Chlieb a víno, ktoré sa mocou Ducha Svätého stanú telom a krvou Krista sú spomienkou umučenia. Vo svätom prijímaní sú prijímané ako sviatosť spásy. Eucharistia má jednoznačne charakter obety kríža Krista, ktorú anticipoval pri poslednej večeri. Je spomienková aktualizácia Kristovej obety v rôznom čase a na rôznom mieste. Aktualizuje sa vďaka epikléze (modlitba k Duchu Svätému) a anamnéze.

Slová ustanovenia nie sú konsekračiou, ale sú spomienkou Ježišových slov, ktorými Eucharistiu ustanovil. Vďaka anamnéze (slová ustanovenia) má vždy prosba v epikléze moc. Eucharistia sprítomňuje celý Kristov život. Obsahom anamnézy je smrť i zmŕtvychvstanie, poníženie a oslávenie Krista. Veriaci prijímajú už telo zmŕtvychvstalého, preto viera v skutočnú prítomnosť Krista v Eucharistii je zároveň aj vierou v zmŕtvychvstalého Krista. Eucharistiu treba sláviť hlavne v nedeľu.

Protestantský pohľad na Eucharistiu ako obeť

Protestanti augsburského vyznania veria, že pravdivé telo a krv Krista sú naozaj prítomné pri Pánovej večeri pod spôsobom chleba a vína (Pánova večera má však za hlavný cieľ poučenie). Omša však nemôže byť obeťou, lebo Kristova obeť je len jedna, dokonalá a dostačujúca. Nemožno dopustiť, aby sa kňaz staval na roveň Kristovi.

Martin Luther (+1546) ostro bránil prítomnosť Krista v Eucharistii proti Urlichovi Zwinglimu (+1531): „Je“ rozumiem ako „je“ a nielen ako „značí“, či „symbolizuje“. Ján Kalvín (+1564) sa usiloval spojiť názory Luthera a Zwingliho. Najprv dal za pravdu Lutherovi, no potom sa pridal k Zwinglimu. Omša nie je obeť, založili ju ľudia a nie Kristus. Ľudia (kňazi) omšu zneužívajú, lebo berú štipendia. Katolíci sa usilujú vlastnou aktivitou dosiahnuť odpustenie hriechov a dosiahnutie milosti pre seba i pre mŕtvych – z toho vyplýva, že treba omšu odstrániť, hoci má v sebe aj isté dobré prvky (viera).

Uznávajúc všeobecné krstné kňazstvo každý veriaci, ktorý je poverený, môže predsedáť Pánovej večeri. Prednosť má v náboženskom živote ohlasovanie Božieho slova. Nie je príkaz sláviť Pánovu večeru v nedeľu.

Trojité úrad Krista a misie

Keďže Ježiš Kristus je Učiteľom, Kráľom a Kňazom všetkých, Hlavou nového Božieho ľudu (por. *Lumen gentium* 13), Cirkev musí ohlasovať evanjelium všetkým ľuďom (por. *2 Sol* 3, 1; *Ad gentes* 1).

Misijná činnosť (lat. *missio* - poslanie), ktorú má robiť celá Cirkev, je jedna a tá istá na všetkých miestach a v každej situácii, hoci vzhľadom na okolnosti sa uskutočňuje rozdielnymi spôsobmi (por. *Ad gentes* 6). Cirkev sa musí včleniť do všetkých prostredí tak, ako sa sám Kristus svojím vteľením včlenil do reálií ľudí, uprostred ktorých žil (por. *Ad gentes* 10).

Zakorenenie Cirkvi v určitom kraji sa dosiahlo vtedy, keď miestni veriaci nadobudli stálosť, zapustili korene v spoločnosti, nejako sa prispôbili tamojšej kultúre a už disponujú domácimi kňazmi, rehoľníkmi a dobrými laikmi pod správou vlastného biskupa (por. *Ad gentes* 19).

Misijná činnosť Cirkvi sa odohráva medzi prvým a druhým Pánovým príchodom (*Ad gentes* 9), čiže v poslednej etape dejín spásy. Misie sú požiadavkou katolíckosti Cirkvi (por. *KKC* 849).

Kristovo oslávenie

Ján ako očitý svedok opísal Ježišovu veľkňazskú modlitbu vo Večeradle: „Otče, nadišla hodina: Osláv svojho Syna, aby Syn oslávil teba... Ja som ťa oslávil na zemi: dokončil som dielo, ktoré si mi dal vykonať. A teraz ty, Otče, osláv mňa pri sebe slávou, ktorú som mal u teba skôr, ako bol svet. Zjavil som tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta. A v nich som oslávený. Posväť ich pravdou. No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa... A slávu, ktorú si ty dal mne, ja som dal im, aby boli jedno, ako sme my jedno – ja v nich a ty vo mne“ (por. *Jn* 17, 1-23).

Celé oslávenie Ježiša Krista je zároveň:

1. Eschatologickým skutkom (Ježiš iniciuje eschatologické udalosti; ako prvý vstal z mŕtvych).
2. Eschatologickým sebazjavením Boha (ukázalo sa, že Ježiš je Boh, ktorý vládne nad životom a smrťou, ktorému možno veriť, v ktorého možno dúfať, ktorého treba milovať).

Úkony Kristovho oslávenia

Z teologického hľadiska je Kristovo oslávenie jedna veľká udalosť. Z praktického hľadiska možno Kristovo oslávenie – alebo povýšenie – rozdeliť na jednotlivé úkony, ktoré spolu súvisia:

1. Zostúpenie k zosnulým.
2. Zmŕtvychvstanie.
3. Nanebovystúpenie.
4. Zoslanie Ducha Svätého.
5. Stála prítomnosť (pôsobenie) v Cirkvi.
6. Parúzia.

Z teologického hľadiska prvé tri úkony oslávenia spadajú do druhej etapy dejín spásy; druhé tri úkony spadajú už do tretej (poslednej) etapy dejín spásy.

Kristovo zostúpenie k zosnulým

Kristovo zostúpenie k zosnulým (do podsvetia, do ríše smrti) bol prvý úkon jeho oslávenia. Zostúpenie do podsvetia nebolo svetlu neviditeľné. Tak sa začala spĺňať Ježišova modlitba: „A teraz ty, Otče, osláv mňa pri sebe slávou, ktorú som mal u teba skôr, ako bol svet“ (*Jn 17, 5*).

Sväté písmo

Náuka o Kristovom zostúpení k zosnulým nadväzuje na starozákonné učenie o medzistave (stav človeka medzi jeho smrťou a vzkriesením zmŕtvych). Tento medzistav sa hebr. nazýval šeol. Bolo to smutné miesto pobytu mŕtvych, smutný tieň existencie pre všetkých (por. *Jób 30, 23*) a malo sa nachádzať v hĺbke zeme.

Mt 12, 40: „Ako bol Jonáš tri dni a tri noci v bruchu veľkej ryby, tak bude aj Syn človeka tri dni a tri noci v lone zeme.“ Exegéza: Lone zeme je šeol. Jonášova typológia (por. *Jon 2, 1-11*; *Rim 10, 7*):

„byť prehltnutý“ znamená zomrieť; „byť vydaný“ znamená zmŕtvychvstať.

I Pt 3, 18-19: „(Kristus) bol usmrtený v tele, ale Duchom oživený. V ňom prišiel a kázal aj duchom, čo boli vo väzení.“ Exegéza: Kázaním „duchom“ sa začalo oslávenie Krista (por. *Jn 17, 5*).

Sk 2, 24: „Boh (Ježiš) vzkriesil a zbavil múk smrti, lebo ho nemohla držať vo svojej moci.“

Sk 2, 31: „(Dávid) videl do budúcnosti a povedal o Kristovom vzkriesení, (por. *Ž 16, 10*) že ani nebol ponechaný v podsvetí ani jeho telo nevidelo porušenie.“

Flp 2, 10: „Aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí.“

Zjv 1, 17-18: „Ja som Prvý a Posledný a Živý. Bol som mŕtvý a hľa žijem na veky vekov a mám kľúče od smrti a podsvetia.“

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117): „(Kristus) pri svojom príchode vzkriesil z mŕtvych prorokov, ktorí v duchu boli jeho žiakmi a očakávali ho ako učiteľa“ (*List Magnézanom IX., 2*). „(Kristus) bol naozaj ukrižovaný a zomrel, čo videli nebešťania, pozemšťania i tí v podsvetí. Naozaj vstal z mŕtvych. Otec ho vzkriesil“ (*List Tralesanom IX., 1-2*).

Irenej (+202): „Spomenul si Pán, svätý Boh Izraelov na svojich mŕtvych, ktorí spali v zemi a zostúpil k nim, aby im zvestoval spásu“ (*Adversus haereses IV., 33*).

Efrém Sýrsky (+373): „(Pán) prišiel k Panne, aby si od nej vzal voz (vtelenie) a zaviezol sa do podsvetia. V tele, ktoré si vzal, vošiel do podsvetia, vylámaval jeho pokladnice a jeho poklady rozmetal“ (*Sermo de Domino nostro 3-4*).

Tyrannius Rufinus (tiež Rufinus z Aquileie), +410, v diele *Commentarius in Symbolum Apostolorum* vysvetlil aj článok „zostúpenia k zosnulým“.

Augustín (+430): „Kto iný, ako neveriaci môže popierať, že Kristus bol v podsvetí?“ (*Epistula 164, 2, 3*).

Gregor Veľký (+604): „Kristus siaha hlbšie ako podsvetie“ (*Moralia X., 9*). Kristus viac, ako ktokoľvek iný, precítil a vytrpel najhlbšiu priepasť zla.

Rozumová úvaha

Ježišovo zostúpenie do podsvetia značilo realitu jeho smrti a víťazstvo nad podsvetím. Až do Pánovej smrti bola smrť len jedna – tá, ktorá víťazila nad každým, nad dobrým aj zlým. Táto smrť bola zničená a k slovu prichádza tzv. druhá smrť. Celé podsvetie už prestalo byť peklo (t.j. nevidenie Boha); peklo (druhá smrť) ostalo len pre zlých.

Zostúpenie k zosnulým bolo zavŕšením evanjeliového ohlasovania spásy. Toto ohlasovanie bolo: - posledné (pred zmŕtvychvstaním); - zhustené (v čase); - rozsiahle (všetci zosnuli s rôznym osobným osudom).

Cieľom Kristovho zostúpenia k svätým zosnulým bolo povýšenie svätých, a to udelením ovocia vykúpenia, t.j. udelením blaženého videnia Boha (por. *Theologická summa* III., 52, 2).

Magistérium

Dogma: „Pán Ježiš po svojej smrti v duši ihneď zostúpil k zosnulým.“

Por. *Sk* 2, 31; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; Apoštolské vyznanie, DH 30; Atanázo vyznanie, DH 75-76; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, DH 801.

Zostúpenie k zosnulým sa neuskutočnilo v terajšom časopriestore, ale v rozmeroch záhrobia a ľudskej posmrtnosti (Česlav Stanislav Bartník). Miesto pobytu zosnulých (predpeklie, hebr. šeol, lat. inferi), kam po smrti zostúpil Kristus, bolo pre všetkých zosnulých – nikto z nich nevidel Boha; avšak ich osud nebol celkom rovnaký (Lazár v Abrahámovom lone, por. *Lk* 16, 22-26). Kristus spravodlivým zosnulým otvoril nebo. Tým však nezničil peklo, ani nevyslobodil zatratených (por. *KKC* 633-637).

Pravda o zostúpení k zosnulým, ktorá bola koncom 20. stor. odsúvaná do úzadia, je veľmi potrebná (Wilhelm Maas).

Scholastické peklá

Tomáš Akvinský (+1274) učil o záhrobí striktno, podľa kritéria „videnie“ a „nevidenie“ Boha. Nevidenie Boha je peklo; preto rozlíšil štyri „peklá“, por. *Theologická summa* III., 52:

1. Peklo zatratených – stav, v ktorom sú tí, čo zomreli v ťažkom (smrteľnom) hriechu.
2. Očistec – stav, v ktorom si zosnuli odpykávajú malé hriechy (vina či časný trest).
3. Okraj detí (limbus pueorum) – stav tých, čo zomreli v stave dedičného hriechu (bez osobného hriechu); nevideli Boha, ale netrpeli; prežívali prirodzenú blaženosť.
4. Okraj otcov (limbus patrum) – „predpeklie“ – stav spravodlivých zosnulých.

Teológovia učia, že Ježiš Kristus zostúpil do okraja otcov svojou prítomnosťou (v duši). Do pekla zatratených zostúpil svojou mocou a spravodlivosťou.

Pravda o zostúpení k zosnulým sa mimoriadne pripomína na Bielu sobotu.

Kristovo zmŕtvychvstanie/vzkriesenie

Zmŕtvychvstanie/vzkriesenie bol prvý, svetu viditeľný, úkon Kristovho oslávenia.

Sväté písmo

V *Starom zákone* sú náznaky zmŕtvychvstania budúceho Mesiáša.

Ž 16, 10: „Lebo nenecháš moju dušu v podsvetí a nedovolíš, aby tvoj svätý videl porušenie.“

Iz 53, 10: „Pánovi sa však páčilo zdrviť ho utrpením... Ak dá svoj život na obeť za hriech, uvidí dlhoveké potomstvo a podarí sa skrze neho vôľa Pánova.“ Exegéza: Ide o prorocstvo z Piesne o Pánovom služobníkovi.

V *Novom zákone* je pravda o zmŕtvychvstaní taká evidentná, že tvorí základ kresťanskej viery, a to v dvoch prúdoch: veľkonočná kerygma (liturgické vyznania) a opisy veľkonočných udalostí. Oba prúdy (formálne rozličné) sú v podstate jednotné: Ježiš vstal z mŕtvych, zjavil sa učeníkom a tí ho ohlasovali ako Zmŕtvychvstalého.

I Kor 3, 4: „Odvzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja sám prijal: že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem, že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem.“

Lk 24, 5-6: „Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet ho tu. Vstal z mŕtvych. Spomeňte si, ako vám povedal, keď bol ešte v Galilei.“

Mt 16, 4: „Zlé a cudzoložné pokolenie žiada znamenie, ale znamenie nedostane, iba ak znamenie Jonášovo.“ Por. *Mt 12, 40*; *16, 21*; *Sk 1, 21-22*.

Jn 20, 4-7: „Bežali obaja, ale ten druhý učeník bežal rýchlejšie, predbehol Petra a prišiel k hrobu prvý. Nahol sa a videl tam položené plachty; dnu však nevkočil. Potom prišiel aj Šimon Peter, ktorý ho nasledoval, a vošiel do hrobu. Videl tam položené plachty aj šatku, ktorú mal Ježiš na hlave. Lenže tá nebola pri plachtách, lež osobitne zvinutá na inom mieste.“ Exegéza: „Na inom mieste“ môže byť preložené aj ako „inak“.

Tradícia

Tí, ktorí verili v Krista, verili aj v jeho zmŕtvychvstanie. Proti sa stavali len pohania a Židia.

Ignác Antiochijský (+117): „Bud'te pevne presvedčení, že náš Pán... bol skutočne v tele pribitý na kríž za vlády Poncia Piláta..., skutočne trpel a takisto skutočne vstal z mŕtvych“ (por. *List Smyrňanom I.-II.*; *List Magnézanom XI.*, 1). „Viem, že i po svojom zmŕtvychvstaní má telo a verím, že ho má aj teraz. Po zmŕtvychvstaní s nimi jedol a pil ako pravý človek, hoci duchom bol zjednotený s Ocom“ (por. *List Smyrňanom III.*, 1. 3; *List Smyrňanom II.*, 1). Ignác v boji proti doketizmu zdôrazňoval, že Ježiš v skutočnom tele žil a v tele vstal z mŕtvych.

Hilár (+367): „Pán prijal naše hriechy a preto trpel, aby zakúsiac trest a smrť na kríži, zmŕtvychvstaním nám prinavrátil zdravie“ (*Tractatus in Psalmos 68*, 23).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Kristus boj naozaj ukrižovaný, naozaj pochovaný a naozaj vstal z mŕtvych“ (*Catecheses illuminandorum 2*, 4-6).

Augustín (+430): „Sú tri neuveriteľné veci, ktoré sa stali skutočnosťou:

1. Kristus vstal z mŕtvych.
2. Presvedčil o tom svojich učeníkov.
3. Učeníci obrátili svet v tejto viere.

Každá nasledujúca udalosť vyplýva z predchádzajúcej. Výsledok všetkých troch vidíme pred sebou – vieru kresťanstva“ (*De civitate Dei 22*, 5).

Rozumová úvaha

Kristovo zmŕtvychvstanie je zároveň historická udalosť (stretnutia so zmŕtvychvstalým a prázdny hrob) aj transcendentná udalosť (nadmyslová a tajomná). Historicky nemožno dokazovať zmŕtvychvstanie samo o sebe. Dokazovať možno vieru učeníkov v zmŕtvychvstanie a – podľa okolností – prázdny hrob. A tak Veľká noc (vzkriesenie) nie je len dôkazom pre vieru, ale je aj sama predmetom viery.

Kristus úmyselne urobil zo svojho vzkriesenia trvalý nástroj skúšky kresťanskej viery, lebo ním „neohúril“ a nepokoril svojich nenávisťných protivníkov.

Jeruzalemskí kresťania nepoznali žiadnu úctu ku Kristovmu hrobu, lebo jeho hrob stratil to najvzácnejšie – ostal prázdny (Piet Schoonenberg). Židia si bežne ctíli hroby otcov a prorokov.

K podstate Kristovej obety patrí aj jej prijatie zo strany trojjediného Boha. Toto prijatie sa ukázalo v slávnom vzkriesení Krista, por. *Mt 12, 40*; *16, 4*. Vzkriesenie je akási božská pečať Otca na pravosť Ježišovho vzkriesenia a smrti (Raniero Cantalamessa).

Kristovo zmŕtvychvstanie bolo, podľa Tomáša Akvinského (+1274), päťnásobne potrebné: - pre spravodlivosť, - pre vieru veriacich, - pre nádej veriacich, - pre nový život veriacich, - pre plnosť vykúpenia; por. *Theologická summa* III., 53, 1.

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus na tretí deň po svojej smrti slávne vstal z mŕtvych.“

Por. *Lk* 24, 5-6; Najstaršie vierovyznania, *DH* 1-75.

Vhodnosť zmŕtvychvstania „na tretí deň“ bola praktická (pravosť smrti) i symbolická (dokonalosť trojky). Biblická i teologická terminológia používa dva výrazy:

1. Vzkriesenie, keď ide o pohľad z ľudskej prirodzenosti Ježiša Krista.
2. Zmŕtvychvstanie, keď ide o pohľad z božskej prirodzenosti Krista.

Hlavnou príčinou vzkriesenia Ježiša bol Logos v spoločenstve s Otcom a Duchom Svätým. Kristus vstal z mŕtvych vlastnou silou, ktorá má základ v hypostatickej únii.

Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista sa uskutočnilo v tele. Pre Hebrejov bolo „telo“ stvorením a ako pojem označovalo celého človeka (starovekí Gréci chápali telo ako hrob duše; gnosticci ako princíp zla). Telo je pre človeka „miestom“ jeho vzťahu k Bohu i k ľuďom, telo je „skutočnosťou“ komunikácie. Preto *Písmo* pozná aj výraz duchovné (pneumatické) telo (por. *Rim* 12, 1; *I Kor* 2, 14-15), keď ide o človeka, ktorý slúži Bohu i ľuďom a riadi sa Božou Pneumou.

Oslávené telo Zmŕtvychvstalého si podržalo päť hlavných rán umučenia (rany na rukách, na nohách a otvor v boku, por. *Jn* 20, 27) a už nikdy ich neodloží (por. *I Kor* 15, 42-44). Jeho rany sú znakom Vykupiteľovej slávy a nástrojom poučenia, nie nedostatkom (Augustín, +430; Gregor Veľký, +604; Béda Ctihodný, +735; Tomáš Akvinský, +1274).

Podstata a telesnosť Kristovho zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Vzkriesenie je jedinečná a nadprirodzená skutočnosť. Podstatou vzkriesenia je:

1. Nové bytie (v oslávenom tele a duši) po prechode smrťou.
2. Návrat k životu (nepozemskému, soteriologickému).
3. Nový život (v časopriestore neba; v Božej moci); je to konečné zachránenie konkrétneho človeka skrze Boha a od Boha (Karl Rahner, +1984).

Telesnosť zmŕtvychvstania znamená:

1. Ježiš (s celou ľudskou prirodzenosťou) vošiel do dimenzie Boha.
2. Ježiš je od vzkriesenia božským spôsobom prítomný vo svete.
3. V Ježišovi „časť sveta“ prišla k Bohu. Táto „operácia prechodu“ či „prijatia celého ľudstva do Boha“, sa začala už Ježišovým vtelením (Karl Rahner, +1984), pokračuje jeho vzkriesením a zavŕšená bude všeobecným vzkriesením.

Aktuálne ohlasovanie zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Kľúčovú správu o Kristovi – jeho zmŕtvychvstanie – treba dnes ohlasovať tak, že sa využijú základné fenomény súčasných ľudí – sloboda, láska, nádej.

1. Sloboda. Človek túži byť slobodný, smeruje k absolútnemu a večnému naplneniu (Karl Rahner, +1984; Ladislav Boros, +1981).
2. Láska. Láska je silnejšia ako smrť; milovať znamená žiť a byť šťastný (Jozef Ratzinger, Gabriel Marcel, +1973).
3. Nádej. Človek dúfa v život a v spravodlivosť, ktorá raz musí zvíťaziť (Ján Pavol II., +2005).

Nepriame dôkazy zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Ježišovo zmŕtvychvstanie nikto nevidel a priamo neopísal. Existujú však silné nepriame dôkazy tejto jedinečnej udalosti (Lee Strobel):

- Ježišovi učeníci za vieru v Zmŕtvychvstalého zomierali.
- Obrátili sa veľkí pochybovači; napr. Pavol z Tarzu, Jakub – Ježišov brat.

- Zmenili sa kľúčové sociálne štruktúry u Židov. Židia verili, že štruktúry im zveril Boh, a preto ich stále verne zachovávajú (a ony zachovávajú ich!). Asi do dvoch mesiacov po vzkriesení asi desaťtisíc Židov zmenilo kľúčové židovské päťoro: 1. Raz do roka priniesť zvieraciu obeť za hriechy. 2. Dodržať Mojžišov zákon. 3. Dodržať sabat. 4. Veriť v jedného Boha. 5. Predstava o Mesiášovi (vodca, víťaz).
- Začal sa „lámať chlieb“ a „krstiť“ ako dôsledok Ježišovej smrti a slávneho zmŕtvychvstania.
- Vzniklo nové životaschopné spoločenstvo – Cirkev.
- Vrcholným dôkazom „živého Ježiša“ je jeho moc meniť ľudské životy na celom svete.

Význam zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Význam Kristovho vzkriesenia/zmŕtvychvstania je trojaký:

1. Kristologický. Ježiš Kristus zmŕtvychvstaním vošiel do slávy a je potvrdený ako posledný prorok. Potvrdenie jeho „zjavenia sa“ ho robí neprekonateľným nositeľom Božieho slova nad všetky „vždy platné pravdy“ (Karl Rahner, +1984).
2. Soteriologický. Kristovo zmŕtvychvstanie je víťazným dokončením vykupiteľského diela a najväčším svedectvom jeho pravdy (Raniero Cantalamessa); „absolútny Spasiteľ“ (Karl Rahner, +1984).
3. Apologetický. Zmŕtvychvstanie je najväčší dôkaz Krista ako Boha, por. *1 Kor* 15, 14: „Ak Kristus nebol vzkriesený, potom je márne naše kázanie a márna je aj vaša viera.“

Zmŕtvychvstanie ako znamenie/zázrak

Pravdou viery je: - Boh je Stvoriteľom a Pánom celého sveta (Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800); - Boh sa o svet stále stará (Inocent I., r. 1208, *DH* 790); - Boh je všemohúci (por. *DH* 1 až 75); - zázraky existujú a Boh ich používa ako vonkajšie znamenie pre vzbudenie viery (Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3034, 3033).

Ježišovo zmŕtvychvstanie je vo svojej podstate najväčším zázrakom, lebo má najvyššiu totožnosť Božieho znamenia i skutočnosti spásy (Karl Rahner, +1984).

Pri posudzovaní „zázrakov“ treba rozlišovať prírodovedeckú (vedou zistiteľnú) rovinu – od roviny transcendentnej (Boha-zjavujúcej). Prírodné vedy, ktoré metodicky vychádzajú z predpokladu zákonitosti všetkého diania, nepripúšťajú zázrak v zmysle ničím nespôsobenej a prírodnými zákonmi neurčiteľnej udalosti. Chápať zázrak ako „to, čo vedu presahuje“, je ľahko napadnuteľné: čo sa nepozná dnes, bude sa poznať (možno) zajtra.

Preto Cirkev radšej učí o Božích znameniach (duchovná rovina). Samotné slovo „zázrak“ poukazuje, že ide o niečo, čo je „za zrakom“, čo odkazuje na niečo ďalej (Mireia Ryšková). Znamenie je Boží Boha-zjavujúci úkon, mimoriadna udalosť, ktorá zaujme a vyvolá u ľudí úžas vedúci k spásu; znamenie je orientované na človeka, a nie na prírodu a jej zákony.

Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Zmŕtvychvstalý a jeho Matka

Podľa starej tradície – Tacián (+ po r. 172), Efrém Sýrsky (+373), Ján Zlatoústý (+407) – sa zmŕtvychvstalý Pán ukázal najprv Panne Márii. Na základe tejto tradície vzniklo veľa ikon, miniatúr a oltárnych obrazov (Stefano M. Paci). Toto zmýšľanie, hoci nepochádza z evanjelií, sa neprotiví katolíckej viere (Ján Pavol II., r. 1994), ba naopak – obohacuje ju.

Kristovo nanebovystúpenie

Nanebovystúpenie (nanebovstúpenie) bol ďalší svetu viditeľný úkon Kristovho oslávenia.

Sväté písmo

Ž 110, 1: „Pán povedal môjmu Pánovi: Sed' po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám.“ Exegéza: Ježišovo povýšenie znamená nebeskú intronizáciu a účasť na Božej moci; por. *Dan 7, 14*.

Jn 14, 2: „V dome môjho Otca je mnoho príbytkov. Keby to tak nebolo, bol by som vám povedal, že vám idem pripraviť miesto?“

Lk 24, 50-52: „Potom ich vyviedol von až k Betánii, zdvihol ruky a požehnal ich. Ako ich žehnal, vzdialil sa od nich a vznášal sa do neba. Oni sa mu klaňali a s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema.“

Sk 1, 3. 9-12: „Po svojom umučení im poskytol mnoho dôkazov, že žije, keď sa im štyridsať dní zjavoval a hovoril o Božom kráľovstve... Keď to povedal, pred ich očami sa vzniesol a oblak im ho vzal spreď očí. A kým uprene hľadeli k nebu ako odchádza, zastali pri nich dvaja mužovia v bielom odeve a povedali: Mužovia galilejskí, čo stojíte a hľadáte do neba? Tento Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať.“ Exegéza: „Oblak“ neznamena meteorologický fenomén, ale znak Boha a jeho moci, por. *Mk 16, 19; Lk 24, 50-51*.

Hebr 10, 12: „No tento priniesol jedínú obetu za hriechy a navždy zasadol po pravici Boha.“

Ef 4, 7-8: „Ale každý z nás dostal milosť podľa miery, akou nás obdaroval Kristus. Preto hovorí: Do výšav vystúpil, so sebou vzal zajatcov, ľuďom dal dary.“

Lukáš opísal Kristovo nanebovystúpenie na dvoch miestach a s dvojakým úmyslom:

Lk 24, 50-52 – nanebovystúpenie je lúčenie a koniec pozemského účinkovania Pána Ježiša.

Sk 1, 1-12 – nanebovystúpenie je začiatok pôsobenia Cirkvi v sile Ducha Svätého – až po parúziiu.

Tradícia

Otcovia boli v náuke o nanebovystúpení Pána jednomyselní.

Barnabášov list (po r. 135) 15, 9: „Preto radostne slávme tento ôsmy deň. V ňom Ježiš vstal z mŕtvych i zjavil sa a vystúpil na nebesia.“

Augustín (+430): „Zostúpila Hlava, vystupuje s telom; obliekol si svoju Cirkev, ktorú si pripravil bez škvrny a vrásky“ (*Enarrationes in Psalmos* 123).

Lev Veľký (+461): „Bol to veľký a nevýslovný dôvod k radosti, keď pred očami svätého zástupu vystúpila ľudská prirodzenosť ponad dôstojnosť všetkých nebeských tvorov, aby prevýšila zbory anjelov a aby sa nezastavila na nijakom stupni svojho povýšenia, iba keď zasadne na trón nebeského Otca a pripojí sa k sláve toho, z ktorého prirodzenosťou sa spojila v Synovi“ (*Sermo 1 de Ascensione* 2-4).

Gregor Veľký (+604): „(Náš Vykupiteľ) vystúpil na nebesia bez voza a bez anjelov, lebo ten, ktorý všetko stvoril, bol povýšený nad všetko vlastnou silou“ (*Homilia* 29, 5).

Rozumová úvaha

Nanebovystúpením vstúpila Ježišova ľudská prirodzenosť nezvratne do Božej slávy. Cez Ježišov telesný príchod k Bohu a nový príchod k ľuďom vzniká „nebo“ – definitívne stretnutie stvorenia s Bohom. „Nebo sa stalo“ pre stvorenia vo chvíli Ježišovho nanebovystúpenia. Ježiš teda nie je do neba prijatý, ale tým, že „v tele“ prišiel k Bohu, vzniklo nebo.

Tomáš Akvinský učil, že sa patrilo, aby Zmŕtvychvstalý a Nesmrteľný už viac neprebýval na mieste, kde sa zomiera (*Theologická summa* III., 57, 1) a aby zaujal miesto prevyšujúce všetky stvorenia (*Theologická summa* III., 57, 5).

Vzhlľadom na ľudskú prirodzenosť bol Ježiš Kristus Bohom Otcom prijatý (vyzdvihnutý) do neba (por. *Mk 16, 19; Lk 24, 51; Sk 1, 9*).

Magistérium

Dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Sk* 1, 9; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; Apoštolské vierovyznanie, DH 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus ako Boh je rovný Otcovi; ako človek vládne nad tvormi a všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil svojim utrpením (*Ef* 1, 22).

Do 13. storočia si teológovia mysleli, že Kristus vystúpil nad oblaky – nad tzv. horné vody. „Nebesia“ treba rozumieť symbolicky nie astronomicky; ide tu o náboženský fenomén.

Ježiš Kristus raz navždy vošiel do nebeskej svätyne. Tam sa neprestajne prihovára za ľudí a zosiela na nich Ducha Svätého (por. *KKC* 667).

Význam Kristovho nanebovystúpenia

1. Kristologický. Nanebovystúpenie znamená definitívne pozdvihnutie Kristovej ľudskej prirodzenosti do stavu Božej slávy.
2. Soteriologický. Ježiš „pridal“ nebu stvorení ďalší stupeň kvality a definitívne skončil viditeľné verejné účinkovanie na zemi.
3. Eschatologický. Nanebovystúpenie Kristovo je zárukou prijatia verných učeníkov do neba.

Boh Otec veľkodušne vypočul Ježišovu veľkňazskú modlitbu (por. *Jn* 17, 1-23). Tri jedinečné udalosti – zostúpenie k zosnulým, slávne zmŕtvychvstanie a veľkolepé nanebovystúpenie – boli začiatkom Kristovho oslávenia. Jeho oslávenie naďalej pokračuje tzv. tretím obdobím dejín spásy – zavŕšené bude Kristovou parúziou.

Stála prítomnosť (pôsobenie) Ježiša Krista v Cirkvi

Kristova prítomnosť vo svete je aj po nanebovystúpení reálna a mnohoraká (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 7).

Sväté písmo

Mt 28, 20: „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“

Jn 15, 4-5: „Ostaňte vo mne a ja vo vás... Ja som vinič, vy ste ratolesti.“

Jn 14, 23: „Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať; prideme k nemu a urobíme si uňho príbytok.“ Por. *Jn* 15, 9; *Mt* 18, 20.

Jn 6, 51. 56: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta... Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom.“

Ef 1, 22-23: Všetko mu položil pod nohy a jeho ustanovil nad všetkým za hlavu Cirkvi, ktorá je jeho telom, plnosťou toho, ktorý naplňa všetko vo všetkom.“ Por. *1 Pt* 2, 4-5; *Ef* 4, 15.

Prirovnanie „Kristus je hlava – Cirkev je telo“ (por. *1 Kor* 12, 12-31; *Kol* 1, 18) poukazuje na podstatný a veľmi dôverný zväzok medzi Kristom a Cirkvou (*Dominus Iesus* 16). Cirkev nie je len zhromaždenie ľudí okolo Krista; Cirkev je spoločenstvo „s Kristom“ a „v Kristovi“.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117): „Kde je Ježiš Kristus, tam je Katolícka cirkev“ (*List Smyrňanom* VIII., 2).

Hermas (+ c. 160): „Nie je možné dokončiť hrad (Cirkev), pokiaľ nepríde jeho pán a neschváli túto stavbu. Ak zistí, že niektoré kamene sú poškodené, prikáže ich vymeniť. Hrad sa totiž stavia podľa jeho prianí“ (*Pastor; Similitudinis IX.*, 5, 2).

Tertulián (+224): „Cirkev je Kristus“ (*De paenitentia* 10, 6).

Atanáž (+373): „Pre účasť v tom istom Kristovi sa stávame jedným telom, ktoré má v sebe jediného Pána“ (*Orationes contra Arianos* 3, 22).

Augustín (+430): „Žasnite a radujte sa, stali sme sa Kristom. Plnosť Krista je teda Hlava a údy. Čo je Hlava a údy? Kristus a Cirkev“ (*In Iohannis Evangelium tractatus* 21, 8). „Náš Pán Ježiš Kristus, úplný a dokonalejší človek, je zároveň hlavou i telom: Hlavu poznávame v tom človeku, ktorý sa narodil z Panny Márie... Jeho telom je Cirkev, nielen tunajšia Cirkev, ale aj tá, ktorá existuje na celom svete; nielen terajšia Cirkev, ale aj tá Cirkev, ktorá je od Ábela až po tých, ktorí sa narodia pred koncom sveta a budú veriť v Krista; ide teda o všetok svätý ľud patriaci do jednej obce“ (*Enarratio II in Psalmum* 90, 1). „To, čím je v našom tele duša, tým istým je Duch Svätý v Kristovom tele – teda v Cirkvi“ (*Sermo* 187).

Augustín učil o troch spôsoboch existencie Krista: „Kristus existuje ako večné Slovo, tiež ako Bohočlovek – Prostredník, a po tretie ako Cirkev, ktorej je hlavou“ (*Sermo* 341).

Rozumová úvaha

Kristov prísľub, že bude navždy so svojimi nasledovníkmi, a to ako „hlava a telo“, naznačujú, že Kristova prítomnosť v Cirkvi je podstatná a dôverná. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že toto prirovnanie znamená v duchovnej oblasti tri veci: poriadok, dokonalosť a silu; por. *Theologická summa* III., 8, 1. Kristus, ako hlava Cirkvi, získal zásluhy pre celú Cirkev, por. *Theologická summa* III., 48, 1.

Ježiš Kristus je v tretej etape dejín spásy so svojim osláveným telom (čo sa týka jeho vonkajšej rozsiahlosti; tzv. situačná kvantita) prítomný len na jednom jedinom mieste, a to v nebi, kde „sedí po pravici Boha Otca“, por. *Mk* 16, 19; *Kol* 3, 1; *Hebr* 12, 2; 1, 3.

V putujúcej Cirkvi je Kristus prítomný (podľa druhu) dvojako: podstatne (v eucharistických spôsoboch – najsvätejšia prítomnosť Pána v Cirkvi) a duchovne; duchovná prítomnosť má viacero spôsobov. Každá Kristova prítomnosť je spásna (por. *Sacrosanctum concilium* 5).

Magistérium

Materiálna dogma: „Boh je prítomný v najhlbšom vnútri svojich stvorení.“

Por. *Sk* 17, 8; *Sir* 43, 30n; *Ž* 145, 3; *Mt* 28, 20; *KKC* 300.

Stála Božia prítomnosť vo svete je zároveň aj stvoriteľská aj spasiteľská (spasiteľná, spásna). Stvoriteľská prítomnosť sa prejavuje tak, že Boh svet udržuje, zachováva (dogma, *DH* 790, 3003) a spolupôsobí s činnosťou tvorov ako prvotná príčina (*KKC* 306).

Ide o kladné zachovávanie sveta, t.j., že Boh stále udržuje bytie sveta; nie o negatívne zachovanie sveta, t.j., že Boh svet neničí; táto náuka sa volá teizmus. Necirkevné postoje zaujímajú deizmus (Boh svet stvoril a viac sa oň už nestará) a panteizmus („všetko“ je Boh, len v inej forme a podobe). Panteistický Boh nemá moc stvoriť niečo mimo seba.

Spasiteľská prítomnosť sa prejavuje v posväcovaní sveta. Spasiteľská prítomnosť sa pripisuje dvom poslaným božským osobám Synovi a Duchu.

Materiálna dogma: „Kristus je stále prítomný vo svojej Cirkvi.“

Por. *Ef* 1, 22-23; *Kol* 1, 18; *KKC* 830; *Ad gentes* 6.

Aj po nanebovystúpení je Kristus v putujúcej Cirkvi reálne prítomný; druhovo dvojako – v podstate a duchovne.

Preto sa Cirkev volá katolícka: „všeobecná“ v zmysle „celá“ alebo „úplná“. Cirkev má „v Kristovi“ plnosť prostriedkov spásy, ktoré jej on dáva: - vyznanie pravej a úplnej viery; - úplný sviatostný život; - vysvätenú službu v apoštolskom nástupníctve. V tomto základnom zmysle bola Cirkev katolícka už v deň Turíc a bude ňou stále až do dňa parúzie (por. *KKC* 830).

Podstatná a duchovná prítomnosť Krista v Cirkvi

Prítomnosť Krista v Eucharistii (naraz na mnohých miestach; v mnohých partikulách) je v najvyššej miere sviatostná – vere, realiter, substantialiter (dogma, *DH* 1651). Je však bez vonkajšej rozsiahlosti Kristovho tela. Sviatostnou (podstatnou) prítomnosťou sa Kristovo telo nenásobí, numericky je stále jedno. Prítomnosťou na mnohých miestach (tzv. multilokácia) sa rozmnožuje len Kristov vzťah k priestoru (rozmnožuje sa jeho sviatostná prítomnosť v chrámoch – vo svätostánkoch a v ľudských dušiach).

Duchovne je Kristus prítomný, keď Cirkev vysluhuje sviatosti a slúži svätú omšu. Táto prítomnosť je z duchovných prítomností najvyššia (avšak nižšia ako sviatostná).

Dalej duchovne je Kristus prítomný: - v srdciach veriacich cez vieru a milosť; - keď sa Cirkev modlí; - keď Cirkev koná dobré skutky; - keď Cirkev ohlasuje jeho slovo (Božie zjavenie, Sväté písmo); - keď Cirkev vedie jeho ľud k spásu (por. enc. *Mysterium fidei*, r. 1965; pápež Pavol VI.). Ani duchovnou prítomnosťou sa Kristus nenásobí, numericky je stále jeden. Duchovnou prítomnosťou – v mnohých ľudských dušiach – sa rozmnožuje len jeho vzťah k priestoru (rozmnožuje sa jeho duchovná prítomnosť).

Kristus a jednota Cirkvi

Cirkev je špecificky zjednotená v Kristovi (hlava a telo). Toto zjednocovanie má tri aspekty:

- 1) Jednota všetkých veriacich skrze Krista; *Gal* 3, 27-28: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli. Už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Ježišovi Kristovi.“ Por. *Lumen gentium* 7; *KKC* 790-791.
- 2) Jednota všetkých veriacich s Kristom (alebo v Kristovi); *Kol* 1, 18: „(Kristus) je hlavou tela, Cirkvi.“ Kristus a Cirkev je teda celý Kristus. Por. *KKC* 795; *Dominus Iesus* 16.
- 3) Jednota v osobitosti: spolu a zároveň rozlíšení; *Ef* 5, 31-32: „A budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ Augustín (+430): „Ako viete, sú to dve osoby, a predsa v manželskom spojení jedna“ (*Enarrationes in Psalmos* 74, 4). Por. *KKC* 796.

Kristova Cirkev a Katolícka cirkev

Pápež Pius XII. (1939-1958) v encyklike *Mystici Corporis* (r. 1943) učil, že Katolícka cirkev je Kristova Cirkev. Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii *Lumen gentium* (8) v r. 1964 vyhlásil, že Kristova Cirkev jestvuje (subsistit in) v Katolíckej cirkvi.

Zoslanie Kristovho ducha – Ducha Svätého

Sväté písmo

Starý zákon pripravoval Turíce (Letnice, Päťdesiatnica).

Joel 3, 1-2: „Potom vylejem svojho ducha na každé telo a budú prorokovať vaši synovia i vaše dcéry; vaši starci budú mávať sny a vaši mládenci budú mať videnia. Aj na služobníkov a služobnice vylejem v tých dňoch svojho ducha.“ Por. *Iz* 42, 1; *I Sam* 16, 13; *Jer* 31, 33-34.

Ez 11, 19-20: „Vtedy im dám jednotné srdce a jednotného ducha vložím do ich vnútra. Odstránim z ich tela srdce kamenné a dám im srdce z mäsa, aby kráčali podľa mojich príkazov, zachovávali moje práva a konali podľa nich.“ Por. aj *Ez* 36, 26-27.

V *Novom zákone* sa Turíce naplno uskutočnili.

Jn 16, 7: „Je pre vás lepšie, aby som odišiel. Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde. Ale ak odídem, pošlem ho k vám.“ Exegéza: Syn pošle Ducha Svätého.

Jn 14, 26: „Utešiteľ Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Exegéza: Otec pošle Ducha Svätého. Por. *Gal* 4, 6.

Jn 20, 22: „Dýchol na nich a hovoril im: Prijmite Ducha Svätého.“ Exegéza: Toto prvé špeciálne darovanie Ducha v súkromí večeradla, sa neskôr – v deň Turíc, ukázalo aj navonok.

Sk 2, 1-4: „Keď prišiel deň Turíc, boli všetci vedno na tom istom mieste. Tu sa náhle strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Exegéza: Tak prišla chvíľa plnosti Kristovho diela, ktoré sa v jeho nasledovníkoch uskutočňuje Duchom; viditeľne a verejne sa začalo obdobie Kristovej Cirkvi (por. *Dominum et Vivificantem* 25).

Zoslanie Ducha Svätého v deň Turíc je spolu so zmŕtvychvstaním najväčšia novozákonná udalosť. Začiatky pôsobenia Ducha v Cirkvi opísal Lukáš v *Skutkoch apoštolov*, preto mnohí túto knihu volajú evanjeliom Ducha Svätého.

Tradícia

Irenej (+202): „Pán sľúbil ústami prorokov, že v posledných časoch vyleje na svojich služobníkov a služobnice Ducha, aby prorokovali... Lukáš rozpráva ako tento Duch na Turíce po Pánovom nanebovystúpení zostúpil na učeníkov s mocou otvoriť všetkým národom vstup do života a do novej zmluvy“ (*Adversus haereses* III., 17, 4). „Syn a Duch sú ako dve ruky Otca, ktorými nás Otec utvára a dáva rásť. Slovo dáva svetu existenciu, Duch svätý poriadok a krásu“ (*Adversus haereses* IV., 20, 2). „Kde je Duch, tam je Cirkev“ (*Adversus haereses* III., 24, 1).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Tichý a lahodný je príchod (Ducha), príjemný a vonný je jeho dotyk a jeho jarmo je veľmi ľahké“ (*Catecheses illuminandorum* 16; *De Spiritu Sancto* I.).

Cyril Alexandrijský (+444): „Najvhodnejší čas na zoslanie Ducha a na jeho zostúpenie na nás bol ten, čo nasledoval po odchode Krista, nášho Spasiteľa“ (*Commentarius in Joannem* 10). „Telo (Cirkev) bolo posvätené Duchom – tak malo byť posvätené všetko tvorstvo, a to v takom zmysle, že Slovo, svojou podstatou sväté, si posvätilo v Duchu Svätom stvorenie ako vlastný chrám“ (*Commentarius in Joannem* 17).

Rozumová úvaha

Zoslanie Ducha Svätého je v istom zmysle anticipáciou Kristovej eschatologickej slávy.

Ako je zmŕtvychvstanie zároveň historická aj transcendentná udalosť, tak je to aj so zoslaním Ducha Svätého. „Niečo“ zo zoslania Ducha „prežili“ apoštoli a „čosi“ zbadali aj tisícové zástupy – hukot, ohnivé jazyky, zvláštny vietor, neobyčajnú zmenu apoštolov. Zároveň zoslanie Ducha ostalo aj transcendentným (nadprirodzeným) javom. Zoslanie Ducha Svätého je tiež samo o sebe predmetom viery.

Zoslanie Ducha Svätého možno pripísať aj Otcovi aj Synovi. Pri každej činnosti treba totiž vidieť aj osobu konajúceho aj silu konajúceho: sila, ktorou bol Duch poslaný, tá je jedna; konajúce osoby, tie sú dve, por. Tomáš Akvinský (+1274), *Theologická summa* I., 36, 3.

Magistérium

Dogma: „Boh zosiela Ducha Svätého.“

Por. *Ez* 11, 19-20; *Sk* 2, 1-4; Nicejsko-carhradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150; Druhý carhradský (5. všeobecný) koncil, r. 553, *DH* 421.

Oslávený Kristus môže spolu s Otcom poslať Ducha Svätého tým, čo v neho veria: dáva im svoju slávu, čiže Ducha Svätého, ktorý jeho oslavuje. Posielanie Ducha sa bude od prvého zoslania rozvíjať v deťoch, ktoré adoptoval Otec v tajomnom tele svojho Syna (por. *KKC* 690).

Darovanie Ducha Svätého svetu na Turíce je druhý (nový) začiatok pre svet. Prvý a pôvodný začiatok spasiteľného konania bolo (a trvalo je) darovanie sa Boha v úkone stvorenia.

Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes)

Židia mali tri výročné sviatky (por. *Ex* 23, 14), na ktoré mali putovať do Jeruzalema: Pascha (Nekvasené chleby), Letnice (Sviatky Týždňov) a Sviatok stánkov.

Pascha (hebr. pesach - prechod), Slávnosť východu z Egypta, sa začínala sláviť 15. nisana (prvý židovský mesiac; cca marec/apríl). Letnice sa slávili na 50. deň po Pasche (po 7 týždňoch); bola to slávnosť prvej žatvy (*Ex* 23, 16). Od 2. stor. dostal tento sviatok gr. meno Pentekostes - Päťdesiaty deň. Sviatok stánkov bol radostný jesenný dožinkový sviatok; počas neho si Izrael pripomínal Božiu starostlivosť počas cesty púšťou, keď ľud býval v stanoch.

Kresťania premenovali Paschu na „Veľkú noc“ a Letnice na „Turíce“ (meno vzniklo od slova „tur“ – hovädzí dobytok; staroslovanské božstvo plodnosti, symbol sily jarnej prírody) alebo na „Zoslanie Ducha Svätého“. Zároveň sa Turíce (pôvodne dožinková slávnosť) zmenili na slávnosť zviditeľnenia Cirkvi. Zoslaný Duch totiž primäl apoštolov smelo ohlasovať Evanjelium.

Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov

Ježiš predpovedal, že tí, ktorí uveria „budú hovoriť novými jazykmi“, por. *Mk* 16, 17-18. Na Turíce sa tak stalo. „Všetkých naplnil Duch Svätý a začali hovoriť inými jazykmi, ako im Duch dával hovoriť... Židia aj prozelyti, Kréťania i Arabi: počujeme ich vo svojich jazykoch hovoriť o veľkých Božích skutkoch“ (*Sk* 2, 4. 11).

Ani na základe udalosti ani na základe biblického textu nejde o schopnosť „hovoriť cudzími jazykmi“ v dnešnom zmysle slova. Vtedajšie reakcie poslucháčov podali vysvetlenie: jedni chápali, iní nechápali; jedni ich obdivovali, iní sa im smiali, že majú vypité. Gr. slovo „heteros“ znamená „iný druh“, „iná forma“. Apoštoli po zoslaní Ducha Svätého hovorili inak, ako predtým či ako potom (Zenon Ziólkowski). „Novému jazyku“, ich novému hovoreniu porozumeli iba tí, ktorým nebol cudzí jazyk viery a obsah *Písma*.

Stála prítomnosť (pôsobenie) Ducha Svätého v Cirkvi

V tomto článku sa nepojednáva o stvoriteľskej prítomnosti Boha – Ducha Svätého vo svete. Tu ide o spasiteľskú prítomnosť – o posväcovanie sveta.

Oddelené pojednávania – raz o prítomnosti Krista v Cirkvi a potom o prítomnosti Ducha Svätého v Cirkvi (v podstate ide o jeden Boží zásah) – je odôvodnené trojičným a pedagogickým aspektom.

Boh Otec posielal na svet svojho Syna aj svojho Ducha Svätého. Aj Ježiš Kristus zosiela na svet svojho Ducha, tohto istého Ducha Svätého ako Otec. Posväcovanie Kristových nasledovníkov, ktoré začalo na Turíce, pokračuje neustálym účinkovaním Ducha Svätého vo svete, v Cirkvi a najmä v dušiach ospravedlnených ľudí.

Sväté písmo

Zmŕtvychvstalý nabádal apoštolov, aby prijali Ducha Svätého (por. *Jn* 20, 19-22). Tak, ako bolo celé jeho vykupiteľské dielo vykonané pomocou Ducha Svätého, tak aj spása každého jednotlivca bude možná len pomocou toho istého Ducha.

Sk 2, 4: „Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Exegéza: Na prvé Turíce sa verejne začalo obdobie Kristovej Cirkvi, ktorá bude trvať do konca sveta (por. *Mt* 16, 18; *Dominum et Vivificantem* 25).

Zjv 2, 11: „Kto má uši, nech počúva, čo Duch hovorí cirkvám.“ Por. *Jn* 3, 8; *Rim* 5, 5.

2 Kor 3, 17-18: „Pán je Duch; a kde je Pánov Duch, tam je sloboda. A my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.“ Por. *Tít* 3, 5-7; *2 Tim* 1, 14.

1 Jn 4, 12-13: „Boha nikto nikdy nevidel; ale keď sa milujeme navzájom, Boh ostáva v nás a jeho láska v nás je dokonalá. A že ostávame v ňom a on v nás, poznávame podľa toho, že nám dal zo svojho Ducha.“

Tradícia

Dlhé a krvavé prenasledovanie umožnilo už v staroveku spozorovať mocnú prítomnosť Ducha Svätého v Cirkvi.

Irenej (+202): „Kde je Duch, tam je Cirkev“ (*Adversus haereses* III., 24, 1).

Novacián (+258): „Učeníci sa posmievali mocným tohto sveta a ich mučeniu..., pretože niesli v sebe dary, ktoré len tento Duch odovzdáva a udeľuje Kristovej Cirkvi, svojej neveste, ako drahocenný šperk. Tak vedie Pánovu Cirkev v každom ohľade a vo všetkých smeroch k najvyššej dokonalosti“ (*De Trinitate* 2/II., 29).

Hilár (+367): „Jeden je Stvoriteľ všetkého. Jeden je totiž Boh Otec, z ktorého je všetko. Jeden je aj Jednorodný, náš Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko. A jeden je aj Duch, dar vo všetkom“ (*De Trinitate* II., 1, 33).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Prečo (Pán) nazval milosť Ducha vodou? Preto, že od vody všetko závisí; že voda je tvorkyňou rastlín i živočíchov; že voda padá z neba v podobe dažďa; že padá vždy tým istým spôsobom a v tej istej podobe, ale má mnohotvárne účinky... Ved' dažď sa nemení, či padá tu alebo tam, ale prispôsobuje sa stavbe tých, čo ho prijímajú, a v každom vytvára to, čo potrebuje. Takisto aj Duch Svätý. Je jeden, má jednu podobu, je nerozdielny, a predsa rozdeľuje milosť každému, ako chce“ (*Catecheses illuminandorum* 17, 12; *De Spiritu Sancto* I., 11).

Bazil Veľký (+379): „(Duch) je celý v každom jednotlivcovi a je celý všade. Tak sa rozdeľuje, že sám tým netrpí... Je u každého, kto je schopný prijať ho, akoby bol iba u neho, a predsa všetkým vlieva dostatočnú a úplnú milosť“ (*De Spiritu Sancto* 9).

Otom bola známa aj pravda o prebývaní Ducha Svätého v jednotlivcoch. Každý prípad vernosti a mučeníctva bol dôkazom prítomnosti Ducha v človekovi. Preto mučeníkov i vyznávačov volali „nositelia Ducha“, „Pneumato-foroi“ (Josef Zvěřina, +1990).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) spresnil teologickú terminológiu: osoba Ducha Svätého je **poslaná** vtedy, keď je v niečom novým spôsobom (napr. vo svete, v celom kozme); osoba Ducha Svätého je **daná** vtedy, keď ju niekto má (tzv. všeobecná prítomnosť vo svete, v celom kozme); osoba Ducha Svätého **prebýva** (tzv. špeciálna prítomnosť, pôsobenie), keď ju prijala rozumná bytosť (por. *Theologická summa* I., 43, 3).

Posväcujúca prítomnosť Ducha Svätého vo svete je aj historická, no je najmä transcendentná. Konanie Ducha možno vidieť: napr. ľudsky ťažko vysvetliteľné víťazstvá pravdy, dobra, spravodlivosti, duchovnej krásy... Zároveň konanie Ducha ostáva transcendentné – nadprirodzené menenie, „vylepšovanie“ sveta a najmä človeka. Prebývanie (pôsobenie) Ducha treba vidieť v týchto dvoch rovinách. Konanie Ducha Svätého je samo o sebe predmetom viery.

Zoslaný Duch Svätý sprítomňuje v Cirkvi všetkých čias a všetkých miest jediné Zjavenie, ktoré priniesol Kristus ľuďom, a to tým, že ho robí živým a účinným v ľudstve ako celku i v duši každého (por. *Tertio millennio adveniente* 44). Zoslanie Ducha Svätého dokonáva Kristovo vykupiteľské dielo v priestore a v čase.

Žiaden človek nemá schopnosť dať život sám sebe. Platí to v prirodzenej i nadprirodzenej oblasti. Uzavretosť a egoizmus človeka neumožňuje darovať život. Ale otvorenosť voči Bohu, ktorý je Život (*Jn* 14, 6), znamená prijať Ducha Ježišovho, Ducha Svätého – a tak nadprirodzene žiť.

Magistérium

Materiálna dogma: „Duch Svätý – ktorého Kristus rozlieva do svojich údov – buduje, oživuje a posväcuje Cirkev.“

Por. *Rim* 8, 26-27; Nicejsko-carohradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150; por. aj *KKC* 747.

Cirkev je viditeľným znakom spoločenstva Najsvätejšej Trojice a ľudí. Stále pôsobenie Ducha bolo Cirkvi prislúbené (por. *Jn* 14, 15-26; 16, 5-15) a uskutočňuje sa. Cirkev je znakom zjavenia – a tým aj jestvovania – Ducha Svätého vo svete (Anton Hlinka, +2011).

Istá náuka: „Cirkev je chrám Ducha Svätého.“

Por. *Rim* 8, 11; *Jn* 17, 6n; *KKC* 737.

Duch Svätý v Cirkvi ako v chráme, „zjednocujúco“ – čiže spasiteľne, koná. Bez Ducha by Cirkev bola obyčajnou ľudskou spoločnosťou. Duch Svätý účinkuje nielen cez ordinovaných služobníkov, ale cez všetkých členov Cirkvi. Pôsobenie Ducha sa zviditeľňuje v ľudskom svedectve, najmä cez tých, ktorí ochotne spolupracujú.

Dogma: „Duch Svätý prebýva v duši svätého človeka.“

Por. *Rim* 8, 23; *Jn* 15, 5n; *Gaudium et spes* 10; Pápež Pius V. (1565-1572) v r. 1567 odsúdil náuku Michala Baya (+1589), ktorá dôvod zásluhy u svätého človeka znížila len na poslušnosť voči Božiemu zákonu. Pápež zdôraznil (por. *DH* 1915), že v ospravedlnenej duši ide o podstatne viac: o stvorenú milosť a najmä o nestvorený dar – Boha, Ducha Svätého, tretiu božskú osobu.

Dogma: „Duch Svätý prebýva vo svete.“

Por. *Mk* 16, 15; *1 Tim* 2, 4; Druhý carohradský (5. všeobecný) koncil v r. 553 vyznal pravdu o univerzálnom prebývaní Ducha Svätého vo všetkom slovami: „Pretože je jeden Boh a Otec, z ktorého je všetko, jeden Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko a jeden Duch Svätý, v ktorom je všetko“ (*DH* 421).

Podstatné úlohy Ducha Svätého

Zoslaný Boží Duch má dve podstatné úlohy. Hlavnou úlohou je **svedčiť o Kristovi**: „Keď zostúpi na vás Duch Svätý, dostanete silu a budete mi svedkami... až po samý kraj zeme“ (*Sk* 1, 8). Por. aj *Lk* 24, 47-48; *Jn* 16, 12-13.

Druhou úlohou Ducha Svätého je **budovať jednotu**: „Veď my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom“ (*1 Kor* 12, 13). Por. aj *Jn* 14, 16-18; *Sk* 2, 4; *2 Kor* 3, 6.

Zoslaný Duch buduje: - jednotu tvorov s Bohom (dáva im nadprirodzený duchovný život); - jednotu medzi ľuďmi navzájom. Duch Svätý je princípom jednoty Cirkvi a tiež, v reálnom zmysle, je jej vládca (por. *Rim* 15, 13; *Ef* 4, 12).

Duch Svätý zjednocuje ľudí dvoma spôsobmi: - pobáda Cirkev smerom von, aby zahrnula do svojej jednoty stále väčší počet ľudí; - pobáda Cirkev smerom dovnútra, aby upevňovala dosiahnutú jednotu; tak je Cirkev katolícka – zjednocujúca (uni-versum). Ak sa nejaké spoločenstvo venuje „malým perspektívam“ a nemá na zreteli problémy ľudstva i Cirkvi, nie je kresťanské.

Niektorí teológovia 20. stor. (napr. Yves Congar, +1980) videli pôsobenie Ducha Svätého ako materskú úlohu: rodí nového človeka (*Jn* 3, 7-8; *Rim* 8, 9); učí pravde a prvým nadprirodzeným krokom (*Jn* 14, 26; *1 Kor* 2, 10-12); umožňuje duchovne hovoriť a konať (*Sk* 2, 4; *Gal* 4, 6); miluje a privádza k láske (*Flp* 2, 1-4; *1 Jn* 4, 12-13); uvádza do kresťanského života a do večnej blaženosti (*Mt* 4, 1; *Jn* 3, 5). Prirovnanie Ducha k matke je čiastočne správne, ak sa na Boha nepozera z uhla rozdielnosti pohlaví a ak sa tretej božskej osobe nedáva výhradne ženský osobný profil. Volat' tretiu božskú osobu Matka, alebo Božská Matka, neobstojí. Dôvody „za“ (napr.: hebr. ruah je ženského rodu; materská úloha Ducha Svätého v dejinách spásy; Duch je Oživovateľ) sú irelevantné.

Hieronym (+420) k tomu výstižne dodal: „Duch je v hebrejčine ženského rodu, v gréčtine stredného rodu, v latinčine mužského rodu. Je to preto, aby sme vedeli, že Duch nemá nijaký rod; v Bohu niet nijakého pohlavia“ (*In Isaiam* XI., 40, 9-11).

Bohu a božským osobám nemožno pripísať žiadnu pohlavnosť (*KKC* 239). Hoci je Duch silou celého kresťanského života, predsa nemôže byť charakterizovaný len materskými (či len otcovskými) črtami. Duchu patria všetky krásne a dobré ľudské vlastnosti – ženské i mužské.

Univerzálne pôsobenie Kristovho Ducha

Hoci sa Duch Svätý prejavuje najmä v Cirkvi a v jej členoch (por. *Rim* 8, 9n; *Jn* 17, 6n), jeho prítomnosť a pôsobenie je univerzálne, por. *Mk* 16, 15; *I Tim* 2, 4. Cirkev na Druhom vatikánskom koncile viackrát zdôraznila pôsobenie Ducha Svätého „mimo“ viditeľného tela Cirkvi. Konštitúcia *Gaudium et spes* (22): „Duch Svätý neprebýva len v tých, čo veria v Krista, ale vo všetkých ľuďoch dobrej vôle.“ Por. aj konštit. *Lumen gentium* 16; enc. *Dominum et Vivificantem* 53 a enc. *Redemptoris missio* 28-29.

Prebývanie Ducha Svätého vo svete je anticipáciou Kristovej parúzialnej slávy.

Parúzia

Koniec sveta, totálne oslávenie Krista, sa uskutoční v parúzii. „Parúzia“ je gr. slovo a znamená slávnostný vstup panovníka do mesta. Plné oslávenie Krista pred svetom „slávou, ktorú mal Ježiš u Otca skôr, ako bol svet“ (*Jn* 17, 5) bude zavŕšené Kristovou triumfálnou parúziou.

Sväté písmo

Dan 7, 13-14: „Videl som v nočnom videní a hľa, v oblakoch neba prichádzal ktosi ako Syn človeka; prišiel až k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná vláda a kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia; jeho vláda je vláda večná, ktorá nezaniká, a jeho kráľovstvo, ktoré nezahynie.“ Por. aj *Iz* 52, 6; *Joel* 2, 1.

Mt 16, 28: „Veru hovorím vám: Niektorí z tých, čo tu stoja, neokúsia smrť, kým neuvidia Syna človeka, ako prichádza vo svojom kráľovstve.“

Mt 25, 31-32: „Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním sa zhromaždia všetky národy...“ Por. *Sk* 1, 9-12; 2, 19-21; 3, 21; 2 *Pt* 3, 12-13. Exegéza: Vtedy nadíde čas obnovy všetkého – ľudstva i sveta.

I Kor 4, 5: „Preto nesúďte nič predčasne, kým nepríde Pán. On osvetlí, čo je skryté v tme, a vyjaví úmysly srdc.“ Por. *I Kor* 11, 26; *I Sol* 5, 2. 23; 4, 16.

Zjv 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci.“

Zjv 22, 12: „Hľa, prídem čoskoro a moja odplata so mnou.“ Por. *Zjv* 20, 1-7; 22, 17. 20.

I Tim 6, 14-15: „Zachovaj prikázanie bez poškvrny a bez úhony až do príchodu nášho Pána Ježiša Krista, ktorého v pravom čase ukáže blahoslavený a jediný vládca, Kráľ kráľov a Pán pánov.“

Tradícia

Náuka o Kristovej slávnej parúzii patrila od počiatku k pokladu kresťanskej viery.

Didaché (c. r. 100): „Nech príde (tvoje kráľovstvo Pane) a pomíne tento svet“ (10, 6). „Potom sa zjavia znamenia pravdy. Prvé znamenie bude otvorené nebo, ďalším znamením bude zvuk poľnice a tretím bude vzkriesenie mŕtvych. Nie však všetkých, ale ako bolo povedané: Príde Pán a s ním všetci svätí. Potom svet uvidí Pána prichádzajúceho na nebeských oblakoch“ (16, 6-8).

Quadratus (+ po r. 125): „Boh, ktorý poslal svojho Syna ako vykupiteľa, pošle ho opäť ako sudcu“ (por. *List Diognetovi* VII, 4-6).

Cyprián (+258): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De Dominica oratione* 19).

Efrém Sýrsky (+373): „(Kristus) povedal, že príde, ale nepovedal kedy, a tak ho vrúcne očakávajú pokolenia všetkých čias“ (*Commentarius in Diatessaron* 18, 15; *Diatessaron*, životopis Krista Pána na základe štyroch evanjelií, napísal heretik Tacián, + po r. 172).

Cyril Jeruzalemský (+386): „U nášho Pána Ježiša Krista je väčšinou všetko dvojité. Dvojité narodenie: jedno z Boha pred vekmi, druhé z Panny v plnosti času. Dvojitý príchod: jeden skrytý ako rosa na rúne, druhý slávny, totiž ten budúci“ (*Catecheses illuminandorum* 16, 1).

Chiliazmus

Chiliazmus (gr. chilioi - tisíc; alebo aj milenarizmus, lat. mille - tisíc) bolo staroveké bludné učenie židokresťanov (2. až 4. stor.), podľa ktorého Kristus vzkriesi najprv spravodlivých (**tzv. prvé vzkriesenie**) a tí budú s ním panovať tisíc rokov. Podľa „jemného chiliazmu“ budú prežívať duchovné radosti, podľa „hrubého chiliazmu“ budú prežívať aj telesné radosti. Až po tejto pozemskej predzvesti neba bude všeobecný koniec, **tzv. druhé vzkriesenie**.

Chiliazmus sa zrodil z nesprávneho výkladu textu *Zjv* 20, 1-7, najmä slov 5. verša: „Ostatní mŕtvi neožili, kým sa nedovŕšilo tisíc rokov.“ Niektorí západní otcovia, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Hypolit Rímsky (+235), Lactantius (+ po r. 317), mladý Augustín (+430), text chápali doslovné. Tento názor však v Cirkvi nikdy nezovšeobecnel. Chiliazmus odmietali východní otcovia aj viacerí západní.

Chiliazmus v 4. stor. zanikol. V 12. stor. ho obnovil opát Joachim z Fiore (1130-1202), ktorý spomínaný text (*Zjv* 20, 5) vysvetľoval svojším spôsobom a – pretože Boh je Trojjediný – učil o troch kráľovstvách:

1. Starozákonné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Otca.
2. Novozákonné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Syna.
3. Tisícročné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Duchu Svätého; jeho začiatok mal prísť v r. 1260.

Správna interpretácia textu (*Zjv* 20) nie je ľahká. Všeobecná náuka (vypracoval ju Augustín), ktorá prihliada na aj iné novozákonné miesta, však učí, že „tisícročné kráľovstvo“ symbolicky označuje trvanie Cirkvi. Katolícky biblista Heinz Giesen ponúkol čisto eschatologické vysvetlenie. Tisícročné kráľovstvo nie je časový údaj, ale len teologická kvalifikácia. Preto „prvé vzkriesenie“ bude to všeobecné pri Kristovej parúzii. Katolícky dogmatik Medard Kehl zas tvrdil, že tisícročné kráľovstvo je sviatostná prítomnosť Krista na zemi.

V 20. stor. oživila náuku o chiliazme Vassula Rydenová zo Švajčiarska, grécko-pravoslávna vizionárka nar. r. 1942 v Egypte, odvolávajúc sa na svoje súkromné zjavenia (strážny anjel Daniel, za ktorým sa skrýval sám Ježiš). Kongregácia pre náuku viery jej spisy r. 1995, 2004 a 2007 opakovane odmietla. Ekumenický patriarchát Konštantinopolu ju 16.3.2011 exkomunikoval.

Rozumová úvaha

Bohočlovek, Kristus Pán, je zmyslom celých dejín – Prvý a Posledný, Počiatok a Koniec. On je Pánom všetkých vekov, je Pánom minulosti, prítomnosti i budúcnosti sveta.

Prvé spoločenstvo veriacich žilo v blízkom očakávaní Kristovej parúzie. Základom očakávania bol fakt jeho zmŕtvychvstania – Pán vstal, vstaneme čoskoro aj my! Prvej rodine veriacich nemožno zazlievať, že často opakovala otázku „kedy?“ Cirkev sa nikdy oficiálne nevyjadrila o (presnom) čase parúzie.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že parúzia bude kvôli svojej závažnosti a kvôli dôstojnosti Sudcu sprevádzaná znameniami. Tie sa však nebudú dať ľahko rozpoznať (por. *Theologická summa* IV., 73, 1).

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus príde na konci čias.“

Por. *Mt* 25, 31-32; Najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-75.

Čím ďalej sa žije od historického Krista, tým bližšie sa žije k objaveniu Krista viery (Jozef Ratzinger). Nevedno, kedy bude koniec čias a kedy triumfálne príde Kristus – Víťaz ako posledný Adam a skončí tento svet (por. *Gaudium et spes* 39).

Prvý Adam, prvý človek, je pôvodcom prirodzeného života. Druhý Adam, Ježiš Kristus, sprostredkoval ľudstvu Boží život. Tretí Adam, čiže eschatický Adam – Triumfálny Kristus, vzkriesi všetkých, oslávi vyvolených a dá im večný život, por. *1 Kor 15, 45n*.

Materiálna dogma: „Kresťanský poriadok spásy nikdy nepominie a pred parúziou už nemožno očakávať nijaké nové verejné zjavenie.“

Por. *1 Tim 6, 14-15; Zjv 1, 17; Najstaršie vierovyznania, por. DH 1-76; Verbum Domini 14.*

Boh Otec poslal svojho jednorodeného Syna (*Jn 1, 14*) a iného už nemá. Kto by žiadal od Boha nové zjavenie, konal by nerozumne a urážal by tým Boha (por. exhort. *Verbum Domini 14*).

Istá náuka: „Pred parúziou Cirkev musí prejsť skúškou.“

Por. *Mt 24, 11; KKC 675, 769.*

Skúškou (por. *Mt 24, 4n; 1 Sol 5, 2n; Lk 18, 8*) bude veľký podvod antikrista, t.j. určitého pseudomesianizmu (por. *Gaudium et spes 20-21*). Hoci pred koncom sveta nastane veľký globálny boj, netreba klesať na mysl. Popri veľkej diablovej zlobe je vo svete aj (väčšie a mocnejšie) pôsobenie Božie. Diabol predsa stojí na piesku (*Zjv 12, 18*).

Istá náuka: „Parúzia bude definitívny koniec sveta v tej podobe, ktorú poznáme.“

Por. *Sk 3, 21; 2 Pt 3, 12-13; Pius XII., r. 1944, DH 3839; Lumen gentium 48.*

Na konci sveta vyhlási Boh svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu. Posledný súd zjaví, že Božia spravodlivosť víťazí nad každou nespravodlivosťou, ktorej sa dopustili stvorenia a že Božia láska je silnejšia ako smrť.

Znamená parúzie

Znamená parúzie sú biblické, ale sú príliš všeobecné, lebo sú symbolické (Ján Pavol II.): vyjadrujú nestálosť sveta a zvrchovanú moc Krista. Tvoria tri kategórie (por. *KKC 674-677*):

1. Uznávanie Mesiáša celým Izraelom (por. *Rim 11, 26; Mt 23, 19*). Vstup plného počtu Židov do mesiášskej spásy po plnom počte pohanov umožní Božiemu ľudu dosiahnuť Kristovu plnosť.
2. Posledná skúška bude v podobe podvodného náboženstva, ktoré prinesie ľuďom zdanlivé riešenie ich problémov za cenu odpadu od pravdy (por. *2 Jn 7; 1 Jn 2, 18. 22; 2 Sol 2, 4 – 12*).
3. Veľké prírodné katastrofy: zemetrasenie, hlad, mor, úkazy na oblohe, požiar (por. *Mk 13, 24-26; Lk 21, 10-12; 2 Pt 3, 10-13*). Rozsah týchto katastrof je neznámy.

Veda pripúšťa fyzický koniec nášho ohraničeného vesmíru: vyhasnutie Slnka, strata Mesiaca, ničivá svetová atómová vojna, vesmírna katastrofa, atď. Toto môže (ale nemusí) byť pozadím teologického konca sveta. Koniec sa neuskutoční ani dejinným triumfom Cirkvi na spôsob nejakého vzostupného pokroku, ale víťazstvom Boha nad posledným náporom zla (por. *KKC 677*).

Teologicky bezcenné je tvrdenie niektorých spisovateľov, že kľúčom k určeniu času parúzie je história stvorenia sveta podľa *Knihy Genezis*, t.j. „za šesť dní“: Deň je 1000 rokov; svet teda musí trvať 6000 rokov a potom bude koniec; na začiatku siedmeho tisícročia príde Kristus, ujme sa vlády, odsúdi bezbožných a premení Slnko, Mesiac i hviezdy, por. *Barnabášov list (7, 15)* a *Institutiones divinae (7, 14)* od Lactantia (+ po r. 317).

(Ne)známa parúzia

Eschatologický príchod Krista sa môže uskutočniť v ktorúkoľvek chvíľu. Apoštoli sa pýtali Pána, kedy bude koniec? Ježiš neodhalil toto tajomstvo.

Nik okrem Boha nevie, kedy nastane zhodnotenie celého sveta. Ježišove prorocké výroky teda neprežrádzali „kedy“, ony mali pedagogický význam. Napr.: „Nebudete hotoví s izraelskými mesiami, kým nepríde Syn človeka“ (*Mt 10, 23*); išlo o zdôraznenie vážnosti situácie a volania po obrátení. Podobne aj výroky: „Nepominie sa toto pokolenie, kým sa toto všetko nestane“ (*Mk 13, 30*). Výraz „toto pokolenie“ je aj židovský národ aj terminus technicus (ľudia odmietajúci pokánie v ktoromkoľvek čase).

Inokedy Ježiš poukazoval na poslednú etapu dejín spásy, napr.: „Niektorí z tých, čo tu stoja, neokúsia smrť, kým neuvidia Syna človeka, ako prichádza vo svojom kráľovstve“ (Mt 16, 28). Ježišovo zmŕtvychvstanie už bolo „príchodom jeho kráľovstva s mocou“, lebo bola premožená smrť; hoci mu ešte chýba kozmická dimenzia (a v nej aj vzkriesenie zosnulých).

Ježiš Kristus – Pán časov

V tragických chvíľach a pri rozbužení nejakého zla sa nástojčivo vynorí otázka, kto svetu naozaj vládne. Katolícka cirkev je istá, že Pánom všetkého je Kristus Pán.

Sväté písmo

Zjavenie sa začína i končí časovým údajom: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ a „Áno, prídem čoskoro“ (Gn 1, 1; Zjv 22, 20). Písmo chápe Boha časovo, chápe ho v jeho zásahoch na zemi, ktoré pretvárajú dejiny sveta na sväté dejiny (por. Dan 7, 13-14; 1 Tim 1, 17). Zjavenie nepredstavuje Boha abstraktne, ako o Bohu zmýšľali napr. grécki filozofi Platón (+347 pr. Kr.) či Aristoteles (+322 pr. Kr.).

Ježiš Kristus a stvorenie

Akt stvorenia znamená absolútny začiatok všetkého. Počínajúc ním (nie pred ním alebo mimo neho) každé trvanie patrí do poriadku stvorených vecí. Pán Boh stvoril (a neustále tvorí – creatio continua evolutiva) svet svojím Slovom. Boh skrze Krista a pre Krista stvoril celý svet. Jn 1, 1-3: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.“

Ježiš Kristus a vtelenie

Ježišovo vtelenie predstavuje ešte väčší zásah do sveta ako samo stvorenie. Plnosť času sa stotožňuje s tajomstvom vtelenia Slova (por. Jn 1, 14; Gal 4, 4). Vďaka Slovu, ktoré obnovuje poriadok sveta, sa stvorenie „stáva kozmosom“, to jest usporiadaným vesmírom. Jn 1, 14: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami.“

Ježiš Kristus a vykúpenie

Obnova poriadku sveta sa nazýva vykúpenie. Boh Otec si predsavzal v Kristovi ako v hlave zjednotiť všetko (por. Ef 1, 10); on je jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi (por. 1 Tim 2, 5; Sk 4, 12). Prítomnosť Ducha Svätého, ktorý neustále pôsobí v Cirkvi – či už sviatostne, predovšetkým cez birmovanie (por. Sk 8, 14-17) alebo pomocou chariziem (por. 1 Kor 12, 1-11) – prezrádza, že Kristus buduje Božie kráľovstvo v priebehu dejín.

Gal 3, 13: „Kristus nás vykúpil spod kliatby zákona tým, že sa za nás stal kliatbou.“

Ježiš Kristus a parúzia

Cirkev upiera svoj zrak do budúcnosti a očakáva druhý slávny Kristov príchod. Jeho príchodom bude Božie kráľovstvo celkom dokončené „s mocou a veľkou slávou“ (Lk 21, 27). To bude Ježišova „posledná hodina“, ktorú teraz anticipuje v Eucharistii, v ktorej stále „prichádza“.

Zjv 22, 12: „Hľa, prídem čoskoro a moja odplata so mnou.“ Por. Zjv 20, 1-7; 22, 17. 20.

Dôsledok Kristovho vplyvu – panstvo a vláda

Boh postupne vkladá svoje stvorenia do časopriestoru (akt stvorenia stále trvá), ktorý prijíma konkrétneho človeka (ľudí). Čas je mierou „tohto“ zemského trvania. Najprv bolo kozmické trvanie, ktoré pripravilo príchod človeka; potom začalo historické trvanie.

Zjv 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci.“ Por. Rim 14, 9; Flp 2, 11.

Čas – ako Božie dielo – slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a do ktorého zásadným spôsobom vstúpil Boh – druhá božská osoba, Vykupiteľ. Tak bolo celé stvorenie novým spôsobom „podriadené“ jeho vplyvu a vláde.

Tradícia

Klement Rímsky (+101): „Žezlo Božej velebnosti, náš Pán Ježiš Kristus sa neobjavil s pyšnou a honosnou nádherou, hoci by tak mohol, ale v pokore“ (*List Korint'anom* 16, 2).

Justín (+165): „Z dreva kríža vládnucci Pán je Kristus Kráľ“ (*Apologia* 1, 41).

Cyriľ Jeruzalemský (+386): „Život vo svojej podstate a pravde je Otec, ktorý skrze Syna v Duchu Svätom vylieva na všetkých ako z prameňa nebeské dary. Z jeho láskavosti sú aj nám ľuďom naozaj prisľúbené dobrá večného života“ (*Catecheses illuminandorum* 18, 29).

Augustín (+430): „Ja, vraví Kristus, keď budem pozdvihnutý od zeme, všetko pritiahnem k sebe... Nepovedal však všetkých, ale všetko, lebo nie všetci chcú uveriť“ (*2 Sol* 3, 2). Teda to nevzťahoval k celku ľudí, ale k plnosti stvorenia; to jest ducha a dušu a telo, aj to, čím chápeme, aj to, čím žijeme, aj to, čím sme viditeľní a hmatateľní“ (*In Ioannis Evangelium tractatus* 52, 11).

Ján Damaský (+750): „Výrazom pravica Otca označujeme Božiu česť a slávu, v ktorej Boží Syn jestvoval pred všetkými vekmi ako Boh a jednej podstaty s Otcom a v ktorej, keď sa v posledných časoch stal človekom, sedí aj s telom po tom, ako jeho telo bolo skutočne prijaté do tej istej slávy“ (*De fide orthodoxa* 4, 2).

Rozumová úvaha

Tretia etapa dejín spásy trvá 2000 rokov a Božie kráľovstvo rastie ako horčičné zrnko (por. *Mt* 13, 31-32). Konečná obnova sveta („večnosť“) je už neodvolateľne stanovená a určitým spôsobom sa teraz anticipuje.

Celé stvorenie má dôvod i svoj pôvod v Kristovi a v Kristovi, „Pánovi časov“, nachádza svoje nadprirodzené zavŕšenie – večný život. **Večný život je stav** (situácia), v ktorom je Boh všetko vo všetkom, por. *I Kor* 15, 28; *KKC* 1326; exhort. *Sacramentum caritatis* 11. Kristus však, ako Boh, ostáva – vzhľadom na toto svoje kozmické i historické konanie vo svete – transcendentný.

Človek žije v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebr. slovo ólam - vek (večnosť, svet), znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

„Večnosť“ nie je nekonečne dlhý rad časových úsekov, ale je to spôsob v čase uskutočnenej duchovnosti a slobody (Karl Rahner, +1984).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že večnosť a čas nie sú miery toho istého druhu (čas je mierou ohraničeného druhu); večnosť a čas sú podstatne odlišné veličiny (por. *Theologická summa* I., 10, 4); večnosť je nekonečné, celé a dokonalé vlastnenie života (por. *Theologická summa* I., 10, 1); večnosť sa vzťahuje len na Boha, lebo len on je „Bytie“, on „Je“ – a tak Boh je „Večnosť“ (por. *Theologická summa* I., 13, 11; 10, 2, 3).

Panstvo Krista, pravého Boha a človeka, nad časom a svetom možno badať v neľahkom putovaní jeho Cirkvi. Kristova „Cirkev napreduje vo svojom putovaní, prenasledovaná svetom a potešovaná Bohom, hlásajúc Pánov kríž a jeho smrť, kým on sám nepríde (por. *I Kor* 11, 26). A sila vzkrieseného Pána ju posilňuje, aby trpezlivosťou a láskou premáhala svoje vnútorné i vonkajšie trápenia a ťažkosti a aby verne, i keď zatiaľ nedokonale zjavovala svetu jeho tajomstvo, kým sa na konci časov nezjaví v plnom svetle“ (konštit. *Lumen gentium* 8; por. konštit. *Gaudium es spes* 76).

Magistérium

Dogma: „Svet je stvorený na Božiu slávu.“

Por. *Kol* 1, 16; *Jn* 12, 28; *Ef* 1, 5-6; *Ž* 19, 2; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

Iba trojičná teológia môže vysvetliť subjektívny (čiže Boží) dôvod stvorenia sveta. Podľa nej Boh Otec stvoril svet k oslave svojho Syna (por. *Ef* 1, 9-10). Skrze Syna bol svet stvorený, aby bol oslávený Otec (por. *I Kor* 15, 24. 28). A Boh Duch Svätý je ten, ktorý postupne plní tento plán stvorenia (por. *Jn* 16, 13-15).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Sk* 1, 9; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, *DH* 16; Apoštolské vierovyznanie, *DH* 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil utrpením (por. *Ef* 1, 22). Ježiš raz a navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne „prihovára“ za ľudstvo a zosiela naň Ducha Svätého (por. *KKC* 667).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš je pánom všetkého – je Pán časov.“

Por. *Zjv* 1, 8; Ježiš Kristus – Boh, je absolútny Pán všetkého. Človek (i všetko stvorenie) žije v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebrejské slovo „ólam“, ktoré je viacvýznamové (vek, večnosť, svet) znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

Čas je Božie dielo. Čas slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a v ktorých hrá kľúčovú úlohu Ježiš Kristus: - ako Stvoriteľ, - ako Vtelený, - ako (permanentný) Vykupiteľ, - ako Završiteľ. Kvôli tejto podstatnej a viacnásobne rozvrstvenej úlohe je Kristus par excellence „Pánom času“.

V ňom vznikli a nachádzajú dejiny človeka – i celého stvorenia – nadprirodzené završenie. Avšak on, ako Boh, ostáva vzhľadom na toto kozmické i historické trvanie transcendentný.

Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje

Eschatologizmus (z gr. eschatos - posledný) je teologický prúd, ktorý učí, že Božie kráľovstvo a materiálny svet – čiže náboženský život a bežná ľudská činnosť – si navzájom prekládajú (napr. Yves Congar, +1995; Jean Daniélou, +1947; Charles Journet, +1975). Eschatologizmus (tzv. pietistická cesta) kladie dôraz na večnosť, napr. *Flp* 3, 20: „Veď naša vlasť je v nebi.“ Por. aj *Lk* 9, 23n; *Hebr* 11, 13n; *Kol* 3, 1 a i.

Inkarnacionizmus (z lat. incarnatio - vtelenie) je teologický prúd, ktorý kladie dôraz na kresťanskú prítomnosť vo svete a na úlohu svet pretvárať (tzv. „časná verzia kresťanstva“), napr. *Mt* 5, 14. 16: „Vy ste svetlo sveta. Mesto postavené na návrší sa nedá ukryť... Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach.“ Por. aj *Jn* 1, 12; *Mt* 13, 33 a i.

Oba teologické prúdy predstavujú extrémne postoje kresťanského života. Správny kresťanský život predstavuje rovnováhu oboch (Bohom zjavených) princípov, por. *Flp* 1, 21-24: „Veď pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk. Ale ak žiť v tele znamená pre mňa plodnú prácu, neviem, čo si vyvoliť. Oboje na mňa dolieha: túžim zomrieť a byť s Kristom, a to by bolo oveľa lepšie, ale zostať v tele je zasa potrebnšie pre vás.“

Teológovia (Cipriano Vagaggini, +1999; Česlav Stanislav Bartnik; Mirosław Kowaczyk) hovoria o rovnováhe a o tzv. chalcedónskom princípe (prítomnosť dvoch prirodzeností v Kristovej osobe) v kresťanskom živote. Je isté, že nič neosoží človeku, keby získal aj celý svet, ale seba by zahubil (por. *Lk* 9, 25). Avšak očakávanie blaženej budúcnosti, musí podnecovať k zvelaďovaniu tejto zeme, na ktorej rastie tajomné Kristovo telo – Cirkvi. A tak, hoci treba starostlivo rozlišovať medzi pozemským pokrokom a vzrastom Božieho kráľovstva, predsa pozemský pokrok má veľký význam pre Božie kráľovstvo, nakoľko môže lepšie usporiadať ľudskú spoločnosť (por. konštit. *Gaudium et spes* 39).

Teológia času – prvotný význam času

Sväté písmo úspešne spája ideu Božej transcendencie s istotou, že Boh robí zásahy do dejín a je jediným Pánom času. Preto je čas (história, dejiny sveta) pravou Božou knihou. Kniha Božích znamení je priestor, v ktorom možno nájsť zjavujúceho a konajúceho Boha (por. *DH* 3004). Umenie „čítať“ v tejto knihe (aktuálne, presne, „medzi riadkami“, „zašifrované state“) je úlohou i výsadou múdreho človeka (por. *KKC* 44, 1706). Božie zjavenie čas nezbožšťuje (gr. boh Chronos), ani mu neodopiera význam (ako to robí islam).

Čas – jeho tiene a jeho nádeje

Môže nejaká negatívna skutočnosť (mocnosť zla) zvrátiť fakt, že Kristus je Pán času? Ježiš Kristus je Pánom kozmu i dejinného času, a to napriek zlu a hriechu. Ježiš učil (por. *Sk* 1, 6-7), že zatiaľ nenastala hodina obnovy mesiášskeho Kráľovstva, ktoré prinesie definitívny poriadok. To vysvetľuje aj (nie celkom objektívny) výrok: „Kresťania by mali vypadat' viac vykúpení, aby ma presvedčili o ich Bohu – Vykupiteľovi“ (Fridrich Nietzsche, +1900). Terajší čas je časom Ducha a svedectva, v ktorom sú ťažkosti i skúšky, ktoré neušetria ani Cirkev (por. *KKC* 672).

Pápež Benedikt XVI. v enc. *Spe salvi* (1), z r. 2007, pripomenul, že vykúpenie bolo svetu dané tak, že ľuďom bola darovaná odôvodená nádej, por. *Rim* 8, 24. Terajší čas je časom Ducha. Zároveň je to aj čas, poznačený ťažkosťami a skúškou Cirkvi (por. *KKC* 672). V tomto „čase svedectva“ sú všetci ľudia pozývaní do katolíckej jednoty Božieho ľudu, por. *Lumen gentium* 13.

Čas svedectva, tzv. tretia etapa dejín spásy, má – napriek mnohému zlu – predsa viac toho pozitívneho; má znaky nádeje, por. *Tertio millennio adveniente* 46:

1. Na svetskom poli je to pokrok dosiahnutý vedou, technikou a najmä medicínou v službe životu; veľmi živý pocit zodpovednosti k životnému prostrediu; úsilie o upevnenie celosvetového mieru a spravodlivosti; vôľa po zmierení a solidarite medzi národmi, najmä v celkových vzťahoch medzi Severom a Juhom planéty, atď.
2. Na cirkevnom poli ide o veľmi pozorné počúvanie hlasu Ducha Svätého prostredníctvom prijímania chariziem a rozmachu laických aktivít; o silnú snahu za zjednotenie všetkých kresťanov a o veľký priestor poskytnutý dialógu s náboženstvami a so súčasnou kultúrou.

OBSAH

Úvod	1
Boh – Spasiteľ, židokresťanská idea.....	1
Najsvätejšia Trojica a vykúpenie.....	1
Rozvoj soteriológie.....	2
Soteriologická terminológia	2
Vykúpenie.....	2
Ospravedlnenie (ospravodlivenie).....	3
Spasenie.....	3
Dve dimenzie spásy.....	3
Soteriologické teórie (pohľady spásnych akcentov).....	4
Potrebnosť Kristovho vykúpenia	4
Božia starostlivosť a veľkodušnosť.....	6
Bludy proti potrebnosti vykúpenia.....	6
Skutočnosť Kristovho vykúpenia	6
Ježiš je Kristus.....	8
Boh a zlo (utrpenie).....	8
Ekonomia spásy a dejiny spásy.....	9
Vlastnosti dejín spásy.....	9
Vykonanie vykúpenia	9
Zástupné zadost'učinenie.....	9
Utrpenie nevinného.....	11
Zásluha.....	11
Spása a sloboda človeka	12
Individuálny a konkrétny vzťah človeka k Ježišovi Kristovi.....	14
Zapojenie ľudí do spásy ľudí.....	14
Úloha ľudí v posväcovaní sveta.....	14

Soteriologický význam ľudskej práce.....	14
Vnútna dokonalosť – kvalita – Kristovho vykúpenia	15
Teologálne čnosti	16
Dokonalosť vykúpenia z pedagogického pohľadu	17
Spása v nádeji	17
Podstata nádeje	17
Druhy a vlastnosti nádeje	18
Nádej a Duch Svätý.....	19
Potrebnosť nádeje.....	19
Vonkajšia dokonalosť – kvantita – Kristovho vykúpenia	19
Vykúpenie ľudí.....	19
Hominidi (homoidi) a vykúpenie.....	20
Vykúpenie a spása slobodných bytostí	20
Liturgická obyčaj – za mnohých, za všetkých	21
Vykúpenie anjelov.....	21
Všeobecnosť počiatočného posvätenia anjelov	22
Anjelský stav (stupeň) nebeskej blaženosti.....	22
Vykúpenie ľudskej prirodzenosti Krista.....	22
Večitosť oslávenia Kristovho človečenstva	23
Vykúpenie celého vesmíru – sveta, hmoty.....	23
Zapojenie ľudí do spásy hmotného sveta.....	25
Zvieratá a vykúpenie	25
Tajomstvo Kristovho vykúpenia	25
Nadprirodzenosť vykúpenia	25
Činnosť Vykupiteľa	25
Slobodné rozhodnutie Boha.....	26
Božia motivácia vtelenia	26
Vhodnosť Kristovho vykúpenia	27
Vhodnosť vykúpenia zo strany Boha	28
Vhodnosť vykúpenia zo strany človeka.....	28
Vhodnosť vykúpenia zo strany ďalších okolností.....	28
Trojité úrad Krista Vykupiteľa.....	28
Kráľovský úrad Krista – Kristus Kráľ.....	29
Kráľovský úrad v Izraeli.....	29
Pastierska služba v Izraeli	29
Kristus Kráľ v liturgii	31
Učiteľský úrad Krista – Kristus Učiteľ.....	31
Prorocký a učiteľský úrad v Izraeli	31
Učiteľský úrad Cirkvi (Magistérium) – znaky.....	33
Podobenstvo – opis, výklad a význam.....	33
Kňazský úrad Krista – Kristus Kňaz	33
Kňazský úrad v Izraeli	33
Novozákonný kňazský úrad – Kristovo kňazstvo	34
Kristova obeta	35
Kristova obeta – tajomstvo viery.....	36
Kristova obeta vo svätej omši	36
Pravoslávny pohľad na Eucharistiu ako obetu.....	36
Protestantský pohľad na Eucharistiu ako obetu.....	37
Trojité úrad Krista a misie	37
Kristovo oslávenie	37
Úkony Kristovho oslávenia.....	37
Kristovo zostúpenie k zosnulým	38
Scholastické peklá.....	39
Kristovo zmŕtvychvstanie/vzkriesenie	39
Podstata a telesnosť Kristovho zmŕtvychvstania/vzkriesenia	41
Aktuálne ohlasovanie zmŕtvychvstania/vzkriesenia	41

Nepriame dôkazy zmŕtvychvstania/vzkriesenia.....	41
Význam zmŕtvychvstania/vzkriesenia.....	42
Zmŕtvychvstanie ako znamenie/zázrak.....	42
Zmŕtvychvstalý a jeho Matka	42
Kristovo nanebovystúpenie.....	43
Význam Kristovho nanebovystúpenia.....	44
Stála prítomnosť (pôsobenie) Ježiša Krista v Cirkvi.....	44
Podstatná a duchovná prítomnosť Krista v Cirkvi.....	46
Kristus a jednota Cirkvi	46
Kristova Cirkev a Katolícka cirkev.....	46
Zoslanie Kristovho ducha – Ducha Svätého	46
Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes)	48
Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov.....	48
Stála prítomnosť (pôsobenie) Ducha Svätého v Cirkvi	48
Podstatné úlohy Ducha Svätého.....	50
Univerzálne pôsobenie Kristovho Ducha	51
Parúzia.....	51
Chiliazmus.....	52
Znamenia parúzie	53
(Ne)známa parúzia.....	53
Ježiš Kristus – Pán časov	54
Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje	56
Teológia času – prvotný význam času.....	56
Čas – jeho tiene a jeho nádeje.....	57

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín

© ThDr. Marián Chovanec

November 2017